

Domoznanski oddelek

tp 07

JESENSKI LISTI

2010

070.48-057.75(497.12 Ilirska Bistrica

2001686,17

COBISS

KNJIŽNICA MAKSE SAMSA
ILIRSKA BISTRICA

3,00 EUR

Jesenski LISTI

Knjižnica Makse Samsa v Ilirski Bistrici
Foto: E. Seles

POSEBNA PRILOGA

Upokojenci aktivni v različnih
organizacijah

Starejši za starejše

Beseda uredništva

Pa smo jo dočakali – sedemnajsto številko Jesenskih listov! Nabralo se je precej prispevkov. Običajnim rubrikam, kamor sodijo literarni izdelki in zapisi naših vnetih sodelavcev, so se pridružila poročila o delu organizacij, kjer delujejo bistriški upokojenci. V mislih imamo Društvo upokojencev, Društvo invalidov, Univerzo za tretje življenjsko obdobje, Društvo diabetikov in Dom starejših občanov.

Poročila o dejavnostih slednjih smo zbrali v osrednjem delu pričujoče številke našega glasila, ki je v bistvu priloga našemu literarnemu glasilu.

Prepričani smo, da bo pri prebiranju tokratne številke našega časopisa vsakdo našel kaj za sebe. Upamo, da se nam bodo k pisanju pridružili še drugi naši vrstniki in da bodo Jesenski listi še dolgo živeli.

Želimo vam prijetno jesen in lep preostali del leta.

Uredništvo

Knjižnica Makse Samsa

Za začetek javnega knjižničarstva na ilirskobistriškem štejejo leto 1864, ko Matija Ličan ustanovi Narodno čitalnico. Članom čitalnice je bilo na razpolago slovensko in tuje časopise, ter kar precej novih knjig. Prihod italijanske oblasti in fašizma v Ilirsko Bistrico povzroči leta 1926 razpustitev Čitalnice, druga svetovna vojna, pa dokončno zavre razvoj knjižničarstva v Ilirski Bistrici. Ponovno je knjižničarstvo zaživel leta 1950, ko začno ljubitelji knjig zbirati in kupovati knjige. Takratna knjižna zaloga je bila skromna in ni bila inventarizirana. Do leta 1959 knjižnica deluje pod okriljem kulturno-umetniškega društva »Svoboda«. Ljudski odbor leta 1960 ustanovi Ljudsko knjižnico, kot samostojno delovno organizacijo. Do leta 1964, ko takratna občinska skupščina ustanovi Matično knjižnico, ki je s svojim delovanjem pokrivala celotno ilirskobistriško občino, se je knjižnica nenehno selila. Matična knjižnica se je uredila po načelu prostega pristopa, knjižnično gradivo za odrasle se je začelo urejati po sistemu UDK, gradivo za mladino pa po starostnih stopnjah. Že takrat je knjižnica z namenom širjenja knjižnične mreže uvedla izposojno knjig s pomočjo štirih potujočih kovčkov, ki so potovali po bolj oddaljenih vaseh. Vsak kovček je vseboval približno 120 knjig. S selitvijo leta 1968 v prostore občinske stavbe začne knjižnica s širitvijo svoje dejavnosti, saj poleg izposoje prireja in organizira tudi literarne večere in slikarske razstave. Močno se poveča knjižnična zbirka, obisk in izposoja. Knjižnica se zaradi prostorske stiske leta 1982 preseli v pritličje Sketove hiše na Placu, kjer se nahaja še danes. Leta 1985 se knjižnica poimenuje po domači pesnici v Knjižnico Makse Samsa.

V novih prostorih poleg dejavnosti za odrasle prične tudi z organizacijo dejavnosti za mlade bralce. Da bi knjigo približali čim širšemu krogu uporabnikov, za uporabnike s posebnimi potrebami, knjižnica leta 1991 v Domu starejših občanov odpre izposojevališče premične zbirke. Pomemben mejnik v razvoju knjižnice

je tudi vključitev le te leta 1996 v knjižnično informacijski sistem COBISS, ko knjižnica prične z računalniško obdelavo knjižničnega gradiva in leta 1998 z avtomatizirano izposojno. Vsakoletni prirast knjižničnega gradiva (okrog 4500 enot letno), kmalu privede knjižnico do ponovne prostorske stiske, ki jo delno reši leta 1998 z odprtjem prizidka k stari knjižnici. Z obnovo celotne Sketove hiše pa leta 2001 knjižnica pridobi še dodatne prostore, tako da danes deluje na okrog 1000 m² uporabne površine. Z novimi prostori je bogato zaživela celotna dejavnost knjižnice. Velik pomen knjižnice za celotno občino potrjuje tudi spominska plaketa Občine Ilirska Bistrica, ki jo je knjižnica prejela leta 2004 za uspešno delovanje na področju knjižničarstva.

Nenehne tehnološke spremembe in potrebe uporabnikov vodijo k spremembam tudi v knjižničarstvu. Zaposleni v Knjižnici Makse Samsa se zavedamo, da nismo le ustanova za izposojno gradiva, temveč smo tudi informacijsko, izobraževalno in kulturno središče svojega kraja. Želimo ostati prepoznavni in aktivni v nenehno spreminjajočem se okolju. S posredovanjem raznovrstnega gradiva se trudimo zadovoljiti želje in potrebe vseh naših uporabnikov. Z dobro načrtovanim nakupom in premišljenim odpisom knjižničnega gradiva skušamo ustvariti kvalitetno knjižnično zbirko, ki bo dostopna vsem uporabnikom knjižnice po enakih merilih. V knjižnici danes razpolagamo z več kot 87.000 enotami knjižničnega gradiva. V primeru, če knjižnica iskanega gradiva nima, z izposojno iz druge knjižnice (medknjižnično izposojno) uporabniku priskrbi želeno gradivo. Z namenom ohranjanja lokalne kulture in zgodovine kraja smo leta 1994 ustanovili domoznanski oddelek. Knjižnica začne načrtno zbirati, hraniti, obdelovati in posredovati domoznansko gradivo z ilirskobistriškega območja. Danes domoznanski oddelek obsega več kot 3.000 enot računalniško obdelanega knjižnega in neknjižnega gradiva ter člankov. Zavedamo se, kako pomembna je

Čas, ki živi

bralna kultura in vseživljenjsko učenje, zato v knjižnici izvajamo različne dejavnosti, ki spodbujajo in razvijajo bralno kulturo in informacijsko pismenost (ure pravljic, obiski vrtcev, šol, bibliopedagoške ure, srečanja z umetniki, potopisna predavanja, razstave, možnost dostopa do podatkovnih baz in informacij ...). Dodatno smo poskrbeli tudi za uporabnike s posebnimi potrebami, saj poleg premične zbirke knjig v Domu starejših občanov, za slepe in slabovidne prebivalce doma ter za varovance Varstveno delovnega centra enkrat tedensko pripravljamo bralne urice. Uspešno sodelujemo tudi z ostalimi društvi, šolami, javnim skladom za kulturne dejavnosti, skupinami brezposelnih in ostalimi organizacijami v občini. Da ima naša knjižnica pomembno vlogo kot javni prostor in mesto za srečanja nam dokazuje dober obisk naših prireditev. V letu 2009 smo pripravili več kot 200 prireditev, razstav ..., tako za odrasle kot mladino, ter sodelovali v različnih projektih (Primorci beremo, Slovenski knjižnično-muzejski mega kviz, Rastem s knjigo, Bralni črv, Debatna srečanja). Obiskalo nas je več kot 117.000 uporabnikov, z namenom izposoje, uporabe interneta, udeležbe na prireditvah, dostopa do informacij ali samo prebiranja časnikov in časopisov v naši čitalnici. Trenutna strategija Knjižnice Makse Samsa je v skladu s trendi razvoja knjižničarstva v Sloveniji. Sodobna družba potrebuje knjižnice, da zadovolji svoje potrebe in želje po nenehnem izobraževanju in izpopolnjevanju, po hitrem dostopu do informacij, po aktivnem preživljanju prostega časa. Z vključitvijo v knjižnično informacijski sistem COBISS, z možnostjo dostopa do različnih baz podatkov in informacij, s knjižnimi novostmi, raznovrstnimi kulturnimi prireditvami, uvajanjem novih storitev, ter nenehnim izobraževanjem svojega kadra, bomo še naprej skrbeli za svoj ugled in obstoj knjižnice v prihodnosti.

Tadeja Raspor

Legendarni ravnatelj nekdanje Nižje gimnazije in kasneje Osnovne šole »Dragotina Ketteja«, Franc Munih, je v uvodniku posebne izdaje šolskega glasila »Brinje«, ki je bila v celoti posvečena partizanskemu šolstvu na Primorskem zapisal:

»Če bi nas kdo vprašal, s čim smo si priborili svobodo v osvobodilnem boju, bi seveda rekli, da z orožjem v rokah naših hrabrih partizanov. Gotovo je bil oborožen boj na prvem mestu, toda borili smo se tudi na drugačen način. Kaj pa partizanski tisk, ki so ga razmnoževali v ilegalnih tiskarnah, delovanje kulturnih skupin, pevcev, recitatorjev, dramskih igralcev, partizanskih pesnikov? Sredi bojev, kljub sovražnikovim pohodom in akcijam, so delovale tudi naše svobodne partizanske šole. Kljub nevarnosti so partizanski učitelji poučevali v slovenskem jeziku in v duhu Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Mnogo učiteljev je okupatorska oblast zaprla, odvedla v internacijo, nekateri pa so plačali svojo zvestobo osvobodilnemu boju tudi z življenjem. Ne smemo pozabiti tega slavnega obdobja naše zgodovine, ne smemo pozabiti ljudi, ki so sredi vojne vihre organizirali partizanske šole, v njih poučevali in vztrajali pri tej plemeniti dolžnosti, čeprav so se dobro zavedali, kako nevarno je njihovo delo.«

Podobno so razmišljali tudi primorski partizanski učitelji, ki so se 22. septembra 1973 zbrali na prvem srečanju partizanskih učiteljev Primorske v Novi Gorici. Drago Pahor, učitelj in partizanski šolski nadzornik ter eden od pobudnikov srečanja je takole nagovoril okrog štiristo udeležencev:

»Na tovariška srečanja prihajajo tiskarji, aktivisti in še in še. Kaj pa mi učitelji, partizanski učitelji? Ali mi res nimamo nič kaj povedati? Ali je bilo naše delo med osvobodilnim bojem tako nepomembno, da moramo pozabiti nanj in drug na drugega? Nikakor! Po dvajsetletnem raznarodovanju naših otrok po znanem Gentilijevem šolskem zakonu smo bili prav mi, ki smo po zmagi nad fašizmom ponovno obnovili na Primorskem slovensko šolo ...«

Na ta poziv so se navdušeno odzvali vsi udeleženci srečanja in sklenili, da je treba čim prej ustanoviti Skupnost partizanskih učiteljev Primorske (SPUP), ki bo skrbela, da veličastno delo, ki so ga partizanski učitelji opravljali med vojno, ne bo šlo v pozabo.

Dogovorili so se tudi, da se bodo poslej bolj pogosto srečevali, vendar je do naslednjega srečanja minilo kar osem let. Ponovno so se zbrali šele 17. oktobra 1981 v Ajdovščini in ustanovili SPUP, ki

vse do danes uspešno deluje in vztrajno prenaša vrednote NOB in partizanske šole na mladino po vsej Primorski. S plenarnimi zasedanji in letnimi srečanji so obhodili skoraj vse občine na Primorskem. Vsebina teh plenumov je bila zelo bogata. Na vsakem so izdali posebno publikacijo z zelo pomenljivim naslovom »Čas, ki živi«. Ta srečanja pa niso namenjena zgolj druženju nekdanjih tovarišev in prijateljev. Namenjena so predvsem prenašanju in bogatenju poslanstva ter vrednotenju izročila partizanskega šolstva v današnji čas. V svoj program dela, ki so ga vsi udeleženci z navdušenjem sprejeli, so zapisali še naslednje naloge:

- zbiranje zgodovinskih dokumentov o partizanskem šolstvu in izdajo monografije o delovanju partizanskega šolstva na Primorskem
- organiziranje strokovno-znanstvenih posvetov zgodovinarjev, ki preučujejo to tematiko
- srečevanje z mladino na šolah
- postavitev spominskih obeležij na pomembne dogodke iz časov delovanja partizanskih šol
- postavitev spominske plošče vsem partizanskim učiteljem, ki so padli pri opravljanju tako plemenitega dela, kot je poučevanje otrok v maternem jeziku.

Pri uresničevanju tega programa je bila in je še danes SPUP zelo uspešna, kar dokazuje tudi odlikovanje »Zlati častni znak svobode Republike Slovenije«, ki ji ga je Predsednik RS podelil za zasluge, pri ohranjanju vrednot partizanskega šolstva na Primorskem in za prispevek k suverenosti Republike Slovenije.

Skupnost partizanskih učiteljev Primorske je letošnje srečanje že četrtilič (Ilirska Bistrica, Knežak, Pregarje) organizirala v ilirsko-bistriški občini. Kraja za srečanje pa niso izbrali slučajno. Na osnovni šoli »Podgora« v Kuteževem so se zbrali predvsem zato, ker je v Kočanji že pred vojno delovala organizacija TIGR, iz katere so izšli mnogi partizanski učitelji.

Na Bistriškem so se kmalu po kapitulaciji Italije in po pozivu Narodnoosvobodilnega odbora za Primorsko začele množično ustanavljati partizanske šole. Lahko bi rekli, da so rasle kot gobe po dežju. V Podgori so med vojno delovale štiri partizanske šole, v njih pa je poučevalo trinajst partizanskih učiteljev. V njihove vrste se je vključilo tudi lepo število narodno zavednih duhovnikov. O njihovi vlogi pri ustanavljanju, organizaciji in poučevanju v partizanski šoli je tekla beseda na strokovnem posvetu, ki so ga posvetili glavnemu organizatorju partizanske šole v Podgori, legendarnemu župniku Milanu Grlju. O njem je spregovoril domačin Franc Poklar, ki je tudi sam nekaj časa poučeval v partizanski šoli. Nekaj zanimivih prispevkov o vlogi primorskih duhovnikov v partizanski šoli pa so številnim poslušalcem predstavili zgodovinarji Tomo Šajn, ki je vodil strokovni posvet, Vlasta Beltram, Ivan Simčič in učiteljica Anja Hofman, ki je osvetlila manj znano vlogo pesnice Makse Samsa kot partizanske učiteljice.

Partizanske učitelje in nekdanje učence partizanskih šol, ter številne goste in domačine so v uvodu kulturnega programa pozdravili in nagovorili še ravnateljica šole Mirjam Vrh, predsednik OZZB NOB Ilirska Bistrica Vladimir Čeligoj, predsednik KS Kuteževo Rudi Celin, predstojnica Zavoda RS za šolstvo Alica Prinčič-Roehler in slavnostna govornica Alenka Kovšca, državna sekretarka na Ministrstvu za šolstvo in šport.

Po kulturnem programu so se udeleženci srečanja zadržali še na prijetnem druženju, kjer so ob dobri hrani in pijači, ki so jo pripravile šolske kuharice, obujali spomine na tiste težke, a slavne dni naše narodne zgodovine.

Darj Dujmovič

Ali naša dediščina propada?

Da in za vse, ki hočejo videti – očitno. Propada del pomembne mestne dediščine, del našega preteklega bogastva.

Propadajo gasilski dom, sokolski dom in hotel, zgodovinske stavbe zgrajene na prelomu iz 19. v 20. stoletja, ki so dale takratni Bistrici obrise mestne prihodnosti.

Gasilski dom je postavilo gasilsko društvo in je postal temelj gasilstva v naših krajih. V njem je dobilo svoje prostore bistriško županstvo in kasneje, pred drugo svetovno vojno, je v njem delovala Scuola media Gabriele D'Annunzio – srednja šola v rangi nekdanje nižje gimnazije. Danes je ta stavba podobna strašljivemu okostnjaku.

Sokolski dom so zgradili bistriški sokoli in tako kot gasilski dom domoljubi, mecen in naprednjaki. Za časa kraljevine Italije je bil nadzidan in spremenjen v Casa del fascio – fašistični dom. Po drugi svetovni vojni je v njem domoval Dom JLA. Kasneje je postal Dom družbenih organizacij in na koncu ali pred koncem pa je bil v njem sedež nekaterih drugih organizacij in institucij. Danes je skoraj prazen in prepuščen času.

Sedaj zapuščeni hotel je bil zgrajen kot hotel Ilirija, kasneje preimenovan v Monte Nevoso – Snežnik in zatem v hotel Fagiano d'oro – Zlati fazan. Po drugi svetovni vojni je bil nadzidan še za eno nadstropje in je posloval najprej pod imenom hotel Zmaga in nato kot hotel Lovec. Danes bi mu lahko dali ime hotel Poraz ali hotel Javno lovišče.

Vse te tri na kratko opisane zgradbe pa niso kakšna lastnina, ki je od vseh in nikogar, temveč imajo svoje lastnike. Kakšni so ti lastniki pa zgovorno kaže stanje teh poslopij.

Kje ste nekdanji domoljubi, mecen in naprednjaki? In kje in kaj smo mi, dediči te zapuščine, ki se spreminja v ruševine?

Ivko Spetič

Obrazi našega mesta – Viktor Tomšič

Viktor Tomšič – Kovalov se je rodil leta 1887 v Poreču kot sin Josipa iz Ilirske Bistrice, ki je kot uslužbenec avstrijske uprave takrat tam živel.

Po končani ljudski šoli je odšel skupaj z bratom Jožetom na šolanje v Ljubljano. Obiskoval je zelo cenjeno Mahrovo obrtno šolo in se izučil za mesarja. Tam se je včlanil v sokolsko društvo, vadil telovadbo in posebej še rokoborbo pod vodstvom dr. Viktorja Murnika. Po vrnitvi v Bistrico pa so razmere hotele, da svojega poklica ni opravljal temveč je za nekaj časa postal gostilničar v današnji Cankarjevi ulici št. 17.

Takrat je v Ilirski Bistrici delovala tovarna testenin Pekatete, že dobro vpeljana Samsova žaga in vrsta manjših pil. Takšna gospodarska dejavnost je bila vzgled in izziv za mladega Viktorja, polnega energije in načrtov.

V Bistrici je nadaljeval z delom v bistriškem ilirskem sokolu in postal njegov načelnik, bil vaditelj sokolskega podmladka, organizator društvenega življenja in bil med pobudniki gradnje sokolskega doma in eden od mecenov tako, da je bil dom leta 1912 dograjen in 6. junija slovesno odprt.

Nadaljnje načrte pa je, vsaj začasno, preprečila prva svetovna vojna, ko je bil vpoklican k vojakom na rusko fronto, kjer je bil lažje ranjen in padel v rusko ujetništvo. V Rusiji se je pridružil Češki legiji, ki se je ob koncu vojne vrnila domov in z njo tudi Viktor Tomšič. V Češki legiji se je poznal že od prej z nekaterimi sokoli in spoznal je tudi Masaryka in Beneša, takratna vodilna češka politika in poznejša predsednika češkoslovaške republike.

Po vrnitvi domov je kupil hišo last Marka Kranjca, poznejšim orjunašem, ki se je po okupaciji Italije naših krajev umaknil v takratno Jugoslavijo.

Konec vojne je prinesel priliko za nove načrte in gospodarski razvoj. Viktor Tomšič se jih je lotil z vso energijo. Odločil se je za lesno trgovino. Pri tem mu je pomagala tudi poroka z Vido Samsa, hčerko Josipa Samse, lastnika prve parne žage v naših krajih, ki je bila opremljena z dvema polnojarmenikoma.

Po poroki je žena Vida svojega moža Viktorja vpeljala v delo lesne trgovine in sodelovala z njim pri delu za hitrejši vzpon podjetja.

Viktor Tomšič pa kljub gospodarskim načrtom ni pozabil na delo pri sokolih in na delo v gasilstvu in je postal načelnik domačega gasilskega društva.

V tistem času so po Primorski divjale fašistične tolpe in leta 1922 je ena izmed njih pridrvela iz Reke in se ustavila pred sokolskim domom. Tam se je takrat nahajal Viktor Tomšič, načelnik bistriškega sokola, telovadec, rokoborec, bivši vojak, pravi takratni bistriški Herkul. Da, pravi borec rokoborec, ki se je spoprijel tudi z bratoma Raicevich iz Trsta, ki sta bila takrat pokrajinska prvaka v rokoborbi in oba premagal, tudi tistega izmed njiju, ki je pozneje postal svetovni prvak. Lahko bi to postal Viktor Tomšič, če bi se rokoborbi bolj posvetil.

In pred tem našim neustrašnim možem se je znašlo krdelo fašistov. S svojo pojavo, ki je odsevala neustrašnost in odločnost je fašiste umiril, razen enega izmed njih, ki je Tomšiča napadel s palico, on pa ga je zgrabil za zapestje s tako močjo, da se je napadalec zvil od bolečine in palico izpustil iz roke. Razdejanje sokolskega doma je bilo preprečeno.

Ta fašist, kateremu je Viktor Tomšič iztrgal palico iz rok, se je kasneje »spreobrnil« in postal za vse življenje njegov zelo zvest prijatelj.

V tistem času je tovarna Pekatete prišla v težave in Viktor Tomšič jo je leta 1929 odkupil in nadaljeval s proizvodnjo testenin. Njen trg je zajemal območje sedanje Primorske, Istre in Reke, območja, ki je bilo takrat priključeno k Italiji in konkurenca italijanskih testenin je bila zelo huda. Zaradi konkurence je bil Viktor Tomšič med prvimi, ki so uvedli različne premije za kupce, ki so zbrali določeno število bonov in z njimi prišli do razpisanih nagrad. Ena izmed njih je na primer bila zlato nalivno pero. Pekatete so slovele po svoji kakovosti, saj je Tomšič nabavljal moko najboljših kvalitete, celo iz Tunizije. Kljub sorazmerno dobremu poslovanju pa je tovarna testenin obratovala malo časa, ker je leta 1933 zgorela.

Na njenem pogorišču je Viktor Tomšič začel z lesno industrijo: z žago, furnirnico in lesno trgovino. Lesna industrija Viktor Tomšič je na svojem višku zaposlovala 400 ljudi in zelo uspešno delovala. Bila je največja lesna industrija v takratni reški provinci in med večjimi v vsej Julijski krajini. Viktor Tomšič je vedno iskal in si pridobival dobre sodelavce, strokovnjake in celo inovatorje, kar je bil tudi sam. Viktor Tomšič je bil, kar se tiče dela, zelo strog in je v podjetju zahteval delovno disciplino in red. Mnogi mladi ljudje, ki so delali v podjetju, so se solidno izučili v lesni stroki in mnogi so po vojni postali vodstveni delavci v podjetju in drugje.

Tovarna je premogla za takratne razmere velik avtopark: 5 tovornjakov, ki so vozili surovine in odvažali izdelke. Vodja avtoparka in avtodelavnice je bil nekdanji delavec FIAT-a Silvio Petenello, ki je tudi vso noč delal, da so vozila lahko odšla drugo jutro na vožnjo.

Bistriška lesna industrija je delala na območju, bogatem z gozdovi. Kljub temu je Viktor Tomšič gledal v prihodnost, ker je imel še velike načrte in za te bi bili obstoječi gozdovi premajhni. Začel je propagirati sajenje hitro rastočega kanadskega topola in za dober vzgled je z njim zasadil del Žabovice. Zrasli pa so tudi na nekaterih bregovih naše Reke in še kje.

V proizvodnji pa je tedanje žage – gatre zamenjal s tračnimi žagami, bolj ekonomičnimi, ker je bil izkoristek lesa večji.

Vodja furnirnice je bil Bianchi, dober in zanesljiv delavec ter inovator. Tako je na luščilni stroj, ki je dotlej samo luščil furnir, montiral škarje in s tem dosegel, da se je na luščilnem stroju furnir takoj razrezoval na zelene formate.

Če sta bila omenjena Petenello in Bianchi kot dobra strokovnjaka, zaposlena po volji Viktorja Tomšiča, pa je takratni režim vrnil tudi nekaj svoji ljudi. Znana sta dva takšna primera. Eden izmed njiju je bil zaposlen kot nekakšen nadzornik, ki je sicer opravljal določene delovne naloge, poleg tega pa je bil vohljač in kot aktiven fašist nevaren zaposlenim in tudi Viktorju Tomšiču.

Drugi je bil zaposlen v upravi tovarne kot tajnik z dodatno nalogo naj pazi na morebitne subverzivne, protirežimske dejavnosti v samem vodstvu tovarne. Ta tajnik po imenu Santoro pa je navezal zelo prijateljske vezi z Viktorjem Tomšičem in postal tesen in dober Tomšičev sodelavec in je pri italijanskih oblasteh posredoval v korist podjetja za pridobitev kakšnega dovoljenja, za dobavo goriva, nabavo nadomestnih delov in drugo.

Sicer pa je V. Tomšič imel korektne odnose z italijanskimi oblastmi. Ki so ga hočeš nočeš cenili zaradi njegove podjetnosti. Ko je bil Tomšič osumljen sodelovanja z osvobodilnim gibanjem, aretiran in poslan v internacijo v kraj Cairo Montenotte, je bil aretiran tudi Santoro, ker svojega, po režimu naloženega dela ni opravil zadovoljivo. Tudi Santoro je bil konfiniran.

Viktor Tomšič se je po prezgodnji smrti žene Vide poročil z Zoro Šiško, hčerko ugledne družine iz Kozine. Iz obeh zakonov je bilo rojenih pet otrok: Vida, Majda, Viko, Mito in Karlo – Učo. Oče Viktor je za prve tri starejše že takrat uvedel počitniško delo, sestre sta delali v upravi, Viko pa v proizvodnji.

V takratnih časih so bila razpuščena in prepovedana vsa slovenska društva, tudi bistriški sokol. Potrebno je bilo skriti in rešiti vsaj sokolski prapor. Za to sta poskrbela Viktor Tomšič in njegova žena Dora. Najprej je bil skrit na porodni postelji žene Dore, potem pa sta ga zavitega v plenice novorojene hčerke Majde prenesla na varno, preko Mašuna in Leskove doline v Ljubljano. Drog prapora pa so sokolski mladci prenesli skozi mašunske gozdove čez mejo v takratno Jugoslavijo.

Po kapitulaciji Italije se je Viktor Tomšič rešil internacije, ni pa se vrnil domov. Naselil se je v Furlaniji, v kraju S. Vito al Tagliamento, kjer se mu je pridružila družina. Dobil je namreč namig svojega uradnika Sottlerja naj se do konca vojne ne vrne domov, češ da tiste, ki so zaprli Italijani bodo aretirali tudi Nemci. V času njegove odsotnosti je za podjetje skrbel Drago Grlj.

Ko se je z družino po končani vojni vrnil domov in začel z delom pri oživiljanju podjetja so bile razmere še dokaj ugodne. To stanje pa se je drastično spremenilo po priključitvi Primorske k Jugoslavije leta 1947. Začeli so se zgrinjati nevarni oblaki. Njemu in družini se je bližala nevihta.

“Neke noči,” se spominja najstarejši sin Viko, “smo zaslišali trkanje po okenski šipi. Vstal sem in okno odprl. Nočni obiskovalec pa je na kratko dejal: ‘Očeta takoj iz hiše!’ in izginil v noč. Oče se je oblekel in se na kolesu odpeljal na Topolc. Od tam ga je v Trst prepeljal avtoprevoznik Zupančič, ki je opravljal prevoze za Tomšičevo podjetje.”

Zgodaj zjutraj, še v mraku, so prišli v hišo pripadniki OZNE in ker očeta Viktorja niso našli so v zapor odpeljali Vikota in ga po enem mesecu iz zapore v kratkih hlačah posadili v avtobus za Trst. Vikota so zamenjali za dva vojaka JLA, ki sta bila zaprta v Trstu.

Ostala družina je ostala doma pod hudim pritiskom in šikaniranjem tudi takšne vrste kot so prepoved stranišča, prepoved jemanja odpadnega lesa za kurjavo, čeprav je bilo podjetje še vedno last Tomšiča. Pripadniki UDBE so se večkrat zglasili v podjetju in hoteli od družine izvedeti kje se V. Tomšič nahaja, kaj dela in kje stanuje. Družina je odgovarjala, da se nahaja v Trstu kjer se zdravi za posledicami zapore in konfinacije v Italiji. Da bi družino rešil je po nasvetu nekega prijatelja podjetje podaril državi pod pogojem, da družino pustijo v Trst. Tako se je tudi zgodilo. Kljub darilu je bilo pozneje vse premoženje še nacionalizirano. Nekega dne se je na upravi podjetja zgasil sin znanega trgovca Grahorja iz Bitnje in Tomšičevega prijatelja in prinesel sklep, da se podjetje zapleni – nacionalizira. Viktor Tomšič se je v Trstu z družabnikom lotil lesne trgovine, kmalu pa se je osamosvojil in lesna trgovina je dobro napredovala. Uvažal je les iz Bosne, Hrvaške in Avstrije. Iz Slovenije ne, ker je za Slovenijo, bolj »papeško od papeža«, bil do smrti nezaželena oseba. Izvoz lesa pa je šel pretežno na Bližnji vzhod.

Viktor Tomšič je v času, ko je na noge spravil eno največjih lesnih industrij v takratni Julijski krajini odprl še obrat v Teharjih, kjer so izdelovali elemente za pohištvo in jih izvažali v Anglijo.

Drobižnice

Drugi obrat, manjšo žago, pa je postavil v Raši. Tja je iz Ilirske Bistrice pošiljal borov les, ki so ga rezali in pripravljali za potrebe rudnika. To žago je vodil Leopold Čeligoj s Topolca.

Viktor Tomšič je umrl v Trstu leta 1964 ne da bi smel in mogel vsaj še enkrat obiskati svoj rojstni kraj Ilirsko Bistrico, tisti rojstni kraj, kateremu je veliko dal kot načelnik sokolov, gasilcev, gospodarstvenik in velik narodnjak in lahko rečemo koliko bi lahko še dal, da bi mu povojna, milo rečeno ozkosrčna in ideološko zaslepljena oblast, dovolila.

Tako pa je svojo pot uspešnega gospodarstvenika nadaljeval v Trstu, kjer je še z Bistričani Samso in Hreščakom postavil temelje ponovnemu slovenskemu gospodarstvu v Trstu. Po očetovi smrti je delo lesne trgovine v Trstu uspešno nadaljeval in vodil njegov sin Viko Tomšič.

Od lesne industrije Viktor Tomšič v Ilirski Bistrici je ostala nekdanja družinska hiša z upravo, stavba nekdanje furnirnice in še neko proizvodno poslopje. Vse drugo je zapuščeno in v razvalinah. Lahko pa bi bila danes ena največjih lesnih industrij v Sloveniji, če bi bila povojna oblast tako modra, da bi ga zaposlila n. pr. kot vodjo proizvodnje ali celo kot direktorja.

Ivko Spetič

Nam dobro znana pesnica in pisateljica Danica Pardo je v tem letu izdala zgodbe iz svojega otroštva in jih posvetila svojim sinovoma. Lično opremljeni knjigi je avtorica dala naslov Drobižnice. Ilustracije v knjigi so delo slikarke Nejke Selišnik. Besedilo knjigi na pot je prispevala profesorica Lidija Mlakar.

S Premom in z Brkini zraščena avtorica Danica Pardo nam predstavlja drobne zgodbe in razpoloženja, ki so kalili njeno veliko srce. »Umiva police otroškega spomina« in zлага nanje poleg tega podobe iz njenega aktualnega vsakdanjika.

»Kot plava jesensko rumeno in rjavo listje« po brkinski Reki, spomini nosijo utrinke trpke mladosti, ki so jo prežemali mraz, žalost, nemoč ... Njeno »izobilje je bilo pomanjkanje vsega, strah, zapuščenost in zasmehovanje«, tudi krivice.

Pred bralčevimi očmi vstajata podoba matere in podoba odrasčajoče deklice in dekleta. Vsaka zapoje pesem s svojim refrenom: mati z »delom od jutra do večera«, Danica s pripevom »pomanjkanje ljubezni«, ki je otroku več kot hrana.

Pravljice so 'drobižku' s Prema pisali »mavrični odbleski češnjevih listov pod mostom, ki je vodil na Prem«, »goreči jeziki« v štedilniku, kadar so »lizali navzkriž položena drva in metali sence po obrazih«, čudežna potonika za sosedovo kamnito vrtno ograjo in brkinske gmajne, ki jih je merila kot pastirica skupaj z nagajivimi in uhajajočimi »stričevimi« kravami, bosa, z okrvavljenimi nogami.

V pripovedih z motiviko iz sodobnega vsakdanjega življenja pa avtorica »meri svojo uspešnost« v sožitju z opravi v domačih Brkinah ali oddaljeni, hladni Ljubljani, z urami iz »ilegale«, s prigovarjanjem porednici kokoši, s plesnimi ritmi in z vnukom ob glasbi z njegove najljubše CD-jke ter nenazadnje v sožitju

s podobami, ki vstanejo iz nekih sanj ali srečanja z dobrodušnimi očmi, ki iščejo sobesednika.

Z igrivim, hudomušno šaljivim tonom okrcne kakšno vsakdanjo nerodnost ali človekovo zaverovanost, spomni na veliko dejanje in zmago v nezanemarljivi stiski ter gladi zvišane tone partnerskih kratkih stikov.

V spominskih pripovedih prevladuje lirčnost in refleksivnost črtic, kratkim, »dražljivo zanimivim« zgodbam z nepričakovanim koncem iz aktualnega življenja pa daje avtorica, duhovito kramljajoč, pridih feljtona.

Prof. Lidija Mlakar

Njegov brkinski svet

Moj stric Jože z Ostrožnega Brda ni bil velik človek: Droban, žilav in utrjen od vseh muk, dela in skrbi kako preživeti. Velik je bil po srcu in dejanjih. Spominjam se njegovih iskrivih in prijaznih oči, ki so znale potolažiti. Bil je bogat po srcu in besedah. Ves poln je bil iznajdljivosti in naprednih idej, ki jih je lahko uresničeval s preprostimi sredstvi in materialom, ki mu je bil na voljo. A takrat, v poznih štiridesetih letih prejšnjega stoletja, ni bilo na voljo skoraj ničesar. Že kot otrok sem čutila, da je zraščan z vsako pedjo zemlje, saj je z njo ravnal kot z največjim bogastvom. Njivice je obdelal do zadnje pedi. Pokosil vse rebri in strminice, da je v svojem življenju obrabil kdo ve koliko kos. Klepanje kose in brušenje z oslo je skozi vse poletje odzvanjalo po hribu. Po preudarku, ki si ga je izostril v sožitju z naravo, je sadil novo sadno drevje. S svojimi cepiči in znanjem je bil znan daleč naokrog, zato še dandanes rodijo drevesa, ki jih je cepil moj stric Jože.

Če si se zapletel z njim v pogovor, te je očaral s preprosto in tekočo besedo, ki jo je nizal v prepričljivo a nevsiljivo pripoved. Besede ti je položil na dlan in nisi se jim mogel odreči. Spomnim se enega zadnjih srečanj. Na dnu rebri Slepne, ki se je spuščala od stričeve domačije strmo proti dolini in Vjelki vodi, je rasla vrsta mladih jablan. Ko sem šla od reke po stezi v hrib, sem strica zagledala sedeti pod jablano. Ob sebi je imel iz vrbja pleteno košarico in v njej nekaj ročnega orodja in ravno natrgana jabolka. Vsakomur, ki ga je srečal, je izkazoval spoštovanje in s preprosto in pošteno besedo obogatil vsako srečanje. Tudi tokrat je bilo tako, le da so se mi zdele stričeve besede nestrpne. Brez hvale, z vso svojo ponižnostjo do narave, do sadov svojega dela je z roko pokazal med veje jablane. »Poglej, to sorto sem cepil pred petimi leti. Poglej jo! Jaz se ne bi premaknil od nje, tu bi sedel in jo gledal. Ime ima plemenito in poglej jabolka, poglej jih!« je kar naprej stegoval roko proti vejam. »To je Gloria Madre Mundis.

Ponosen sem, da sem jo posadil v ta moj lep kraj!«

Brez besed sva se zagledala v debele sadove na jablani in jaz sem jih poskusila prešteti, vsaj na eni veji, a sem odnehala in spet poslušala strica. »Veš, ko si v takšnih letih, kot sem sam, so vsa ta drevesa, ki z njimi od malega živiš, jih obrezuješ, cepiš, neguješ, hvališ in ob toči zanje trepetiš, tvoji otroci. Vsaka jablana ima svojo zgodbo, svoje ime, svoje navade in o vsaki vem prav vse. Kdaj sem jo posadil, kdaj cepil, kdaj je prvič obrodila ...« In potem je stegnil roko proti drugi strani. Na robu je rasla jablana, ki je imela le nekaj debelih vej, razvejanih na vse strani, mladih poganjkov pa ni bilo. Plodove bi lahko na hitro seštel. »Vidiš, tista tam in jaz, stara sva in nimava več moči. Nič ne bo iz naju. Mogoče že v prihodnjem letu ...« Stric se je sedeč pod jablano Gloria Madre Mundis še bolj zgrbil, obraz toliko nagnil naprej, da nisem videla njegovih oči. Moje so bile solzne.

Moj stric Jože je ljubil svoje ravnice in strmine in častil vse, kar so mu leto za letom dajale skozi vse življenje.

Danica Pardo

Ko maj

Ko maj razpre dlani nad staro hišo,
v njej ni prošenj, pesmi ne molitev.
V praznih kamrah zgodbe se zbudijo.

Sin je padel pokošen z rafalom,
hči v taborišču je usahnila.
Oče, mati,
od bolečine sta umolknila.

Ko maj razpre dlani nad prazne hiše,
ko murni s pesmijo zarežejo v večer,
spet in spet v srce se žalost riše.

Danica Pardo

Otrok med zvezdami

Ne izpustim te z misli.
Niti v sanjah.
Mojo otroško dušo hraniš.
Za teboj in k tebi,
vsak dan kolovratim.
Prosim, ne odrini me
kot vsakdo drug.
Le skloni se, junak moj!
Skloni, da ti splezam na hrbet!
Moje telo je lahko, le duša polna strahu.
Potem bo okrog naju le čebljanje.
Cuci-baci, cucu-baci!

Z rokama te bom objela okrog vratu,
da bom cucu- baci
visela na tvojem hrbtu.
Ko se boš zravnal, bom visoko od tal.
Med zvezdami.
Cuci-baci na tvojem hrbtu,
na tvoji topli koži,
ob tebi.
Potem bom lahko pripovedovala,
da sem bila srečen otrok med zvezdami.

Vseskozi pojem cucu - baci.
Tebe pa ni.

Danica Pardo

Veliko dejanje

Tako je naravnano, da se ti zadnji trenutek, preden greš od doma, odtrga gumb, se utrga vezalka. Ta torkov večer, ko sem se odpravljala k pevskim vajam, se je meni zgodilo oboje, v zaporedju. Gumb sem v naglici prišila. Čas je bil odmerjen samo za prevoz v mesto. Kar se je zgodilo zadnji trenutek, ni bilo časovno načrtovano in zato sila odveč.

Moj vzdih sredi hodnika je bil tako žalosten, da je še mojega Jožkota pognal izpred televizorja.

»Kaj je?« je pridrvel k meni. Držala sem kos vezalke v roki in na jok mi je šlo. Ne maram zamujati. Spet se bo tenor na levi oglasil z zbadljivko: »Kaj nimaš doma nobene ure?« V glavi je v trenutku nastal direndaj. Misli so skakale in vse so imele nerešljive zanke, ki jim ne bom kos.

»Vezalka se mi je utrgala in nimam druge,« sem zastokala. Moj bistri Jožko je vedel, da je na tehtnici moja velika pevka vnema in vezalka, ki je nimam s čim zamenjati. Na klopi sem sedela kot kup nesreče, ki se ji čas izteka, in sledila bo še večja nesreča – vsi me bodo kregali, ker nisem prišla na pevske vaje.

»Glej,« se je Jožko sklonil k svojim čevljem. »Moje vezalke vzemi, bodo dovolj dolge!« in že je vlekel črne trakce iz svojih čevljev.

Tisti torek sem prišla v pevsko sobo in ničesar drugega nisem slišala, le Jožkov glas je bil z menoj: »Moje vezalke vzemi ...«

Nisem se opravičevala kot vedno. Smehljala sem se na levo in desno, saj je v ušesih poplesaval: »Moje vezalke vzemi ...«

Danica Pardo

Kako sem umrla

Pomembno je, da pomembnim dogodkom v življenju dodaš težo, ki jim pripada. Ničesar ne smeš prepustiti naključju, saj bi si očitel. Spodrseljaja ne bi mogel nikoli več popraviti.

Ko sem umirala, sem izbrala najprimernejši kraj, pokopališko vežico s preminulim občanom. Ob meni so bili ljudje, ki dogodek počastijo z veliko strokovno in človeško pozornostjo, kot se spodobi: solze, vzdih, jok, rože vseh barv in velikosti, zložene po spoštljivih pravilih za zadnji dogodek. Tudi z molitvijo, petjem in kadilom. Vmes tudi s pohvalami in v spomin privlečenimi neštetimi dogodki iz pokojnikovega zemeljskega bivanja.

Ker nikoli ne veš, kdaj se bo začel tvoj konec, je tudi k meni prišel nenapovedan, a odločen. Do vežice sem prišla s poskakujočim korakom, se poravnala v pevsko vrsto in čakala, da s pesmijo počastim slovo od preminulega.

Z vso spoštljivostjo sem ravnala misli o njem, ko sem gledala svojce in vaščane, ki so s spoštljivostjo dokazovali, kaj jim je pomenil. Zatem se je v meni nekaj zganilo, nekaj prelomilo in po hrbtenici je proti vratu in glavi polzel mrzel pot. Sledil je občutek negotovosti in šibkosti in v hitrem intervalu dokazoval svojo moč. Silil me je, da bi se sesedla, da bi bila čimprej vodoravno kot preminuli. V glavi je čudno rohnelo in pred menoj so plesali obrazi, rože in nagrobniki. Molitev se je oddaljevala in sončen dan je potemnel.

Vse, kar je bilo zemeljskega, se je skrilo. Nisem ugovarjala, ničesar nisem potrebovala, le šla sem v tisto temo. Zavedla sem se, da umiram. Brez vsakega napora in bolečine sem prestopila na drugo stran.

Že kot otrok sem izvedela, da vsakdo, ki zapusti ta svet, ne more v nebesa.

Meni pa so se v prvem poskusu odprla vrata najlepše opevanega onostranstva. V svojem bivanju tam sem videla poljane razcvetenih rož in angelsko petje je polnilo mojo mrtvo dušo.

Ležala sem v vznaku v mehki cvetni podraži in ugodje je bilo neizmerno lepo, nebeško in popolno, še posebej, ker se je nadme sklanjal lep mladenič. Nekaj mi je govoril, me božal po licu in zdelo se mi je, da joče, saj sem čutila njegove solze na obrazu.

Ko so me pripeljali iz nebes na zemljo, so me polegli vznak na leseno klop pokopališkega pomožnega prostora.

Nadme se je sklanjal lepoteč in me z vodo budil v življenje. Ne vem zagotovo, zdi se mi, da sem ga vprašala, če sva v nebesih. Nato je šel po opravkih in se spet vračal k meni in ugibal, kako je z menoj. Jaz pa sem si želela nebes, z rožami, nebeškim petjem in fantom, ki se sklanja nadme.

Domov sem šla šibkih nog.

Danica Pardo

Nekaj vtisov s potovanja po Kaliforniji

Pogled na dolino Yosemite, narodni park v Kaliforniji

Tu in tam si privoščim malo daljše potovanje. Najrajši potujem z Ljubljanskim geografskim društvom, katerega članica sem že več desetletij.

Naše ekskurzije so ponavadi v času prvomajskih počitnic.

Letos so organizirali potovanje v Kalifornijo.

Kdo ni slišal za Kalifornijo: deželo filmskih zvezd, morskih zabav, lepih deklet in okusnega vina! Ta razvpita Kalifornija me ni zanimala.

Vendar pa večina ne ve, da je to le eden od obrazov te oddaljene, raznolike in zelo zanimive dežele.

In ko sem pred novim letom dobila program, sem se brez razmišljanja odločila: »Da. To, Kalifornijo želim videti in spoznati!« Program je namreč obljubljal strokovno vodene ogleds znamenitosti, ki spadajo v svetovno zakladnico narave.

Od prijave do odhoda je čas hitro minil. Toda zapleti so vedno mogoči. In letos je bil to pepel iz islandskega vulkana. Tako da 12 ur pred odhodom še nismo z gotovostjo vedeli ali odpotujemo.

»Bogovi« so nam bili naklonjeni in potovanje se je začelo: Brnik srečanje s popotnimi znanci, spoznavanje ostalih sopotnikov, modrega vodstva.

Polet: Brnik- München. Čakanje na polet proti Kaliforniji izkoristimo za obujanje spominov na preteklo potovanje, izmenjavo potovalnih izkušenj, ...

Sledijo letališke formalnosti in že smo visoko nad oblaki in pepelom. Polet traja brez prekinitve 12 ur. Klepet. Tu in tam zadremam. Potelovadim-sede. Prijazno letalsko osebje nam postreže z okusno hrano. In glej ga, zlomka. Še istega dne, pred nočjo pristanemo na sanfranciškem letališču! Časovna razlika je – 9 ur. Opravimo znano strogo kontrolo. Zapletov ni.

Peljemo se v San Francisco, v naš hotel. Vtisi so lepi. Mesto, no, velemesto, je prijazno, široko, zračno. Veselimo se ogleda. Hotel. Dogovor za naslednji dan. Namestijo nas po sobah s »king size« (XXXXL) posteljami. Če se le ujemajo možnosti, je moja najožja sopotnica, kolegica in prijateljica Verica Č. Toneva v globok spanec.

Naša vodiča sta 2 Dr.-ja: Blaž Repe, geograf in Robert Brus, gozdar. Mlada, strokovno podkovana, pripravljena, predvsem pa že od prvega stiska rok, prijazna, ustrezljiva in tudi nadvse čuteča človeka.

Jutro. Zgodnji odhod. Spoznavanje splošnih značilnosti Kalifornije v avtobusu:

Po velikosti je tretja največja zvezna država v ZDA. Meri 423.970 km² in ima 36.961.664 prebivalcev

Leži ob Pacifiku, med – 86 metrov nadmorske višine (Dolina Smrti) do 4417 m (Mt. Whitney). Sicer pa jo v osnovi razdelimo v tri dele: na obalni del z Obalnim gorovjem in ravnico, z blago klimo, kjer prevladujejo velika mesta. Osrednja dolina ali podolje notranji del, kjer je človek z obilo vloženega dela preoblikoval večino puščavskega površja v rodovitno ravnico in Sierra Nevada, visok svet Snežnih gora.

Pa še o imenu za uvod: je mitskega izvora. Španski pisatelj Montalvo je v svojem romanu (1510) omenjal izmišljeni rajski otok, otok poln zlata, kjer živijo prekrasne amazonke. Vlada pa jim kraljica Califija.

Ko so tja prispeli španski osvajalci, so ji verjetno prav po njegovem zgledu, nadeli to ime.

Sprva je bila del španskega kolonialnega imperija, nato neodvisne Mehike in šele po nekaj letnih vojnah od 1848 sestavni del ZDA.

Prvi stik s kalifornijsko naravo je bil sprehod po naravnem rezervatu **Armstrong Redwoods State Reserve**. Tu smo se srečali s sekvojami (s. *sempre vivente*). Ta mogočna drevesa so najvišja bitja na svetu. Dosedanji rekord znaša 115,55 m. So iglavci, ki potrebujejo veliko vlage saj več kot tretjino vode prejmejo skozi iglice. Uspevajo v pasu »megle« blizu obale, skorja je mehka in debela 35 cm.

Les je izjemno cenjen, lepe barve z veliko smole. Že od 19. stol. je ogrožena vrsta, zato je bil že polkovnik Armstrong pobudnik ustanovitve parka za njihovo zaščito.

Sekvoja semprevivente

Vračamo se v San Francisco. Panoramski postanek ob znamenitem mostu Golden Gate in nato še vožnja v mestu na eno izmed razglednih točk od koder smo občudovali razsežnosti San Francisca. Po zajtrku odhod iz mesta. Avtobusna vožnja v **narodni park Yosemite**.

Od San Francisca tri do štiri ure vožnje proti severovzhodu, do gorovja Sierra Nevada, kjer vstopimo v park, eden najlepših in najatraktivnejših ameriških nacionalnih parkov.

Indijanska legenda govori o ženi in možu, ki sta se ves čas prepirala. Nezadovoljni duhovi so ju spremenili v mogočni skalnati gmoti Half Dome in North Dome, ki se zdaj večno in nemo gledata v obraz čez dolino Yosemite.

Yosemite so deloma oblikovali ledeniki, deloma pa čudovita reka Merced, ki se vije po njej in ji daje poseben čar. Zelena dolina je dolga enajst in široka 1,6 kilometra, ob njej pa so strnjene svetovne znamenitosti: poleg gore Half Dome še gora El Capitan,

Kapitan, ledeniška točka Glacier Point, slapova Yosemite in Ribbon (Trak), spektakularno ledeniško oblikovana pokrajina, orjaške sekvoje in črni medvedi (nismo ga srečali).

Tomaž Humar je kot prvi neameričan solo preplezal steno El Capitan, eno najtežjih tehničnih smeri na svetu Retinent Wall VI., 5.9, A5, in sicer v petnajstih dneh.

Še zadnji pogled na Yosemite

Polni vtisov prispemo v Fresno, kjer prenočimo.

Naslednji dan nas čaka ogled narodnega parka **Sekvoja**. Tu se srečamo s sekvojami mamutovci. Te se odlikujejo po največjem volumnu na svetu. Drevo General Sherman, ki je prvak, ima prostornino čez 1400 m³.

Kako se počutiš, človeček?

Naslednji dan si ogledujemo **narodni park Dolina smrti**. Postanek pri najnižji točki Badwaters, kotanji v Dolini smrti, ki leži 86 m pod morsko gladino.

Najnižji, najbolj suh in najbolj vroč kraj Severne Amerike. Puščava peščenih sipin, s snegom pokritih gora, kanjonov in milijonov hektarjev barvite kamnite divjine.

Do **Ancient Bristlecon Pine Forest** v gorovju **White Mountains**, kjer rastejo najstarejša znana drevesa na svetu nismo prišli, ker je bila zaradi obilice snega zaprta cesta. Zvedeli pa smo, da tam raste najstarejše drevo na svetu, to je dolgoživi bor, ki je star približno 4700 let. Prav ste prebrali!

Zato pa smo ta dan zavili med **Alabamske griče**, kjer snemajo westernne.

Največje doživetje tega dne pa je bil ogled **jezera Mono** in njegovih fantastičnih formacij. Še pred nekaj desetletij so bile skrite pod jezersko gladino. Ogromna potreba po vodi obalnih velemest pa bi ga skoraj izpraznila, kakor se je to zgodilo z jezerom Owens. Posledice za pokrajino ob tem jezeru so bile katastrofalne. Celotno ozemlje se je spremenilo v puščavo in prebivalstvo, v glavnem farmerji, so morali zapustiti svoje domove in posestva.

Znameniti tramvaj v San Franciscu

Z menoj si

Nāše potepanje po Kaliforniji se je iztekalo. Zapeljali smo se do **jezera Tahoe**. Sledil je krajši postanek in panoramski ogled za ta del sveta eno najlepših jezer. Bralci lažjega čtiva se bodo spomnili na velike ljubezni, prevare pa tudi zločine, ki so se in se še dogajajo ob jezeru. Del jezera je namreč zavarovan kot park, v drugem delu pa si bogataši, tik nad jezerom, na previsnih skalah gradijo luksuzne vile.

Pri prečkanju Kalifornije smo se prepričali o njenem bogatem gospodarstvu. Mimo nas so brzeli nasadi: orehov, mandelnov, jagod, solate, vinske trte, ki uspevajo z namakanjem. Bliže hribom se pasejo črede goveda.

Stotine vetrnih elektrarn daje potrebno energijo.

Skrite našim očem so ostale tovarne letal, razvojni centri vesoljske tehnologije. Tudi filmske industrije nismo obiskali.

Naužili smo se naravnih lepot in se vrnili v San Francisco. Si ga ogledali in za piko na i smo se odpeljali na otok **Alcatraz**, kjer je bil do 1969 leta zloglasni zapor, za katerega trdijo, da ni nihče pobegnil, oz. tisti, ki so pobegnili niso preživeli. Pa saj ste gledali film! Po ogledu ostankov zapora, smo se prepustili domišljiji.

V center mesta smo se popeljali z znamenitim tramvajem.

Še prtljaga, letališče, 12 ur vožnje, good by California, America!

Dober dan, Slovenija!

*Za vas potovala, beležila in fotografirala
Marica Gaberšnik*

Kadar grem na pokopališče, na tvoj grob, se nikoli ne pomudim dolgo. Tudi zbrana nisem, skoraj ne pomislim nate. Oziram se po vegastih kamnitih križih, po spomenikih iz marmorja, ki tekmujejo med seboj, kateri bo večji in dražji, kot bi se živi, ki jih postavljajo, hoteli oddolžiti za vse tisto, česar umrlim v življenju niso nudili. Sprašujem se tudi, ali se bojijo, da bodo mrtveci ušli, prišli nazaj in so zato te marmornate plošče tako debele, tako težke ...

Gledam ugasle sveče, uvelo cvetje, ki ga raznaša burja ... In ko zapuščam tvoj grob in zapiram pokopališčna vrata, te ne pustim tam, z menoj greš.

Vedno si z menoj. Z menoj si, ko doživim lep trenutek in pomislim, to moram povedati Tamari, z menoj si, ko me tarejo skrbi in že vrtim tvojo številko, pa grenko pomislim, da na to številko nihče več ne odgovarja. Z menoj si, ko drugi kolegici v pogovoru rečem: veš, Tamara ...

Ko te je prvič pripeljal v našo družbo, sem pomislila, le kje jo je staknil, ni mogel dobiti nič boljšega. Tako čudna si se mi zdela, ko si stopila v moje življenje. Nič na tebi mi ni bilo všeč. Združilo naju je tisto, kar si imela v sebi.

Med nama se je spletla globoka vez.

Ko sem ti včasih na smrt besna na moža telefonirala in vpila v slušalko: » Ubila bi ga, tako sem jezna nanj,« me nisi skušala pomiriti, češ, saj bo bolje, morda pa ni tako hudo, zakaj se razburjaš, nisi mi skušala dokazovati nasprotno, samo poslušala si me in me razumela. Vedela si, da me bo »želja po ubijanju« kmalu minila in bo spet vse dobro.

S svojim umirjenim, treznim načinom si mi znala pomagati.

Kako otročje in bedasto se sedaj zdi moje kujanje, ko te včasih nalašč nisem hotela poklicati, češ, zdaj je ona na vrsti.

Ali pa, ko sem te skoraj naveličano poslušala in si mislila: kar naprej eno in isto, sami problemi, same težave.

Z njim si se ujela. Prva leta vajinega zakona so bila skorajda srečna. Zaljubljenost, urejanje doma, služba, neprestano hitenje in kljub temu vedno čas za druženje, za žur. Rojstvo dveh deklic, še več dela, pa tudi več zadovoljstva. Vse sta počela drug ob drugem, vse vaju je družilo, delo, skrbi, zabava.

Začelo se je z odraščanjem deklet. Naenkrat si se zavedla, da ti vse polzi iz rok. Iz šole si dobivala sporočila o špricanju. Prihajali so namigi tudi o drugih stranpoteh. Koliko časa si si trmasto mašila ušesa in nisi hotela priznati, da se to tiče tvojih otrok. Drugi to počnejo, moji ne. Starejšo so vrgli iz šole in zbežala je od doma. Vse si storila, da bi rešila svoji deklici, pa je bilo samo še slabše, drselo je kot plaz, samo navzdol in vedno huje.

Tudi med vama se je podiralo vse. Nobene nežnosti ni bilo več, nobene prijaznosti. Ostale so samo hude besede in očitki: ti si kriva, če bi ... ti si kriv, če ne bi ...

Takrat, ko ti je povedal, da se bo preselil k drugi, se ti je svet dokončno podrl. Saj si sumila nekaj, pa nisi hotela verjeti. Prihajal je kasneje iz službe, vedno so bili neki sestanki, vedno več je bilo službenih poti, vedno je moral še nekaj urejati.

Borila si se, nisi ga hotela izgubiti. Ni bilo v tvoji naravi, da bi se poniževala, pa si tudi to storila, samo da bi ga obdržala.

Proti bolezni se nisi nič več borila, kar sprejela si jo. Zalotila te je strto in skrušeno, Zmanjkalo ti je volje, zmanjkalo ti je moči.

In ko sem stala ob tvoji krsti, sem na tvojem obrazu zaznala mir, spokojnost, zazdelo se mi je, da celo droben smehljaj.

Breda Grli

Na obisku pri družini Boštjančič

Ilirska Bistrica in okolica – Brkini

Pogosto zahajam v bližnjo okolico Ilirske Bistrice. Z veseljem odkrivam kraje, ki jih doslej nisem poznala. Iz doline sem si pogosto ogledovala številne vasice, posejane po gričih kot venec, lebdeč nad mestom, ugibajoč njihova imena.

Čisto nekaj drugega pa je od blizu odkrivati te vasice. Dobesedno prodreti v njihovo osrčje. Zadihati z vaščani in prisluhniti nekoliko drugačni govorici kraja. Pritegnejo me navade teh ljudi. Z veseljem namreč poznavam, da tradicionalno življenje slovenskega kmeta še ni izumrlo.

Priljubljena pohodniška smer je Kettejeva pot, ki lepo urejena in obdana z bujnim rastlinjem, vsemi vrstami rož, njihovim vonjem in v tišini še ohranjene narave, vodi navzgor v brkinske griče.

Za oddih in potešitev radovednosti se vedno ustavim v vasi Brce. Pozdrav obiskovalcu že od daleč nameni vaška cerkvena postavljena v 17. stoletju. Njen kulturno-zgodovinski pomen vzpodbuja vaščane, da zglejno skrbijo za njeno zunanjo podobo.

Samo enkrat letno – ob »shodu« na Binkošti, pa se v njej zberejo k božji službi. Vaščani in njihovi družinski člani, sicer raztreseni vsepovsod po Sloveniji, se na binkoštno nedeljo ponovno zberejo in ob domačih dobrotah preživijo brezskrben dan.

Domačija Jožeta in Tončke Boštjančič – pri Štalonovih

Pri teh pridnih zakoncih najdem prav tisto, kar pogrešam(o) v sedanji ful kul moderni dobi.

Domačija je ohranjena kot neokrnjena kmetija s tradicionalnim načinom pridelave domače zdrave hrane.

Tlakovano dvorišče vodi k sicer obnovljeni hiši mimo številnih gospodarskih poslopij.

V hlevu nastlano dišeče seno nudi svojim »stanovalkam« – izredno lepim kozam in kozličem udobno prebivališče.

Kokošja gnezda so polna jajc domačih kokoši, ki se pasejo okrog in okrog po eko-travi in ne poznajo nobenih dodatkov k naravni prehrani.

Njihove muce so nenavadno lepe. V mojem domu je vedno vsaj ena kosmatinka izredno lepih barv, potomka Štalonovih muc.

Največ pa je vreden pozdrav gospodinje in gospodarja, ki obiskovalca vedno pričakata na pragu svojega doma!

Stara domačija je pogorela na samem pragu svobode leta 1945. Z veliko truda je bila postavljena nova in življenje se je vrnilo v stari tir.

Jože in Tonca sta se poročila leta 1968. Poznala sta se še iz otroštva, saj sta doma iz sosednih vasi. Postaven Jože in simpatična Tončka sta dobila štiri hčerke, katerim sta dala lepa slovenska imena.

Še sedaj, po 41. letih skupnega življenja je očitno, da sta složna in da se imata še vedno rada. Po svojih močeh gospodarita naprej, čeprav že zgarana od trdega dela. Iz njunih modrih oči veje neverjeten optimizem in še tako zamorjenega gosta znata spraviti v dobro voljo.

Za obiskovalce si vedno vzameta čas in na mizi se pričara kakšna dobrota, izpod rok gospodinje, ki si poleg vsega dela najde čas tudi za sladko življenje v obliki domačega peciva.

Gospodar Jože je dobesedno vsestransko aktiven. Ko stopim v prostorno vežo njune hiše mi pogled roma po številnih uokvirjenih slik vse do bujnih rož na preprostih stojalih.

Poleg vseh kmečkih opravil je Jože pravi mojster pletenja košev, opletanja steklenic in izdelave unikatnih modernih dekorativnih predmetov. Njegovi izdelki so znani daleč naokrog, tudi čez meje Slovenije in preko oceanov. O ohranjanju slovenskega etnološkega izročila priča prelepo priznanje, ki mu ga je podelil profesor Janez Bogataj.

Lovska družina Prem mu je podelila več priznanj za nesebično in pošteno dolgoletno delo na lovskem področju, med drugim tudi kot skrbnemu lovskemu čuvaju.

Pojdimo naprej ... Tukaj pa je nekaj, na kar sta še posebno ponosna, in sicer prelepo priznanje slovenski družini s poudarjenim motom: BITI SLOVENSKE KRVI, BITI SLOVENCEM V PONOS.

Častno mesto je dodeljeno lepo uokvirjeni plaketi Ministrstva za obrambo RS – Zveze veteranov vojne za Slovenijo za izjemen prispevek in sodelovanje v času slovenske vojne za osamosvojitve.

Na svoji domačiji sta kot zavedna Slovenca nudila gostoljubje teritorialcem, ki so ostali pri njiju celih 28 dni. Za Tončko in Jožeta je bilo to samoumevno dejanje – znak pripadnosti naši stvari.

Jože in Tonca sta preskromna. Skoraj redkobesedna sta, ko ju sprašujem o vseh teh priznanjih in plaketah in iz njiju je treba dobesedno izbežati zgodbo, kako so vsa ta zavidljiva obeležja prišla v njune roke.

Med številnimi spominki pa je našla svoj prostor tudi klekljana podoba Matere božje.

Na potrpljenje, odrekanje in vero spominja križani Jezus.

Upamo, da oba skrbno bedita nad to družino in nad zdravjem gospodarja in gospodinje, ki jima je naporno delo že nekoliko načelo zdravje. Boli tu, boli tam ... Onadva pa vztrajata ...

Gospa Zora Mežnar se predstavi

Vsako nedeljsko popoldne in ob praznikih ju obiščejo vse štiri hčerke in vnuki. Ob prigrizku si izmenjajo novice, utrjujejo družinske vezi in se imajo radi.

Iz vasice Brce je vse naokrog čudovit razgled, vse tja do Julijcev na severu in Snežnika s svojim pogorjem na jugu. V dolini pa leži Ilirska Bistrica. Farna cerkev svetega Petra z ubranim zvonjenjem vsak dan trikrat z vzhodnim vetrom raznaša pozdrav po fari in okoliških vaseh. Večerni Ave pa vsem zaželi spokojno noč.

Neda Perkan

Gospa Zora Mežnar, po domače Musetova, se je rodila v Zarečici pred 82 leti, večji del svojega življenja pa je preživel na Sozah. Šolo je obiskovala v samostanu, kjer je pouk potekal v italijanskem jeziku. Šolala se je le pet let, kajti naslednja leta so bila plačljiva. Na kmetih je bilo življenje težko in pri hiši je bilo šest otrok, denarja pa bolj malo. Zoro so po petih letih vzeli iz šole, da bo pomagala pri paši krav. Na kmetiji se je vedno našlo delo, po mamini smrti pa je Zora postala prava gospodinja. Poskrbeti je morala za sestro in brate, očeta ter staro mamo; jim kuhati, prati, likati, pa še kmečka opravila je bilo treba postoriti. V vojni je kot mlada deklica nosila pošto partizanom, leta 1953 pa se je poročila in si ustvarila družino. Danes je babica z dvema vnukoma. Ob vprašanju, če bo kmalu prababica se le nagajivo namuzne. Jesen svojega življenja preživlja v Domu starejših občanov Ilirska Bistrica.

Tu se počuti dobro, saj je zadovoljna tako z zaposlenimi, kot oskrbo ter stanovalci. Vesela je, da sta s sestanovalko, s katero deli sobo na drugem nadstropju, postali dobri prijateljici in si krajšata dneve s pogovori. Ga. Zora pravi, da ji je žal, ker je direktorica ga. Marica Šlenc Zver odšla v pokoj, saj je bila zelo prijazna do stanovalcev in so se nanjo zelo navezali. Vendar, kot pravi, moramo tudi novi direktorici ga. Mirandi Vrh dati priložnost in predvsem čas, da se vpelje v to delo. Saj ne more vse takoj bit, še doda.

Kaj pa nam gospa predstavlja, se morda sprašujete? Gospa Zora rada piše kratke zgodbe in pesmi. Pravi, da doma ni bilo dosti časa za branje, kaj šele pisanje. Osmo leto teče, odkar je v domu in tu vedno znova najde potreben mir za ustvarjanje. Doma je brala časopis in kar jo je zanimalo, je prebrala. Najbolj se je posvečala zdravilnim rožam, ki jih je pridno nabirala na polju, sušila v senci in z njimi pomagala ljudem pregnati zdravstvene tegobe. Danes pa ji spomin na mladost in domačijo riše svojevrstne podobe. Podobe, ki jih pridno preliva na papir kot kratke zgodbe in

pesmi. Za dober ducat jih je že, v večini optimističnih, radoživih s srečnim koncem. Nekatere med njimi pa so tudi realistične in neomajno resnične. Ko pa bo prišel čas, ko ji zdravje ne bo dopuščalo pisanja, bo hčerka zbrala vse na roko napisane tekste, jih pretipkala in imela za spomin. Za pokušino bomo objavili pesem o neminljivosti z naslovom Sem, kar sem bila.

Sem, kar sem bila

Sem, kar sem bila.
In vsakdo me bo mogel pozabiti.
In vendar moram reči:
sem, in sem bila, in bom.
In zato, sem več od pozabljenja,
neizmerno več od zanikanja,
neskončno več od nič.
Vse je večno, kar nastane.
Rojstvo je močnejše od smrti,
vztrajnejše od hrupa in greha,
slovesnejše od zavrženosti.
Nikoli ne bom nehala biti.
Nikoli grob mojega telesa ne bo pozabljen.
Toda življenje ne bo nikoli pozabljeno in
izgubljeno.

Mežnar Zora

*Zapisala Tjaša Kaluža
Dom starejših občanov Ilirska Bistrica*

Povsod je lepo, doma je najlepše

Maruška na Slavniku s Snežnikom v ozadju

Človek potuje po svetu, da bi našel kar potrebuje in se vrača domov, da to najde.

Že to, da mag. mikrobiologije Maruško Lenarčič, univ. dipl. biologinjo mnogi naši krajani poznajo samo kot Maruško, pove veliko o njej. Pove nam, da je skromna, preprosta ... Lahko bi rekla »ljudska«.

Kaj mislim s tem? Samo to, da jo vse povsod toplo in pristrčno pozdravljajo vse sorte ljudi: njeni nekdanji sodelavci z Morske biološke postaje v Piranu, dijaki Srednje kovinarske šole v Kopru, vsi nekdanji prijatelji in znanci iz Droge, kulturniki, planinci.

Z našim krajem je trdno povezana. Tu je končala osnovno šolo in maturirala na postojnski gimnaziji, tu ima vrsto prijateljev iz mladosti, tu je – njen – SNEŽNIK.

Prehodila je domače gore in tudi neštete gore zvenecih imen na različnih kontinentih, gledala je, v porajajočem se jutru – rdenje vršacev Julijcev, Dolomitov, Durmitorja ... šla na dolge trekinge pod Himalajo, v Ande, občudovala Kilimandžaro ... in še kaj bi se našlo. A na vsem širnem svetu ga ni hriba,

gore, očaka, ki bi bil – zanjo – lepši kot Snežnik.

Če hočeš biti Maruškin prijatelj, ji ne omenjaj hotelov, poležavanja na plažah, preoblačenja za kosilo in večerjo, ne omenjaj ji potrošništva v taki ali drugačni obliki.

Maruška, nam boš izdala svoje spomine na začetke hoje po hribih, na tvoj prvi »pohod« na Snežnik?

Če sem povsem odkrita, ne vem, kdaj sem bila prvič na Snežniku. Zelo dobro pa imam v spominu, ko smo se na Snežnik odpravili z deset let mlajšo sestro Heleno, ko je bila stara le devet mesecev. Nosil jo je oče in bili smo vsi ponosni, da smo dosegli vrh. Sicer pa je ata sodeloval pri izdelavi strelovoda na koči in smo večkrat šli na Snežnik. Še zdaj se spomnim, kje sem prvič videla pogačice, cvetoči rododendron ... Tudi kasneje smo bili stalni obiskovalci Snežnika. Vojko Čeligoj nas je pred nedavnim neizmerno razveselil s kopijo lista vpisne knjige iz leta 1966, ko smo popeljali na vrh naše prijatelje iz Celja.

Sicer pa je moje navdušenje za hribe verjetno plod naših družinskih poti že v Pivki, kjer smo ob nedeljah obiskali najprej staro mamo v Radohovi vasi nato pa šli preko Kerina v Hrastje. Po preselitvi v Bistrc pa smo redno hodili najprej na Drago, kasneje pa vedno dlje ... Pravzaprav takrat ni bilo povsem običajno, da se je ob nedeljah hodilo na izlete in občudovalo naravo, kajne. Izredno mi je ostal v spominu moj prvi dvatisočak, Krn, ki je za Snežnikom, še zdaj, moj najljubši hrib. Po drugi gimnaziji sem bila s tetino družino na dopustu v Baški grapi, kjer je doma stric, bili smo brez prevoza, a smo vso okolico prelezli peš (kako čudno se danes to sliši!) in šli celo na Krn, kjer sem z vrha prvič občudovala Julijce v sončnem zahodu. Ta slika mi bo ostala za večno!

Oprosti, če te prekinjam, a ne morem si kaj, da ne bi ob tvojih besedah vlekla v mislih vzporednice z današnjim pojmovanjem življenja. Če ni motoriziranega prevoza ne moremo nikamor, povsod vlačimo s sabo prigrizke, plastenke z mehurčki, smeti takih in drugačnih oblik, saj so nas (?) ali smo se prepričali, da bi brez njih ne preživeli. Potem pa nabiramo kilograme sala nase in kilograme smeti za naravo ... Hec, kajne?

Se strinjam. Bilo je zelo drugače na izletih kot je sedaj. Bil je čas nekoliko drugačnih vrednot kot danes. Pa nisem nostalgичna, to so le ugotovitve. Tudi danes ni svet nič manj lep, le gledati ga je treba znati. Kako je rekel Mali Princ: bistvo je očem nevidno, torej glejmo s srcem ...

Pa nadaljujva. Bili smo tudi člani planinskega društva in radi smo se z bistrškimi planinci udeleževali izletov in vzponov na gore v Sloveniji in po Jugoslaviji tudi še dolgo po tem, ko smo se preselili v Koper. Bila je to vesela družina, kolektivnega duha ni manjkalo in vedno smo se imeli zelo lepo. Rada se spominjam teh časov.

Tek. št.	Datum	Preimek in ime	Naslov	Član-nečlan	Smer poti
125	11. VI. 66	Anilani Zdenka	Gubljenski	da	Planica Bistrica Sv.ičaki Smerin
126	11.6.66	Ambroz Prečko	- - -	"	- - -
127	11.6.66	Štraucar Saso	- - -	"	Planica Bistrica Sv.ičaki Smerin
128	11.6.66	Štraucar Miro	- - -	- - -	- - -
129	11.6.66	Pino Rizz.	Truste	"	CAJ. TS
130	15	Vera	"	"	12
131	11.6.66	Djimonji Viljam	Pirke	me	Švinsčedi, H. Bistrica Pale
132	11.6.66	Maruška Lenarčič	H. Bistrica	- - -	H. Bistrica
133	" "	Olga Lenarčič	"	da	"
134	11.6.66	Helena Lenarčič	H. Bistrica	"	Končič, rel. L. L. L. L.
135	11.6.66	Lenarčič Saso	H. Bistrica	da	H. Bistrica
136	11.6.66	Quadi Ljubič	Čelje	me	Čelje
137	11.6.66	Čepič L.	Pirke	me	Pirke
138	" "	Lenarčič Viktor	H. Bistrica	da	H. Bistrica
139	" "	Djimonji Boris	Pirke	me	Pirke
140	12. VI.	Lenarčič Saso	Čerknica	- - -	narodni v. Teksas
141	" "	Helena	- - -	- - -	- - -
142	12. VI.	Dolj Horje	Čerknica	- - -	Tekos
143	12. VI.	Lebe Matjaž	Jezero	da	Plato
144	12. VI.	Šimčič Horje	Čerknica	me	Tekos
145	12. VI.	Jože Mikinda	Čerknica	- - -	- - -
146	12. VI.	Horje Saso	Jezero Dol	me	Teksas
147	12. VI.	Horje Saso	Čerknica	me	Čelje
148	12. VI.	Horje Saso	Čerknica	- - -	- - -
149	12. VI.	Lebe Saso	Dol Jezero	me	Čerknica, Horje

Kopija vpisne knjige iz leta 1966

Kasneje sem se vključila v Obalno planinsko društvo Koper, kjer sem tudi obiskovala tečaj za vodnike in bila 12 let tajnica društva. Še vedno sem članica upravnega odbora, odgovorna za promocijo društva, saj sem v vseh teh letih dodobra spoznala delo in ljudi v mnogih društvih. Povezovanje in sodelovanje med društvi mi izjemno veliko pomeni in me še vedno bogati, pa čeprav se je marsikaj spremenilo. Seveda ne smem pozabiti, da sem tudi sama malo drugačna.

Kaj pa ostalo gornišvo?

Kar sem povedala do sedaj so bili začetki. Veličina Narave me je prevzela že zelo zgodaj. S študijem biologije se je to še poglobilo. Ko danes stopam v naravi mi je kristalno jasno, da je vsak tak trenutek velik dar. Gore so del te veličastne narave, zato je doživljanje tu še globlje. Prilesti na vrh, biti na gori, uživati pogled, kamor ti seže oko... pa kaj hočeš lepšega! Tako, čisto neopazno vse to zleze v tvojo dušo in počasi, počasi

ugotoviš, da ne moreš več brez njih, tvojih gora.

Si lahko predstavljaš, kako mi je pri srcu, ko vsakodnevno ugotavljam, kaj človeštvo počne NARAVI? Sprašujem se, do kje bodo (bomo) šli v svoji brezobzirnosti. Ob tem mislim na čisto vsakodnevno površnost, ko odvržemo embalažo nepogrešljivega - največkrat zdravju škodljivega - živila kjerkoli, mislim na izsekavanje Amazonskih gozdov, na pobijanje redkih živali. Da omenim le nekatere, ni prostora, da bi našteji vse.

Maruška, poskušaj razmišljati tako, da nas je še veliko, ki vidimo in čutimo trpljenje narave in vemo, da bo narava prej pokončala nas, male, brezobzirne ljudi, kot pa bomo mi, iz golega pohlepa, uničili njo - NARAVO. Poglej, kako se nam vsakodnevno maščuje.

Pa se vrniva s teme, ki je neskončna, na »najine dni študija«. Hecno, kajne, kako se lahko v, reciva podobnih pogojih življenja, izoblikujejo individualne razliknosti. Le kaj poreče Darwin! (hk). Obe skupaj na biologiji. Meni so bile botanične ekskurzije muka, ti si uživala. Zanimalo me je »delovanje« - fiziologija, katerakoli. Narave pa takrat, žal nisem znala tako ceniti, kot ti in kot jo, ne nazadnje, po učnih urah življenja znam ceniti danes.

Kako že pravi pregovor? Ura zamujena, ne vrne se nobena.

Mimogrede, izdaj mi skrivnost, po katerih poteh si takrat najraje nabirala rože?

Ja, z gorami sem se spoznavala zelo postopno, najprej domači vrhovi, poleg omenjenih, mi je bila pri srcu ljuba Komna in ves Triglavski narodni park, pa vrhovi Gorskega Kotarja Snježnik, Risnjak, Bijele stene, Durmitor ... Kasneje smo krenili v Dolomite, na Mont Blank, pa Grossglockner, pa štititisočaki v Švici in še bi se našlo Za tuja gorstva

Krnska jezera

in planinska popotovanja pa sta me vzpodbudila in navdušila zakonca Blažina, znana plezalca iz povojnih časov, ki sta se z znamenitimi vzponi zapisala v zgodovino slovenskega alpinizma.

Pravzaprav so mi bile ljube in so mi še vedno vse poti, samo da so izven betona in asfalta, pa najsi bodo speljane po domačih travnikih in gozdovih ali po puščavah, v tropih, po visokih vulkanih. Rada hodim tudi po nekoliko bolj izpostavljenih in zavarovanih poteh, malo manj po ledenikih ... Nikoli pa nisem plezala, žal.

Od vsega so mi bili v največji užitek večdnevni ali večtedenski trekingi, kjer se lahko ure in ure predajaš užitkom, ki ti jih nudi hoja po neokrnjeni naravi, daleč proč od civilizacije. Pa naj bo to po našem Pohorju ali pa v Andih, afriških tropskih področjih in visokih gorah ali v puščavi. Kakšna raznolikost, kakšno bogastvo narave! Vse to ti daje novih energij, prepotrebno radost do življenja.

Vem, da bi lahko še in še pripovedovala in ne nazadnje, si večkrat v Bistrici tudi predstavila daljne kraje, ki si jih obiskala. Ni bilo tako?

Vse od prvega trekinga dalje je moj stalni spremljevalec fotoaparat in vedno pišem dnevnik. Res je, svoja doživetja rada predstavim na predavanjih, v Bistrici sem bila nekajkrat, dolgo je že tega ... v Kopru pa sem reden gost. Naj izdam moj najpogostejši zaključek: nekaj posnetkov Snežnika in prevzeta misel »Človek potuje po svetu, da bi našel kar potrebuje in se vrača domov, da to najde«. Zguljeno, kajne, a tako resnično, da se od tega ne morem ločiti.

Zguljeno gor ali dol, tako resnično in za vse čase je, da sem prav ta stavek izbrala za naslov najinega pogovora. Lepe misli je treba ponavljati, da si jih zapomnemo.

Kaj pa te je tam, v tujih deželah najbolj prevzelo?

Predvsem so bili obiski tujih gora, daljša popotovanja, ki so bila vedno večplastna: seveda je bil en del, večinoma daljši del, vedno namenjen hoji in življenju v naravi, t.i. trekingu, kjer smo bili teden in več, v naravi, tudi v razmeroma težkih razmerah (višina, mraz, spanje v šotoru). Del smo vedno posvetili spoznavanju zgodovinske in kulturne dediščine krajev. Vsaj nekaj časa pa smo se predajali lenarjenju ob morju, jezeru ... Vse skupaj pa je sestavljalo dragoceno celoto »za dušo in telo«. To so bile zaresne avanture, ki jih tako oglašujejo današnje agencije, specializirane za trekinge. Takrat takih podjetij ni bilo, zato smo se marsikdaj znašli v zagatah, kje in kako. Najlepša in tudi najbolj vznemirljiva popotovanja so bila prav gotovo v organizacij Planinske zveze Slovenije, ki jih je vodil Janez Pretnar. Bila so sicer dobro pripravljena, a povsem zagotovljenih razmer vendarle ni bilo, saj je bil takrat v teh deželah turizem še velika neznanka. Prav v tem je draž spoznavanja dežele, nepredvideni zapetljaji, srečanja z drugimi kulturami, drugače mislečimi ljudmi ... Odprtost do vsega novega in drugačnega dopolnjuje tvojo osebnost, oblikuje tebi lastne vrednote ...

Moj najlepši treking je bil zagotovo v Nepal. Nepozabno: tritedenska hoja pod najvišjimi gorami, od subtropskih gričev, posejanih z rižem do pravih planinskih trat, ledu ..., stati prvič nad pet tisoč metri n.v., stik z neznanimi verami (hinduizem in budizem) in novo spoznanje da je vera lahko tudi način vsakdanjega življenja posameznika, ob tem pa srečevanje z domačini, ki so na poti iz povsem življenjskih potreb! Ja, to je bilo res nekaj enkratnega, bilo je pred dvaindvajsetimi leti, zdaj je tudi tam marsikaj drugače. Razvoj turizma in s tem vdor t.i. zahodne civilizacije (beri potrošništva).

A najbolj in za večno se me je dotaknila raznolika in enkratna Južna Amerika. Domorodci Indijanci, predvsem v Boliviji in Peruju. Zato sem bila tam večkrat in še vedno upam na ponovno snidenje. Veliko sem se naučila prav na teh popotovanjih, obogatila so me z dokončnim spoznanjem »superiornosti, že kar nadkulture, zahodne civilizacije«. Pred 500 leti je vdrla v njihovo ustaljeno, razvojno bogato predkolumbijsko obdobje in s silo vnesla novo vero, vrednote ...

Zdaj, s časovno distanco, razmišljam, kaj je tisto, kar me privlači v teh deželah, zakaj bi se rada spet vrnila. Mamijo me neizmerna prostranstva raznolike narave od puščave iznad katere se dvigajo markantni vulkani, visokih slanih jezer, obsežnih tropskih gozdov, prečudovitih otokov ... a predvsem je tu na vsakem koraku neprecenljivo razkošje barv, v naravi in mestih. Prevzamejo te žive barve, pa tudi dostojanstvo mirnih Indijancev, v katerih milih pogledih, še vedno lahko zaznaš kanček strahu in obenem prezira do belcev. Tudi Janka Benigarja (naše gore list), ki je pred stoletjem prišel med Mapuče je vznemirila njihova usoda in jim je želel pomagati.

Danes si se morala svojim nenehnim željam po spoznavanju novega, divjega, izjemnega nekako odpovedati. Vsaj začasno. Postala si še skromnejša;

zadovoljiš se že s hojo na Slavnik. Za kondicijo, za fotografijo in za dušo.

Naneslo je tako, da že nekaj let hodim veliko manj v visoke gore, le tu in tam, zadnje čase pa je moja najpogostejša pot na Slavnik, naš najbližji tisočak, z njega je izredno lep razgled ne samo na Tržaški zaliv, tudi na Dolomite, Julijce ... a moj prvi pogled je seveda namenjen Snežniku.

Spomladi ga prekriva bogata cvetna preproga ... Dovolj za dušo, a prekratko, naenkrat si spet v vsakdanjosti. Prav lepo je tudi na Kraškem robu, pa v bližnji Glinščici, po poteh v Istri in na Krasu ... Saj je zanimivo in lepo, a je bolj za zimski čas, ni zamenjava za prave gore in popotovanja, a vendarle nekaj je ... Kot pravi Kajetan Kovič: " vse poti so večno stare ..., vsak korak je večno nov ...

Letošnje leto je zares skromno, a srce mi igra, ker sem, navkljub vsemu uspela prisopihati na 3300 m visoko Argentero v Primorskih Alpah, na meji med Italijo in Francijo. In še bolj vesela sem bila povratka z gore. Ko se podaš nepripravljen na pot, nikoli ne veš, da te ne izdajo kolena. Menda tisti večer ni bilo srečnejšega človeka na svetu!

In seveda, bila sem na Snežniku in to z Bistričani! Pa kaj pravzaprav še hočem!

Če sem uvodoma napisala nekaj misli, mi dovoliš, da še zaključim? Jasno, da bi lahko – jaz poslušala, ti govorila – še zelo dolgo. Ljudem, ki te v naših krajih dobro poznajo, si s povedanim osvežila spomine. Tisti, ki te je zdaj srečal prvič, pa si lahko ustvari predstavo o tem, kaj je notranje bogato življenje in kaj bi bilo vredno posnemati.

Torej, že v tekstu sem omenila, da sva z Maruško kolegici.

Splet okoliščin ali morda usoda so mi namenili, da sem kar dobršen del življenjske poti prehodila ob Maruški.

Skupaj sva bili v osnovni šoli, v gimnaziji, na fakulteti in v zadnjem obdobju, pred upokojitvijo, tudi v Drogi.

Vmes so bila obdobja, ko naju je življenje nosilo vsako po svoje. Maruško po svetu in gorah; sama sem krmarila življenje med vzgojo otrok in službo.

Razmišljam, kako postajamo ljudje s starostjo čedalje skromnejši pri postavljanju ciljev. Ne želimo si veliko, radi pa bi, da je to dobro za nas same, za naše drage in tudi druge ljudi. Neizmerno cenimo spomine na izjemne dogodke preteklosti, ki so nas oblikovali v osebnosti, nam bogatili misli, čustva in naš notranji svet. Še posebno so nam dragi ljudje, s katerimi nas družijo skupni spomini. Lepo je imeti nekoga, s katerim si se (skupaj) postaral.

Maruška, želim ti še veliko pohodov, čudovitih razgledov po dolinah in cvetočih pobočij spomladi, ki jih tako neizmerno ljubiš.

Verjamem, da bo življenje zmagalo (kot je ponavadi vedno) in da bodo osveščeni ljudje prihajajočih dni znali ceniti naravo, ki nas živi, duhovno krepi in je del nas samih.

V sodelovanju:

Maruška Lenarčič in Mirjam Logar Derenčin

Pionirji zamisli o izgradnji Doma starejših občanov

V aprilu je potekla 20. obletnica začetka izgradnje in v naslednjem letu v oktobru bomo zabeležili 20. obletnico otvoritve in začetka delovanja Doma starejših občanov Ilirska Bistrica. Letos je prišlo tudi do zamenjave vodstva ustanove. Upokojila se je namreč prva direktorica Marica Zver Šlenc, ki je 19 let, ob pomoči sodelavcev, nadvse uspešno vodila Dom. Posle direktorice je prevzela Miranda Vrh. Nedvomno bo tudi ona nadaljevala uspešno vodenje zavoda tako, da bo tudi v bodoče zagotavljala visoko oceno, ki jo uživa Dom starejših občanov Ilirska Bistrica v okviru Slovenije.

O uspešnosti delovanja Doma je bilo že veliko napisanega in tudi dokumentiranega. Zato bi se ob tej priliki dotaknili nekaterih dogodkov iz naslova, da ne padejo v pozabo. V ta namen sta najprimernejši sogovornici Darinka Žbogar in Anči Volk, ki sta v letih od 1988 do 1993 vodili Društvo upokojencev Ilirska Bistrica. Prva kot predsednica in druga v funkciji tajnice.

Pripoved po njenem spominu, ki jo je posredovala Darinka Žbogar, je sledeča:

Bilo je davnega leta 1989, ko je Bistričan Alojz Stegu, sicer upokojenec, vendar še vedno aktiven član Odbora za plan in finance pri Pokojninske izvršnem odboru v Ljubljani, nekako izvohal, da je v njihovem fondu še zadnji denar namenjen zidavi domov za upokojence. Za ta sredstva so se potegovali tudi Mariborčani za prizidek k njihovem domu, da bi lahko sprejeli večje število oskrbovancev. Vendar je g. Stegu vztrajal, da Ilirska Bistrica nujno potrebujemo dom in dosegel privolitev odbora pod pogojem, da društvo v okviru občine zagotovi zazidalni prostor, potrebno lokacijsko dokumentacijo in seveda zahtevano lastno udeležbo sredstev za zahtevni načrt izgradnje doma.

Za predsednika komisije za izgradnjo doma pri Društvu upokojencev je bil kmalu izvoljen g. Jože Bubnič, ki je bil sicer zadolžen za plan in finance pri društvu.

Tako se je začelo. Kot primerna lokacija je bil predlagan prostor Mikoze, ki je bil takrat s starimi zgradbami v zelo slabem stanju in bi se tako saniral. Vendar je ta prostor kmalu izpadel zaradi hrupa, saj ga obkrožata dve cesti in železnica v neposredni bližini. Nato je prišlo do predloga, da bi domu najboljše ustrezala lokacija na Medenovem hribu. Kljub pripombam nekaterih sosedov, se je ta lokacije uveljavila, kar se potrjuje do današnjih dni.

Seveda pa je bil največji problem, kako zagotoviti lastna sredstva za obvezno udeležbo pri investicijskem načrtu. V DU (Društvo upokojencev) smo hitro sklicali člane Upravnega odbora in po poprejšnjem posvetovanju med člani DU sklenili, da bi vsi upokojenci prispevali 10% od svoje pokojnine. Vsi so bili navdušeni, vendar se je zataknilo že pri pridobivanju seznama pokojnin članov, zaradi stroge tajnosti osebnih dokumentov. Dokazali smo splošne koristi, ki jo je predstavljal načrt, zato smo sezname vendarle pridobili in določili 10% prispevek za posameznega upokojenca, ki ga je bilo seveda možno pridobiti le na prostovoljni osnovi posameznega člana.

V okviru DU in pristojnega odbora so bile tako naše obveze urejene. Vendar je bilo treba to pobudo za načrtovano investicijo predložiti tudi drugim pristojnim institucijam in zlasti občinski upravi, ki bi morala prevzeti vodenje in izvedbo projekta. Prva reakcija ožjega vodstva Izvršnega sveta občine je bila odklonilna češ, kaj je to nam potrebno, saj imamo za naše občane zagotovljena mesta v Postojni, Sežani in drugih obstoječih domovih za ostarele. Vztrajali smo, da je za svojce 43 naših občanov, ki so v domovih oddaljenih krajev, za obiske velik napor in strošek. S trmastim in vztrajnim zagovorom tudi drugih prednosti, če pridobimo ta objekt v Ilirsko Bistrico, smo uspeli. Občinska uprava je projekt sprejela za svojega.

Pred nami upokojenci pa je bila najtežja naloga, kako zbrati sredstva od članov.

Organizirali smo prostovoljce – upokojence, da so hodili od hiše do hiše s seznamom upokojencev in razlagali zakaj zbirajo denar. Večina je bila navdušena in podprla zamisel, prispevali so izračunana sredstva. Nekateri so prispevali več, kot je bila obveza. Bilo je tudi nekaj negodovanj, da je to proti zakonu, neka gospa ni prispevala nič, pač pa je na glas govorila: »Ja, ja Bog ve kam bo Žbogarica dala te solde.« Ampak, vse se je lepo nadaljevalo in končalo, kljub temu, da so se nekateri upirali in tudi odklonili prispevati sredstva za dom. Slučaj je hotel, da so ga nekateri med njimi prvi potrebovali in v njem uživali jesen svojega življenja. Zbrali smo potrebna sredstva tudi s prispevki drugih. Zahvala gre tudi skupini bistriških šem, ki so v pustnem času zbrana sredstva 430.000.- DIN, namesto za pojedino in zabavo, prinesli k nam v pisarno kot prispevek za izgradnjo doma.

Iz občinske uprave sem prejela sporočilo, da so me kot predsednico DU in Alojza Steguja določili, da skupaj položiva temeljni kamen za začetek izgradnje doma. Ker sem takrat še žalovala za umrlim možem, nisem bila razpoložena udeležiti se tako slavnostnega dogodka. Na prigovarjanje v društvu sem to obvezo vendarle sprejela. Ob položitvi temeljnega kamna sem spregovorila le nekaj besed, predvsem sem poudarila, da bodo starostniki ponovno začutili bližino svojcev in doma, da potrebujejo prijazne besede, topel stisk roke, ki bo segel do srca tako, da bodo začutili, da niso sami, da je nekdo vedno z njimi. Slavnostni govornik je bil predsednik skupščine občine Janez Kirn. O strokovnih zadevah priprave na investicijo pa je govoril Marjan Blokar.

Glavni izvajalec Primorje Ajdovščina in predsednik občine sta prisotne sodelujoče povabila na slavnostno kosilo v Matulje.

Na sliki ob predaji slik, darila tržaških upokoјencev z leve: Darinka Žbogar, Ariana Škrlič (Vilotič), Anči Volk, Marica Zver Šlenc, Jože Bubnič; v ozadju: Marjan Blokar in Silva Šajn.

Ko je bil Dom zgrajen v oktobru leta 1991 smo bil vsi veseli. Naše društvo je bilo pobrateno s slovenskim DU iz Trsta, ki je prispevalo sredstva za nakup stenskih ur za Dom in za nakup dveh slik domačega umetnika Jožeta Šajna. Žena Božidarja Jakca je z veseljem podarila grafiko. Od otvoritve je Dom uspešen in priznan po prijaznosti osebja. Zahvala gre vsem zaposlenim na čelu s prijazno in uspešno direktorico Marico Zver Šlenc. Ob vsaki priliki grem na obisk k oskrbovancem v 'prizidek', kjer ob kavici začnemo s pogovori o literaturi ali drugem. Včasih je prisoten tudi kakšen gost, ki vedno popestri druženje. Potem zapojemo našo himno 'Mi se imamo radi', se primemo za roke in doživimo nekaj lepega, kar nam vsem lajša težave življenja. Tudi v poznih letih je lahko lepo, če ti prijazni ljudje ponudijo roko. Pa srečno še naprej!

Tako Darinka Žbogar. K gornjemu je treba dodati naslednje prispevke Janeza Kirna in Marjana Blokarja.

Prve pobude, ki so se porodile v okviru DU, da se ustanovi dom za ostarele, segajo že v obdobje pred leto 1985. Tako zasledimo načrt izgradnje takega objekta že v srednjeročnem planu Skupščine občine Ilirska Bistrica, ki je bil sprejet za obdobje 1986 – 1990. Izredno pomembna je bila podpora Centra za socialno delo Ilirska Bistrica, da se dom izgradi.

V januarju leta 1986 je bil vložen prvi zahtevek na Republiško skupnost za socialno varstvo Slovenije, za uvrstitev projekta v program naložb republike. Leta 1987 je bil izveden natečaj za idejne rešitve. Jeseni leta 1989 je bil idejni projekt, ki ga je izdelal Investburo Koper, predložen v presojo republiškim pristojnim ustanovam. V tistem času je konkuriralo za sredstva še 17 drugih zahtevkov ob dejstvu, da je bilo leto 1990 zadnje leto zbiranja sredstev po veljavni zakonodaji. 20. januarja 1990 je bil objavljen natečaj za oddajo gradbenih in drugih obrtniških del ter nadzora investicije.

Vse operative priprave za začetek izgradnje Doma so se začele v letu 1989, kot je rečeno tudi v prispevku Žbogarjeve. Občina je že takrat imenovala načelnika Komiteja za družbene vede občine Marjana Blokarja kot odgovornega za vodenje in izvedbo investicije od projektiranja do zagotavljanja finančne konstrukcije pa do izvedba razpisov in izbire izvajalcev do zaključka izgradnje. Par mesecev pred zaključkom investicije je občina imenovala upravo občinskega zavoda v ustanavljanju. Za direktorico je bila imenovana Marica Zver Šlenc, ki je bila pred tem zaposlena na Centru za socialno delo in veliko pripomogla pri odobritvi projekta. Kot tehnični vodja pa je bil imenovan Marjan Blokar, ki je tako zaključeval investicijo, kot član uprave doma.

Vitimir Dekleva

Claudio Magris - Dokončni univerzalni slovar

Odlični italijansko-nemški in nemško-italijanski slovar Rigutini-Bulle, ki sta ga pravkar ponatisnili založbi Hoepli in Zanichelli, navaja med 152 specialističnimi govori, ki jih upošteva, tudi izrazoslovje voskarjev, sedlarjev in kovačev. Ko je bil slovar dokončan l. 1900 in dopolnjen do l. 1920, so na tej mojstrovini med slovarji še uspeli zabeležiti v šesti, tj. zadnji izdaji leta 1920 besede kot »radiotelegrafia« in »marconigramma« (telegram). Kot razkriva seznam kratic na začetku slovarja, so govori, ki so značilni za znanosti, zbrani v nekaj velikih splošnih kategorijah, kot so fizika, matematika, mehanika, tehnika, medtem ko se skoraj vsakemu obrtniškem žargonu priznava dostojanstvo samostojnega razreda: pozlačevalci, nogavičarji, klobučarji, oglarji, kolarji, papirničarji, strojarji, kovači, peki, kurjači, livarji, draguljarji, kamnoseki, krojači, svilarji, tapetniki, strugarji, izdelavalci kovčkov, barvarji, vinotoči se vsi omenjajo posebej enako kot »znanstveniki« in »tehniki«.

Čeprav Rigutini-Bulle zvesto odraža ta starodavni in raznovrstni obrtniški svet, slovar zagotovo ni arhaično in še manj zastarelo delo, pač pa še vedno izredno živ in aktualen slovar, delo, ki je v marsikaterem pogledu še vedno neprekosljivo. Debeli in 'zbiti' zvezek s 1040 stranmi vsebuje kot Borgesova babilonska biblioteka stvarnost in njene brezštevne možnosti, neskončne zveze,

ki se lahko vzpostavijo med vsemi temi besedami in stvarmi, ki jih le-te označujejo, zgodbe in strasti, ki jih obravnavani glagoli lahko povedo v pretekliku ali si jih lahko predstavimo v prihodnjiku. Zadnje geslo, ki na strani 1040 zaključuje dodatek nemško-italijanskega dela, je »Zungentatterich«, ki ga avtorja prevajata z »ječljanjem od pretiranega pitja«. Katalog svetovnih besed, ki so razvrščene strogo natančno, se tako konča s tem blebetanjem prijetno odebljenega in sluzastega jezika.

Nadvse primerni delovni instrument tudi v dobi, ko je možno uničiti zemljo s pritiskom na nekaj gumbov, Rigutini-Bulle hkrati odslikava tudi staro Italijo in staro Nemčijo z njunima obrtniškima in družinskima izročilima. Slovar, ki zapisuje glagole v sedanjem nedoločniku, je poskus izbrisati čas, zaporedje in beg besed in stvari. Slovar zajema hkrati totaliteto jezika in stvarnosti, jo zapre v debel zvezek, kot bi bila večna in nespremenljiva, kot če bi se odnos med besedo in stvarjo ne mogel več spremeniti in kot če bi čas ne mogel uničiti tiste besede in tiste stvari. A svet se menja, ker ga v slovarju zajeti glagoli ne odčitavajo v sedanjem nedoločniku, pač pa v raznih časih spreminjanja. Kdor vzame v roke slovar in na hitro prelista terminologijo svilarjev, je primoran, kot gimnazijski suplent, o katerem pripoveduje Melvillov Moby Dick, spomniti se lastne smrtne narave, zaznati minevanje rodov, navad, šeg in čustev.

Vsi bi radi bili slovaropisci lastnega bivanja, radi bi zaustavili v gosto napisanem zvezku realnost svojega življenja in predvsem besede, ki mu dajejo obliko in okus, besede, brez katerih se življenje razblini v nejasno. Žargon neke šolske generacije, ki se zgublja tako, da postane nerazumljiv naslednji, ali govorica mestne četrti, ki zabriše poteze in naglase, ki so jo ločevali od govorice onkraj neke ulice ali mostu, povlečejo v ničnost naličje življenja, ki bo ostalo neponovljivo. Vsakomur se pripeti, da se nek trenutek počuti kot Conradovi liki, krmarji in mojstri tesarji

vhodnih pristanišč, ki se spominjajo pozabljenih imen ladij in kapitanov, ki so živi samo v njihovem spominu in so zato obsojeni, da z njimi ugasnejo, ter stari mornarski izrazi iz narečji mesticev, luk, ki so črtane iz plovnih linij, izrazov, ki označujejo orodja in predmete, ki so šli iz rabe.

Ta melanholija govora ne zadeva sveta, ki iz trenutka v trenutek postaja z vsako smrtjo in rojstvom revnejši in hkrati bogatejši, pač pa se tiče lastnega sveta, kratkotrajnosti lastnega bivanja in govora, ki se z njim poistovetijo. Ker ga preganja demon totalnosti in dovršenosti, slovaropisec lahko tekmuje, vsaj v kratkem času svojega življenja, s spreminjanjem stvari in besed, zasleduje svet, ki mu uhaja, drseč med enim in drugim geslom svojega slovarja, zato da ga zapre med vrstice naslednje izdaje. Ne vem, kaj so mislili izdajatelji slovarja Rigutini Bulle, ko so dopolnjevali razne izdaje, da bi bili v korak s časom, ki je prinašal nove besede kot »radiotelegrafia« in črtali druge v rabi pri ključavničarjih ali voskarjih.

»Spieglova« Nemčija dveh nemških držav in napadalne povojne literature ni bila več Nemčija Thomasa Manna. Enkrat tedensko se je majhna skupina ljudi - davnih podložnikov Franca Jožefa, mladih lektorice, pravkar prispelih iz Nemčije, ter raznovrstnih dvojezičnežev - shajala v tržaški gostilni opremljena s časopisnimi izrezki, gospodarskimi inserti, intervjuji z nogometaši, kar je vse po žolčnih in včasih ogorčenih razpravah končalo v žepih slovaropisca Guida Devescovija. Ta, ki se je, čeprav v letih, pustil prepričati, da je nerad napisal tisto sijajno knjigo, prislužil znamenite čestitke samega Thomasa Manna, se je nemočno boril, da bi v slovar vnesli tudi knjigo o »Doktor Faustusu«, zaradi katere je kvantaško besedišče pa erotično terminologijo, kar bo pozneje sprejeto v nemško-italijanski in italijansko-nemški slovar Armanda Deidde. Po Coscianijevi smrti se bo Devescovi lotil nadaljevanja njegovega dela.

Jaz sem sedel za gostilniško mizo, poslušal in se skušal naučiti nemščine. Za tisto mrzlično željo, da bi slovar tekel hitro kakor čas, je bil neizrečeni sen, da bi slovar bil na koncu popoln in dovršen, in torej obširnejši od časa, sposoben, da ga zajame, kot trg zadrži gibanje množice. Včasih razpravljalci, ki so se v prijateljskem a zagrizenem žaru razprav kavsali in se ob pitju narobe razumevali, so prejimali en ugovor, a odgovarjali na drugi, ki ni bil izražen, ker so tolmačili besede sogovornikov ne po njihovem pomenu, tistem, ki se je nahajal v slovarju, pač pa po namerah, ki so jih pripisovali osebi, ki je besedo izgovorila, in to glede na stališče in mnjenja, ki so jih predpostavljali pri sogovorniku.

Slovar predpostavlja vseobčnost govora; beseda »Bred« je razumljiva le, če se ve ne samo, da pomeni kruh, ampak tudi kaj kruh je. Medosebni odnosi večkrat demantirajo to univerzalnost in ustvarjajo nesporazume tudi tam, kjer naj bi bile prisotne vse predpostavke za medsebojno razumevanje. Slovar ne uči poslušanja, ne more popraviti tistega, ki se zmoti, ne ker ne pozna besede, ki jo sliši, ampak zato ker je noče poznati, noče verjeti, da je oni zares hotel povedati tisto besedo, pač pa si na vsak način predstavlja, da je z njo želel reči ali dal razumeti nekaj drugega, meriti na nekaj 'zadaj' in posrednega. Videti je, da za razumevanje besed drugih se ne zatekamo toliko slovarjem kakor priročnikom ugankarstva in protišpijonaže, ki učijo, kako se dešifrirajo tajni kodeksi in se bere ne to, kar je zapisano, ampak hipotetično resnično sporočilo, ki ga spis skriva.

Nietschejev opomin, naj bodimo jasni, naj pustimo na stran zapeljevanja skritih globin, se zdi, da je naletel na gluha ušesa, ker je nad njim prevladala strast, da se tolmači, bere tisto za ali onkraj besed, da se odkrije to, kar drugi ne povedo ali ne znajo povedati.

In tako se lahko zgodi, da se npr. kritika nekemu določenemu vidiku industrije kulture samovoljno, v imenu namer, ki se po sili pripisujejo avtorju, zamenja za oholo zavračanje masovne kulture ali sredstev masovnega obveščanja, kakor če bi tisti, ki kritizira neko slabo slovnico za srednje šole, moral biti sovražnik obveznega šolstva ali slovnicih besedil, odnosno kakor če bi kritika slabega delovanja tramvajev nujno pomenila nostalgijo po nekdanjih izvoščkih.

Slovar zaman uči besede, ki se spreminjajo, tudi kadar označujejo iste stvari, ker se s spremembo družbe in kulture menja vrednost, ki jih le-te prevzemajo. Tako kot tiranski režimi med ljudmi imajo tudi kulturna razdobja med besedami svoje izgnance: danes npr. je sumljiv vsak izraz, ki ima kakšno zvezo z resnico in tudi tistega, ki izgovori puhlice kot je »pravi problem je inflacija«, prav lahko obsodijo, da je podvržen patosu Resnice.

Vrednost besed se spreminja, se prevrača: izraz »agresiven«, ki so nas učili, da ga sprejmemo z negativnim prizvokom, postane pozitivna in iskana lastnost v reklamnem oglasu podjetja, ki želi vzeti na delo mladega, drznega in agresivnega direktorja. Skromni junak našega časa bi lahko bil zmedeni leksikograf, ki sanja, da bo zaustavil podajanje jezika in življenja, ter vztraja s pisanjem D.U.S., dokončnega univerzalnega slovarja, ki naj da vsaki besedi pomen, enkrat za vselej, in svetu gotovost in domačnost. Tako kot Adam hoče slovaropisec dati stvarjem svoje ime, se poda na lov vseh imen, ki so skrita in raztresena po svetu, kajti D.U.S. mora biti pravičen do vsakega življenjskega odtenka. A tudi leksikograf, prav tako kot Adam, ne živi v zemeljskem raju, med imeni, ki izražajo resničnost stvari.

Spremna beseda

Claudio Magris je znan italijanski (tržaški) germanist, profesor nemškega jezika in književnosti na tržaški in torinski univerzi, poleg tega pa uveljavljen italijanski pisatelj. Med drugim je napisal temeljito študijo o habsburškem mitu v sodobni avstrijski literaturi ter vrsto romanov, potopisov in drugo, kot so: *Donava*, *Mikrokozmosi* (v teh je med drugim upodobil goste naših Sviščakov, n.pr. pokojnega profesorja Karolina) itd.

Esej sem slučajno našel pri prebiranju raznih knjig. Sestavek mi je bil všeč zaradi problematike same in tudi zato, ker sem se tudi sam ukvarjal s slovaropisjem.

Besedilo najbrž ni prav lahko, posebno za 'nestrokovnjake', a razmišljanja o besedah, o knjigah, ki jih podajajo in razlagajo, so še kako tehtna in vredna malo truda. Sprva sem se mislil osredotočiti na nekaj citatov, a sem namero opustil, ker res ne vem, kaj naj pri tem izpustim. Zato se mi zdi še najbolj prav, da se morebitni bralec sam prebije skozi nelahko materijo. Sicer pa verjamem, da se bo trud splačal.

Sergij Šlenc, prevajalec

Starejši za starejše

Pa starost prileze na skrivaj in te trdo objame, razbije te in vrže v kraj, iz rok ti veslo vzame. *William Shakespeare*

O uradnih rečeh - projektih je težko pisati, če želiš napisati nekaj svojega, svežega in nestereotipnega.

Nekaj, kar bo ljudi zanimalo, kar bodo ljudje sprejeli kot problematiko »s srcem«. Se ob tem zamislili, v sebi premleli in uvideli, da je prebrano (morda) dobro tudi zanje. Če ne danes, pa nekoč v prihodnosti. Ker ljudje nismo bitja, ki bi živela sama zase, izven tople skupnosti. Eno smo s svojo bivalno okolico.

Danes težko zaupamo. Vse prevečkrat smo bili v zadnjih desetletjih izigrani. Dogajale so se (in se še vedno) neverjetne reči, ki jih človek poštenega srca ne more dojeti. Toliko pokvarjenosti, dvoličnosti, laži slišimo vsak dan, da se lahko samo čudimo: je to sploh mogoče? Pa kaj mislijo, da smo čisto bebasti? Ko nas pitajo s svojimi »zgodbami«.

Zbiramo prostovoljne prispevke za pomoč: družinam mater samohranilk, družinam z veliko otroki, delavcem iz podjetij, ki gredo v stečaj in vrsti drugih rev. Za golo preživetje. Za nekaj dni, nekaj mesecev? Nikakor ne let, ki so potrebna otrokom do došolanja, delavcem do smrti.

Tudi te pomoči so bližnjice, samo da se pokažemo ... Potem lahko pozabimo. Za videz gre. Za formo.

Ni je TV oddaje, ki »kaj da nase«, da nam ne bi zbujala slabe vesti, ker ne moremo prispevati, saj še sami komaj preživimo ... Pa še bi si odtrgali od ust, a kje nam zagotovilo, da organizatorji pomoči ne bodo nabasali lastnih žepov? »Fehtanje« postaja modna muha, enako se zdi tudi za prostovoljstvo. Kaj v tem današnjem svetu ni prav ničesar več, kar bi kdo počel ZARES S SRCEM, nesebično in stalno – kot prostovoljec?

Naša skupinica, ki delamo v okviru Društva upokojencev Ilirska Bistrica kot prostovoljci na projektu Starejši za starejše, za boljšo kakovost bivanja doma, smo že take sorte, da obiskujemo starejše zastoj, v lastno zadovoljstvo. Žene nas želja pomagati in nič drugega.

Na Placu, ob bistriških dnevih, ki jih je organiziralo Turistično društvo, smo predstavljale naš projekt in "snubile" nove prostovoljce.

Od leve proti desni: Dora Kalčič, Angelca Vrh in Mirjam Logar Derenčin

Pa pojdemo po vrsti, da projekt predstavimo.

Upokojene strokovnjakinje Slovenske filantropije in Zveze društev upokojencev Slovenije so pred 13 leti začele razvijati projekt medsebojne pomoči starejših.

Kaj želimo doseči

- spoznati potrebe starejših, ki živijo doma (analiz s terena ni, vse so le birokratske ocene),
- poiskati tiste, ki ne znajo, nočejo ali ne morejo iskati pomoči, a so je najbolj potrebni,
- vzpostaviti stalni kontakt z javnimi službami in drugimi nevladnimi organizacijami in jim, če obiskani soglašajo, posredovati podatke o njihovih potrebah,
- organizirati pomoč v lastnih vrstah (servisna dejavnost, delavnice, obiski)
- seznaniti lokalno skupnost o kakovosti življenja in potrebah starejših, ki so doma,
- vzpostaviti nadzor civilne družbe nad delom vseh, ki se ukvarjajo s pomočjo na domu.

Problemi starejših

V okviru projekta želimo poiskali vse starejše od 69 let, ki živijo v svojih gospodinjstvih ali skupaj s sorodniki in potrebujejo zato, da bi lahko čim dlje ostali v svojem okolju, dodatno pomoč.

Za večino je namreč odhod v dom izhod v sili.

Društva upokojencev se tako odpirajo navzven v svoje okolje, saj v svoje aktivnosti in organizacijo pomoči vključujejo vse starejše, ki to želijo, ne glede na to, če so člani lokalnega društva upokojencev, ali ne.

Poleg odpora odhodu v dom, ki je še vedno prisoten pri mnogih starostnikih, postaja čedalje bolj pereč problem plačila oskrbe v domovih.

Revščine je veliko, še več njenega zanikanja, je zapisala Anita Žmahar v reviji Vzajemnost, 7.7.2010.

Lahko dodamo še kitajski pregovor, ki pravi: Starost in revščina – dovolj je že ena od teh dveh nesreč, pa smo povedali skoraj vse.

Anita Žmahar se je (v članku) pogovarjala z Rožco Šonc, ki pri ZDUS vodi komisijo za socialna vprašanja in projekt Starejši za starejše. Dele pogovora, ki odslikavajo (tudi) naš projekt Starejši za starejše, navajam v celoti.

“Za Slovenijo imamo uradne podatke za leto 2008, ki pravijo, da na pragu revščine živi 12,3 odstotka prebivalcev”, je povedala Rožca Šonc. “Brez socialnih transferjev bi jih bilo 23 odstotkov, med starejšimi pa zagotovo 33 odstotkov. V še posebej v težkem položaju so starejše ženske, ki živijo same. Če pa za mejnik vzamemo minimalno plačo, to je 562 evrov, ugotavljamo, da živi pod pragom dohodkovne revščine več kot 300 tisoč upokojencev, seveda, če je pokojnina njihov edini dohodek”.

Na konferenci v Madridu je bilo ugotovljeno, da je v državah članicah EU od 9 do 26 odstotkov prebivalstva izpostavljenega revščini.

Vprašalnik o potrebah starejših

Podatke s terena dobiva ZDUS s pomočjo projekta Starejši za starejše.

“Že od leta 2004 obiskujemo starejše od 69 let, ki živijo doma, in preko posebnega vprašalnika ugotavljamo, kakšne so njihove potrebe in ali potrebujejo kakršnokoli pomoč. V projektu dela 2200 prostovoljcev in 195 koordinatorjev iz 195 društev upokojencev. V tem času so prostovoljke in prostovoljci opravili 88 tisoč obiskov, kar pomeni, da smo obiskali 43 odstotkov vseh starejših od 69 let”.

Zaznavate porast revščine med starejšimi prebivalci?

“Reči moram, da se je zlasti lani povečala potreba po pomoči. Določeno obliko pomoči potrebuje že 16,5 odstotka vključenih v projekt, medtem ko jih je bilo v prejšnjih letih 13, 14 ali 15 odstotkov, odvisno pač od določenega območja.

Res je, da starejši človek ne potrebuje toliko kot tisti, ki je še v aktivni dobi. Pa vendar, če moraš za kritje življenjskih stroškov porabiti več kot polovico pokojnine, si ne moreš veliko privoščiti. Če pa moraš plačati še najemnino, moraš biti že pravi virtuozi, da preživiš.”

Ali najpogosteje potrebujejo denarno pomoč ali so morda tudi že lačni?

“Tudi lačni so. Navedem lahko zgovoren podatek: skoraj štiri tisoč starejših je v našem vprašalniku odgovorilo, da ima le dva obroka na dan. Od tega jih nekaj manj kot štiristo zaužije samo en obrok na dan.

Predvsem pa se povečujejo potrebe po finančni pomoči. Ljudje ne morejo več plačevati položnic, kar pa velja tudi za mlajše generacije in za zaposlene. Kriza se pogloblja in širi. Tako v nekaterih domovih že opažajo, da svojci jemljejo starejše iz domov, ker ne morejo več doplačevati za njihovo oskrbo. Po drugi strani pa je pokojnina takega starejšega sorodnika včasih edini vir preživetja vse družine.”

Mnogi starejši imajo premoženje, ki ga skrbno varujejo za svojce, čeprav sami živijo v pomanjkanju. Zaznavate to tudi na terenu?

“Naša mentaliteta je taka, da se neradi odrečemo temu, kar smo ustvarili. Poleg tega gre za generacijo, ki je rasla v času, ko je bilo le malo dobrin. Seveda želijo starejši zapustiti potomcem čim več, tudi če to pomeni, da se morajo sami čemu odreči. Eden od velikih problemov je to, da otroci odhajajo od doma in da ostareli starši ali samo eden od njiju ostane v preveliki hiši, ki pa je ne more vzdrževati.

Naj pa navedem še nekaj podatkov: kar 33 odstotkov ljudi je v naših vprašalnikih odgovorilo, da ne morejo plačati pomoči na domu, prav toliko bi jo lahko plačalo le deloma. Kar 19 odstotkom starejših ponavadi zmanjka sredstev za osnovno preživetje, 9,3 odstotka ljudi pa nima niti za osnovno preživetje. Te številke kažejo, da revščina obstaja ne glede na premoženje.”

Kako pa menite, da bi to lahko spremenili?

“V ZDUS in vladnem svetu za solidarno sožitje generacij teče projekt AOBIS, ki skrbi za promocijo alternativnih oblik bivanja starejših. Tudi na okroglih mizah in posvetih pri društvih in ZDUS veliko govorimo o tem, da naj bi bile nepremičnine tedaj, ko pokojnina ne zadostuje za dostojno življenje ali domsko oskrbo, namenjene tudi temu, da človek v starosti živi dostojno. Treba je spremeniti miselnost ljudi. A to je proces. Pa ne gre le za starejše.”

Letošnje leto je evropsko leto boja proti revščini in socialni izključenosti.

“Evropska komisija nima pripravljenih posebnih ukrepov in samo spodbuja države, da se same lotijo reševanja teh problemov in najdejo rešitve.”

Ste tudi predsednica Sveta vlade za solidarno sožitje generacij in za kakovostno staranje prebivalstva v Sloveniji. Kakšno vlogo ima svet?

“Svet je organ, ki naj bi spremljal in usklajeval uresničevanje ciljev, zapisanih v strategiji varstva starejših do leta 2010 in ki naj bi jih izpolnjevala resorna ministrstva vlade. Sestavljen je iz predstavnikov vladnih resorjev, civilne družbe in nevladnih organizacij ter raziskovalcev. Sestav je dober in strokoven, vendar so doslej strokovni delavci pogosto imeli premajhen vpliv na izpolnjevanje nalog posameznih vladnih resorjev. Je pa svet postal mesto usklajevanja, kar pozitivno ocenjujejo vsi. Vsekakor bi bilo dobro, da bi svet deloval tudi v prihodnje, vendar pa bi morala vlada zagotoviti več strokovne, organizacijske materialne pomoči ter večji vpliv na uresničenje sprejetih ciljev. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve pripravlja novo strategijo, ki naj bi jo predstavili na Festivalu za tretje življenjsko obdobje. Želja sveta je bila, da bi bila nova strategija zasnovana manj široko, da bi bili cilji tudi časovno opredeljeni ter da bi jih spričo ekonomskih možnosti države tudi bilo mogoče doseči.”

Projekt Starejši za starejše, za boljšo kakovost bivanja doma sloni torej na prostovoljstvu. Da ne bom pisala nekaj povsem svojega, ko pa so drugi, veliko pametnejši od mene že vse povedali, pa se – na žalost – nikogar, ki ima moč ukrepanja, ne dotakne, vam bom predstavila še prostovoljstvo tako, kot ga vidi Lada Zei v članku z dne 15.6.2010 (Vzajemnost) v Prostovoljstvo, sintagma novega tisočletja.

Prihodnje leto se bo Evropa posvetila problemom in uspehom prostovoljstva, tako kot se letos posveča boju proti revščini in socialni izključenosti. Prostovoljstvo je namreč prepoznano kot ena od uspešnih oblik, s pomočjo katere je v času krize mogoče izdatno omiliti hudo stisko, v kakršni so se in se še bodo znašli številni Evropejci.

Prihodnje leto se zdi še daleč, a priprave na leto prostovoljstva so že stekle. Uvodni veliki dogodek je pripravila Španija, ki je v Valencii teden dni gostila simpozij o komuniciranju med prostovoljci vseh evropskih držav. Šlo je za srečanje, na katerem je več kot 300 udeležencev razpravljalo o problemih prostovoljstva in hkrati opozorilo na primere dobre prakse. Ali smo bili tam tudi Slovenci, ki slovimo kot narod prostovoljcev?

Ali smo pokazali karkoli iz našega prostovoljske ponudbe storitev od gasilcev do gorskih reševalcev, od dela z ljudmi, ki so se zatekli v Slovenijo, do prostovoljstva v Karitas in Rdečem križu ter seveda velikih prostovoljskih projektov, kakršne s pomočjo upokojencev uresničuje Zveza društev upokojencev?

Ne! Slovenci v Valencii nismo ničesar dali od sebe, ničesar nismo pokazali, nismo imeli svoje razstavne mize, imeli pa so jo Romuni, Srbi, Hrvati, Bosanci, če ostanem samo na tem koncu Evrope. Tri zagrete ženske iz Slovenije (dve iz Slovenske filantropije in ena iz ZDUS), smo lahko dale le svoj prispevek v razpravah. In jim kot prave patriotke nismo omenile, da pri nas, čeprav je skoraj vsak deseti Slovenec tako ali drugače vključen v prostovoljsko delo, nimamo niti zakona o prostovoljstvu, tistega zakona, ki ga v parlamentu medijo že dva mandata, zakona, ki bi naposled omogočal legalno delo in zaščito teh, ki s svojim delom državi prihranijo na milijone evrov.

Ali smo se česa naučile iz simpozija in ali lahko svoja znanja o dobrih praksah iz drugih držav prenesemo našim prostovoljkam in prostovoljcem. Poglejmo! Uvod v to veliko srečanje je poleg političnih govorov, ki pa so povsod enaki, imel španski filozof in njihov najbolj znani prostovoljec prof. dr. Luis Aranguren Gonzalo, avtor številnih knjig o prostovoljstvu (več kot 20). Po terorističnih napadih, je povedal Luis Aranguren Gonsalo, se je prostovoljstvo v Španiji razmahnilo, vsi so hoteli pomagati, ponujali so svoje znanje, čas, delo, ponujali pomoč v materialu, bili so

na voljo podnevi in ponoči. Izkazalo se je, da je prostovoljstvo način življenja, ne pa le nekakšno dobrodelno popoldansko delo enkrat ali dvakrat na teden. V Španiji je zdaj registriranih več kot milijon prostovoljcev, ki opravljajo prostovoljno delo ne glede na vero ali politično prepričanje. Prostovoljstvo je v Španiji še vedno v tranziciji, ljudje so vse bolj naklonjeni prostovoljstvu kot takemu, pripadnost tej ali drugi organizaciji, tej ali drugi ideologiji ni več pomembna. Prostovoljstvo postaja v nasprotju z ideologizacijo družbe temelj za upanje. Prostovoljstvo je v nasprotju s potrošniško miselnostjo hkrati tudi skromnost, je predvsem generator novih vrednot, je povezovanje ljudi v boju proti samoizolaciji in indiferentnosti do tuje stiske. Prostovoljstvo je sintagma novega tisočletja, ki izpolnjuje življenje in s tem osrečuje ljudi, prostovoljstvo je pionir nove kulture in solidarnosti pri ustvarjanju novega, boljšega sveta. Ta temeljna misel španskega filozofa prostovoljstva se je zasidrala med udeleženci simpozija in vse do konca simpozija prežemala razprave in okrogle mize.

Španci so ponudili tudi ogled v živo tega, o čemer je govoril Gonzalo. Na obrobju Valencie se je ob obali naselilo nekaj deset družin priseljencev iz Afrike, ki so jim na pomoč priskočili prostovoljci. S pomočjo mesta so pridobili center za izobraževanje in druženje v aktivnostih, ki jih vodijo glede na želje mladih in starih prebivalcev. Skupnost prebivalcev tega naselja je pisana; tu so ljudje z Bližnjega vzhoda, iz severne Afrike, iz severne Evrope in Španije, nekaj Baskov, nekaj Italijanov ... Vsak izmed njih je prinesel s seboj svoje družinske navade, različnosti v verskih običajih in podobno. Priseljencev tukaj ne silijo v asimilacijo, ampak se ob njih Španci učijo sobivanja z drugačnostjo, ki jih oplaja in plemeniti.

Videti srečne obraze žensk, ki so postregle z nenavadnim prigrizkom, srečo in vriskanje otrok, ki so se zunaj igrali, je bila izkušnja, ki je ne bom pozabila. (Konec navedka). Tako Lada Zei. Sama pa dodajam. Morda gre pri nas tako počasi zato, ker bi nas, starejše, politiki najraje kar nekam založili; delajo se, da nas ni. Če pa že smo, so z nami sami problemi. Odžiramo denar družbi, eno samo breme smo. V letih "svobode" so (ali smo, saj smo to dovolili) uspeli v družbi ustvariti tak stereotip o nas, starejših.

To v globalnem svetu, ki je na oltar postavil kult mladosti in denar, niti ni težko doseči. Ker sem sklenila, da bom v tem prispevku za Jesenske liste opravila nekaj takega, kot je – za nas, ki ne moremo spati - oddaja ob pol osmih na prvem programu radija Ljubljana – Pregled domačega tiska, moram v tem stilu še nadaljevati.

Bogdan Urbar, tajnik Zveze društev upokoјencev, je v članku Katarine Alič (1. september 2009) z naslovom Stereotipi o starejših so povsem zgrešeni, spregovoril o tej problematiki.

Gospod Urbar, kot tajnik ZDUS-a in tudi kot vodja projekta Festival za tretje življenjsko obdobje, ste zelo povezani s starejšimi ljudmi. Vsak, ki malo opazuje našo družbo, vidi, da generacije nismo več tako zelo povezane, kot so bile včasih.

Najprej se je treba vprašati, ali imajo starejši mir ali osamljenost. Jaz trdim, da imajo osamljenost. V prid tej trditvi govorijo tudi podatki, s katerimi se srečujemo. Poleg tega se moramo zavedati, da se je način življenja bistveno spremenil, s čimer se je spremenil tudi način komunikacije. Ko ima moj sin rojstni dan, sta dva na televiziji, dva na računalniku in na koncu pravijo, da je bila to odlična zabava. To seveda ni način zabave, ki jo lahko srečamo pri starejših, za katere vemo, da se zabavajo z druženjem, petjem in družabnimi igrami, kar lahko srečamo tudi na festivalu.

Kaj je po vašem mnenju vzrok, da smo različne generacije vedno bolj oddaljene druga od druge? Ali mislite, da to starejše ljudi moti ali imajo radi svoj mir?

Ravno na spletni strani Festivala za tretje življenjsko obdobje www.f3zo.si je zapisano, da se življenje po 50. letu ne ustavi in da so starejši ljudje veliko bolj dejavni, kot pa na to namigujejo razni stereotipi. Na katerih področjih se vam zdi, da so starejši še najbolj dejavni oz. kje so stereotipi najbolj zgrešeni?

Politika zagovarja napačen stereotip in o starejših govori kot o nekom, ki je potreben pomoči. Na primer; na ZDUS-u moramo sestanek končati do pol četrte ure, ker večina takrat odide po svoje vnučke v vrtce. To pomeni, da so starejši še kako aktivni. Drugo je, koliko te aktivnosti družba prizna.

Na Festivalu za tretje življenjsko obdobje, pri katerem tudi sodelujem, imamo vsako leto več skupin, ki so medgeneracijsko sestavljene. Tako družba kot politika pa tega ne priznata kot primer dobre prakse. Ker želimo organizatorji to preseči, bomo letos na festival povabili vse učitelje družbene morale in etike, ker menimo, da je to tisti predmet, ki bi v sodelovanju z lokalnimi društvi upokojencev lahko bil eden od temeljev neke resne politike na tem področju.

Pomembni so tudi številni medgeneracijski centri, ki že delujejo in ki vse bolj spoznavajo, da nimamo ne definicije medgeneracijskih centrov ne sodelovanja.

Naj odgovorim z retoričnim vprašanjem. Kje niso? Stereotipe lahko zavržemo že samo z navedbo nekaterih števil. Zveza društev upokojencev ima 496 društev v 12 pokrajinah in približno 239.000 upokojencev, kar je približno polovica te populacije. V lanskem letu je na raznih športnih prireditvah v devetih športnih panogah sodelovalo 57.000 upokojencev.

218 upokojenskih pevskih zborov je imelo leta 2008 nekaj čez 1000 nastopov, koncertov in ostalih prireditev. Društva so lani opravila 4883 avtobusnih prevozov v obliki izletov, srečanj, odhoda na letovanje v naš hotel Delfin v Izoli ali v naš dom v Rogaški Slatini.

Na pohodništvu, ki ga šele organiziramo kot skupinsko, je lani sodelovalo okoli 18.000 pohodnikov. Če ti podatki ne kažejo na aktivnost populacije, potem bi težko našli kaj drugega.

Poleg vsega je to tudi populacija, bodimo pošteni, ki je to državo ustvarila in ki je ustvarila pogoje tako za nastanek države, kot za njeno lastninjenje. Vse do trenutka, ko se je politika začela neresno obnašati do nekaterih ključnih točk njene eksistence, je ta populacija molčala. Ker je politika rada zelo »fijakarska«, se lahko po nepotrebnem zgodi, da bo prišlo do neprijetnih zgodb pri pokojninski reformi.

Povedati moram tudi to, da smo imeli o zakonu o javnem zdravstvu 46 okroglih miz. To je prvi primer, da je ministrstvo sprejelo sodelovanje populacije starejših že na samem začetku. Ko smo posredovali poglede in sklepe, je bilo ministrstvo nad nekaterimi predlogi navdušeno, ker so bili tako strokovno utemeljeni. Ta populacija ima ogromen strokovni potencial. Daleč od tega, da gre za ljudi, ki zjutraj vstanejo in čakajo večer.

Nenazadnje v projektu Starejši starejšim deluje 1700 upokojencev, ki letno obišče 68.000 svojih kolegov, prijateljev.

Vse naštetu govori o tem, da je stereotip o socialno ogroženih in potrebnih popolnoma napačen. Seveda so tukaj tudi revni ljudje, ki jih je med to populacijo največ. Vendar so ravno zaradi te revščine naša društva izjemno pomembna.

Takole smo prostovoljke prigriznile ob rojstnem dnevu koordinatorke in njene pomočnice. Bilo je ob koncu sestanka v sejni sobi upokojencev.

Na vprašanje, če se mu zdi, da bi življenje ljudem v zrelih letih lahko izboljšala oziroma olajšala tudi uporaba interneta, pa je odgovoril pritrdilno. Vendar je starejše ljudi internet najprej treba naučiti uporabljati.

In kaj sedaj?

Poglejmo, kakšni so rezultati iz naših anket projekta Starejši za starejše. Da bomo lažje primerjali s številkami v navedenih (citiranih) člankih.

V naši občini delamo na projektu slabi dve leti. Obiskali smo 840 občanov, kar predstavlja približno tretjino starejših od 69 let ali dva polna fascikla anket, trenutno z anketami polnemo tretjega.

Med 840 anketiranimi je 333 članov DU, 507 ni članov društva.

Med vprašanimi jih 85 živi v stanovanju in 692 v hiši.

Z zakoncem jih živi 345, z otroki 151 in 262 živijo sami.

Dodatno pomoč potrebuje 199 vprašanih, 42 jih pomoč že prejema, 568 pomoči ne potrebuje. Če pa bi pomoč potrebovali, bi 101 pomoč lahko plačali, 148 bi lahko delno plačali in kar 527 pomoči ne bi zmogli plačati.

Življenjske potrebe pokrije 546 anketirancev, 221 vedno zmanjka, ostalim zmanjkajo sredstva za preživetje občasno. 560 nihče ne pomaga, 194 pomagajo otroci, 14 sorodniki in 5 dobiva socialno pomoč.

Zdravih se počuti 106 anketiranih, 319 ocenjuje svoje zdravje kot "še kar", 342 jih ni zdravih.

682 vprašanih nikoli ne obišče patronažna sestra, 63 jih obišče redkeje, socialna delavka pa 761 anketiranih ne obišče nikoli.

Včasih je osamljenih 259 obiskanih, 122 jih je pogosto osamljenih in 392 jih nikoli ne čuti osamljenosti.

Obe koordinatorki praznujeta rojstna dneva v marcu in pizze sta plačali od penzije.

Če sklenem: puste in gole številke, ki sem jih izbrala za predstavo o tem, kako je pri nas, nam sicer nekaj "namignejo". Ne povedo pa nam, da nas ob prvem obisku ljudje često sprejmejo z nezaupanjem. Naveličani so vsega, vseh "nakladanj" in njihovo zaupanje si moramo šele pridobiti.

Drug problem nam predstavlja pomanjkanje prostovoljcev. Od skupine devetnajstih smo jih nekaj izgubili zaradi zdravstvenih težav ali zaposlenosti z lastnimi problemi. Nove, sveže moči bi nam pri našem delu še kako pomagale.

Naša skupina prostovoljcev (imamo namreč celo moškega) se odlično medsebojno razume in dopolnjuje, poleg resnega dela se znamo tudi povесeliti. Ob rojstnih dnevih ali drugih obeležjih (Novo leto, konec sezone - pred dopusti) si privoščimo pizzo ali sladoled.

Namesto zaključka

Če sem uvodoma in vmes natrosila kup kritik in "negativizmov", bom končala optimistično in seveda z mislimi velikih, pametnih ljudi.

Seneka je rekel: "Življenje je kot basen: ni važno, kako dolgo je, ampak koliko je vredno". Sami se moramo pripraviti na dostojno starost, vzeti v zakup pojemajoče moči in si poiskati nam primerna nadomestila. Samo malo dobre volje je potrebno. Toliko ljudi je, ki lačno čakajo na obisk ali samo na prijazno besedo, ki nas nič ne stane. Nasprotno, še dan nam polepša.

Vzornik nam je lahko Randy Pausch, izjemno uspešen profesor na ameriški fakulteti, ki je napisal knjigo Zadnje predavanje. Veliko premlad je umiral za rakom na trebušni slinavki, za njim so ostali trije še nedorasli otroci, a je dejal: »Kart, ki jih dobimo v roke, ni mogoče zamenjati, od nas pa je odvisno, kako bomo igrali.«

Vsaka starost prinaša svoje plodove, treba jih je znati pobrati.

(Raymond Radiguet)

Kdaj, če ne zdaj?

Mirjam Logar Derenčin

Univerza za tretje življenjsko obdobje II. Bistrica

Izobraževalno gibanje

Univerza za tretje življenjsko obdobje je izobraževalno gibanje, namenjeno odraslim, praviloma v tretjem življenjskem obdobju (po upokojitvi). V našo družbo sprejemamo vse, ki so se željni izobraževati in družiti, ne glede na leta.

Izobraževanje daje ljudem možnost, da živijo polno življenje, ohranjajo svoje psihosocialne sposobnosti in se osebnostno razvijajo.

Zavedanje o blagodejnem vplivu na počutje, pozitivno samopodobo in zdravstveno stanje ljudi, ki so dejavni, je bistveno manjše od samih učinkov.

Raznolike izobraževalne vsebine, od učenja jezikov do pridobivanja praktičnih znanj za vsakdanjo rabo, so plod želja in potreb naših članov.

Programi

Programi potekajo tedensko, štirinajstdnevno, mesečno, skozi celo leto (od oktobra do konca maja), ali pa v obliki delavnic, bolj intenzivno krajši čas.

Vsebine

Vsebine, ki smo jih največkrat izvajali in so še vedno na našem programu so:

- Učenje jezikov (angleščine, italijanščine, nemščine, ruščine ...)
- Spoznavajmo svet in domovino
- Umetnostna zgodovina
- Tega živga vse toka
- Kulturna klepetalnica
- Računalniški tečaji (v sodelovanju z DU in e-šolo)
- Verstva sveta ...

Delavnice

Delavnice: kleklanje, izdelava rešeljcev, papirnatih rož, voščilnic, nakita, drugih okrasnih predmetov, kaligrafija, oblikovanje gline, slikanje na svilo, priprava pogrinjkov, zavijanje daril, krasitev jedi, kuharski tečaj, polepšajmo svoj dom, plesni tečaji, fotografski tečaj, obnova cestnoprometnih predpisov, restavriranje lesenih izdelkov ...

Pomembno dejstvo je, da sloni dejavnost našega društva na samofinanciranju. Razpisov, na katere bi se lahko prijavi je malo, sredstva, ki jih pridobimo pa so zelo skromna. Število članov univerze je tako odvisno od tega, koliko so pripravljeni ali koliko zmorejo svoje izobraževanje sami plačevati.

Zakonodaja majhnim društvom ni naklonjena, saj v isti koš meče društva, ki razpolagajo z majhnimi sredstvi (nekaj tisoč) in tista, ki obračajo stotisoče ali celo milijone. Zahtevnost pri vodenju poslovanja in različne dokumentacije je ista, ne glede na resurse.

Vse, ki želite zase še kaj narediti vabimo, da se vključite v naše ali katerokoli drugo društvo ali združbo. Vse je bolje kot se zapirati med štiri stene, cel dan strmeti v ekran TV ali računalnika.

Če vas naše delo zanima in bi se radi vključili, se za več informacij oglasite na sedežu univerze v Domu starejših občanov Ilirska Bistrica, ali pokličite na telefon 041 738 927. Veseli vas bomo!

Marija Šlenc Zver

Utrinki z dela Društva upokojencev

Na občnem zboru društva, ki je bil 13. marca letošnjega leta, smo v program zapisali celo vrsto dejavnosti s posameznega področja, ki naj bi jih izvedli do konca leta.

Skrb za lepše življenje

V prvem delu je koordinatorka Mirjam Logar Derenčin opisala delo in vse, kar je vezano na izpeljavo projekta »Starejši za starejše«. Vsekakor osrednja in hvalevredna aktivnost s področja humanitarnega dela in skrbi za ostarele, ne glede na njihovo vključenost v društvo upokojencev.

Obiskovali smo mimo te akcije naše člane, ki so dopolnili devetdeset let, osemdesetletnikom pa smo voščili sreče in zdravja. O tem in vsem drugem delu pa bo več govora v poročilih ob koncu leta.

Izleti in srečanja

Prvomajski pohod na Kozlek je bil organiziran v sodelovanju z ostalimi, ki na ta dan obišejo Kozlek. Težko bi rekli, koliko nas je bilo, saj vemo, da so naši člani sočasno tudi člani drugih društev in združenj. Prijetno nam je bilo.

V maju smo si ogledali Maribor, se povzpeli na Pohorje, si ogledali vinsko klet, se poveselili in se zadovoljni vrnili domov. Nič manj prijetno, vsekakor pa bolj doživeto in z nekoliko napora več, smo si ogledali znamenitosti mesta in nekatere znamenitosti Dunaja. Polni lepih vtisov smo si obljubili, da drugo leto obiščemo še kako evropsko znamenitost.

Srečanje upokojencev na Mašunu je doživetje svoje vrste. Bogat kulturni program, ki si ga izvajali pevke in pevci izolskega društva upokojencev, našega društva in pevci MoPZ Fran Venturini iz Domja pri Trstu. Ta dan smo se poslovili od aktivnega pevovodje Dimitrija Grlja, spregovorili nekaj besed o dogajanju v naši državi, zaplesali in se lepo imeli.

Zaradi premajhnega zanimanja pa nismo bili prisotni na srečanju upokojencev Južne Primorske v Kopru.

Športne prireditve

Naj tu omenim le dve največji prireditvi, ki sta zahtevali številčnost in organizacijsko udejstvovanje. Tudi letos smo ob občinskem prazniku 4. juniju 13. junija organizirali mednarodni balinarski turnir, ki se ga je udeležilo nekaj nad sedemdeset tekmovalk in tekmovalcev iz južnoprimorskih društev upokojencev in Reke. Drugi pomemben dogodek pa so bile športne igre južnoprimorskih DU v Sežani. O poteku in rezultatih smo že poročali v časopisih, naj le dodam, da so si naši športniki na ŠI s Piranom delili tretje mesto.

Ob koncu leta bomo objavili tudi dosežena mesta na drugih turnirjih.

Kultura

Po februarskih rednih vajah je naš pevski zbor nastopil na vrsti prireditev in srečanj. Vsekakor velja omeniti revijo Primorska poje v Lokvah, občinsko revijo pevskih zborov in skupin v Knežaku, tekmovanje upokojenskih pevskih zborov v Izoli, tabor v Šentvidu pri Stični, nastope na občnem zboru našega društva, občinski proslavi ob dnevu upora, na Titovem trgu na predvečer dneva osvoboditve, odprtju likovne razstave naše pevke Vojke Pirih, na srečanju na Mašunu in priložnostih, kot so rojstni dnevi, ocenjevanje ipd. Omeniti velja, da so pri nekaterih nastopih sodelovali tudi posamezni pevci Cerkvenega MePZ Podgrad.

Vsekakor bogat program, ki ga bodo do konca leta še dopolnili, saj so z rednimi vajami pričeli sredi septembra z novo pevovodkinjo Ano Marijo Surina iz Jelšan.

Stavba v kateri ima Društvo upokojencev svoje prostore

Ostali dogodki

Naj omenimo večji poseg v stavbo - Dom upokojencev. Zamenjali smo vsa dotrajana okna v prvem nadstropju s sodobnimi plastičnimi, ki bodo dolgo kljubovala vremenskim nepravilnostim in zmanjšala porabo kuriva za ogrevanje. Pri tem posegu nam je v veliki meri pomagal ZDUS in FIHO, za kar smo jim hvaležni. O tem več v poročilih za organe društva.

Zapisal

Franc Gombač, predsednik Društva upokojencev

Srebrni jubilej Društva invalidov

25 let delovanja

Več kot 25 let delovanja našega društva je res velik dosežek, saj je njegov obstoj odvisen le od motivacije, truda in veselja članov, ki ga sestavljajo. Moč društva je v občutku članov pripadnosti veliki družini in delovanju za skupne interese.

Začetki segajo v leto 1984, ko je bil ustanovni občni zbor, samostojno pa je društvo zaživel leta 1985 in je združevalo 77 invalidov. Danes ima društvo preko 600 rednih članov, predvsem delovnih invalidov, in 70 podpornih članov. Ima status invalidske organizacije in status društva, ki deluje v javnem interesu na področju socialnega varstva in je vključeno v Zvezo delovnih invalidov Slovenije. Regijsko pa smo povezani z društvi iz Cerknice, Logatca in Vrhnike.

V statutu imamo zapisano: »Društvo invalidov Ilirska Bistrica je invalidska organizacija in je prostovoljno, neodvisno, samostojno, nevladno, nepridobitno združenje, neodvisno od političnih strank in verskih skupnosti, v katero se združujejo invalidi zaradi ugotavljanja, zagovarjanja in zadovoljevanja posebnih potreb invalidov, medsebojne pomoči ter uresničevanja in zastopanja svojih posebnih interesov.«

Na čelu društva so bili pred menoj Ivan Mahne, Emil Štavar (oba že pokojna) in Anton Gombač.

Razvoj s prostovoljnim delom

Ta naša pot razvoja ni bila enostavna, ni bila uhojena. Postopoma se je dograjevala vsebina socialnih programov, ki zajema vsa področja življenja in dela invalidov. Prek športa, rekreacije in druženja pa smo utrjevali medsebojno sodelovanje s sorodnimi društvi.

V ta razvoj je bilo vloženega ogromno prostovoljnega dela in danes smo opazni, prepoznavni in živi s svojim delovanjem in med najštevilnejšimi društvi v naši občini. Veliko članov je že pokojnih, vendar ne smemo pozabiti na njihov prispevek k razvoju društva.

Socialni programi dela

In prav izvajanje socialnih programov omogoča invalidom razne oblike rehabilitacije, ohranjanje zdravja skozi telesne aktivnosti v zdraviliščih in na morju, izobraževanje, pravno pomoč, vzpostavljanje socialnih stikov preko obiskov in druženja, nudenje neposrednih oblik pomoči, pridobitev izjemnih denarnih pomoči v posebnih materialnih stiskah, pa tudi ohranjanje psihofizičnih sposobnosti, spodbujanje ustvarjalnosti in njihovo socialno vključevanje v kulturno in družbeno življenje.

Sodelovanje s šolami

V teh letih smo razvili tudi zgledno sodelovanje s šolami v naši občini. Že vrsto let potekajo na šolah pedagoške akcije, ki se zaključujejo z obeležjem mednarodnega dneva invalidov. S temi akcijami učence ozaveščamo o socialnih, kulturnih, gospodarskih, civilnih in političnih pravicah invalidov. V današnjem času, v katerem prevladuje egoizem, tekmovalnost in pohlep, verjamem, da prav takšne akcije pripomorejo k ozaveščanju mladih o različnih težavah invalidov v okolju, kjer živijo in delajo, o sprejemanju drugačnosti in tako k izboljšanju sožitja z invalidi, starejšimi in nemočnimi.

Lastni društveni prostori

Leto 2008 je v našem društvu zapisano z velikimi črkami. V tem letu smo se preselili v lastne društvene prostore na primerni lokaciji v središču mesta, do katerih smo prišli z razumevanjem občinske uprave do naše prostorske stiske, s pomočjo Zveze delovnih invalidov Slovenije in z namenskimi finančnimi sredstvi Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij. Ti prostori so nadomestili utesnjeno in skromno pisarno z zgolj enajstimi kvadratnimi metri površine in omogočili razmah dejavnosti. Tako v sodelovanju z zdravstvenim domom potekajo celoletno številne delavnice za izboljšanje zdravja, raznolike delavnice ročnih del, rekreativna telovadba, potopisna predavanja, pravna pomoč, tedenska druženja in podobno.

Mnogovrstne dejavnosti

Ostale pestre društvene aktivnosti - izleti, pohodi, druženja, kulturna in športna srečanja nas bogatijo in povezujejo s sorodnimi društvi Notranjske, Krasa, Slovenske Istre in domačimi društvi.

Vsa ta leta smo si prizadevali za izboljšanje položaja invalidov, zagotovo pa še nismo postorili vsega. Še naprej se bomo zavzemali za odpravljanje različnih ovir, ki otežujejo neodvisno življenje invalidov. Še naprej se bomo prizadevali za dostojanstvo in enakopravno vključenost, spoštovanje različnosti, enake možnosti in nediskriminacijo invalidov.

V jubilejnem letu, v letu obletnic, spominov in slovesnosti, ne moremo mimo tega, da ne poudarimo, da smo v vseh teh letih delovali z občutkom za prijazne stike s člani, z ljubeznijo do dobrodelnega dela in s tem povezanim iskrenim sočutjem do invalidov v stiski.

Še veliko imamo načrtov za naše nadaljnje delo ... Organizirano želimo pomagati invalidom, kolikor znamo in kolikor zmoremo.

Hvala vsem, ki ste po svojih močeh karkoli prispevali na poti našega razvoja, vsem sodelavcem, društvom v regiji, prijateljskim društvom ter sorodnim društvom in različnim ustanovam v domačem kraju.

Hvala za razumevanje in pomoč Občini Ilirska Bistrica, Zvezi delovnih invalidov Slovenije in fundaciji FIHO.

»Eden drugmu ognja dajmo!« in svet bo lepši in prijaznejši za vse nas.

Jožica Žibert, predsednica

Društvo diabetikov Slovenj Gradec na obisku

Mavrica prijateljstva ali pot na Snežnik

Datum kaže 10. julij 2010 in je lepo sobotno jutro. Ptčki že žvrgolijo svojo pesmico, ko se slovenjgraški sladkorčki in skupina velenjskih pohodnikov veselo pozdravimo, združimo moči v Velenju in krenemo naproti prijateljem v Ilirsko Bistrico, naproti Snežniku in novim dogodivščinam.

Sprejem g. Ivana Bergoča in ostalih članov Diabetičnega društva Ilirska Bistrica je bil na domačih tleh zelo prisrčen in v zraku je bilo čutiti, da bomo danes preživeli dan, ki ga bomo pomnili kot pohod mavrice prijateljstva.

Na pohodu na Snežnik so se nam pridružili tudi diabetiki iz Sežane in Tržiča.

Planinski dom na Sviščakih

Po uvodnem merjenju krvnega pritiska in merjenju vrednosti krvnega sladkorja na Planinskem domu na Sviščakih (1242 m), smo krenili na 1796 m visok Snežnik, ki nas je vabil v svoj objem z zlatimi sončnimi žarki in preprogo živobarvnega planinskega cvetja. Odlično je bilo poskrbljeno za pohod, vodiči, gorski reševalci in veliko dobre volje ter glas harmonike domačina med potjo, tako da smo v gozdu tudi zaplesali. Pot do vrha je minila brez težav.

Snežniške planike

V koči Draga Karolina smo se okrepčali, nekaj pojedli in se posladkali z jabolčnim zavitkom.

G. Vilko, naš vodič, nas je seznanil z nastankom imena Snežnik, njegovo zgodovino in ogledom okoliških hribov in znamenitosti. Njegove besede smo dopolnili s čudovitim razgledom in mnogimi rožicami, ki so se bahavo šopirile in se kazale v vsej svoji barvitosti.

Sledil je obvezen krst za tiste, ki so bili danes prvič na tem vrhu. Boter jim je podelil planinska imena in neusmiljeni udarci po zadnji plati in obljuba, da se na Snežnik zagotovo še vrnemo. Po krstu pa brez skupinske fotografije tudi ne gre.

Ogled kavern

V spominu nam bo ostal ogled kaverne, italijanske podzemne utrdbe, ki je služila kot pomožno zaklonišče za zaščito pred letalskimi napadi. Prav vsi bi se zlagali, če bi rekli, da nismo bili veseli, ko smo zagledali nebo in sonce ter barvo zelenih

travnikov, ko smo prišli iz podzemske jame. V skrivnostni temi, v zidni vdolbini, visi listek z napisom: « Ob štirih zjutraj se vse umiri. Si nataknem očala, da slišim ptice ». Pomen besedila, smo si razlagali vsak po svoje, kaj ne?

Domače prenočišče

Prenočišče so nam srčno ponudili domačini. Noč je minila v spominih preživetega dne, vzpona na Snežnik in spomina na dobre in prijazne ljudi. Stkala so se prijateljstva, ki se z našim odhodom ne bodo končala. Ob tej priliki bi se še enkrat radi zahvalili vsem, ki ste nam odstopili košček svojega doma, nas prijazno pogostili in nam pokazali, da smo bili res dobrodošli.

Naslednje jutro nas je g. Vilko popeljal v skrivnostni svet planik prelepe Berni doline. Dotaknili smo se neokrnjene planinske lepote in se potrudili, da je takšna tudi ostala. G. Vilko Grlj, zahvaljujemo se Vam za vodstvo in vse podatke, ki ste nam jih povedali. Potrudili ste se za nas in bili ste kot odprta knjiga mnogih podatkov.

Spomenik Josipa Križaja

Obiskali smo tudi g. Vojka Čeligoja, ki nam je kot dober zgodovinski poznavalec opisal življenjsko pot slovenskega pilota Josipa Križaja in njegove tragične letalske nesreče leta 1948 na južnem pobočju Snežnika. Mesto spomenika smo si tudi ogledali.

Naše druženje smo zaključili s piknikom in kuhar Vojko Rudež nam je skuhal srnin golaž in polento. G. Vojko, kapo dol, bilo je slastno in bilo je odlično.

Gospodje so pokazali znanje in spretnost pri košnji trave s koso. Malo za šalo in malo zares so tudi tekmovali. Na koncu so bili zmagovalci vsi.

Balnanje

Malo za šalo in malo zares smo se pomerili v balnanju. Ženske proti moškim. In da ne bo prizadet moški ego, moramo priznati, da smo bile ženske boljše tudi zaradi kančka sreče. To je bilo smeha, to je bilo rajanja in dobre volje.

Ob slovesu smo si obljubili, da se ponovno srečamo, tokrat v naših koncih, da jim lahko vrnemo delček njihove gostoljubnosti.

Prijateljstvo ostane

Trenutki našega druženja, ki smo jih preživeli skupaj, so se povezala v mavrico prijateljstva, ki ostanejo v srcih za vedno.

Zato, še enkrat HVALA članom Diabetičnega društva Ilirska Bistrica in vsem domačinom, ki ste nam omogočili to druženje in prečudovite trenutke.

Erika Pevnik

Diabetično društvo Slovenj Gradec:

Stane, Štefka, Janko, Antonija, Marjan, Stojan, Milena, Danica, Erika

Novo vodstvo pevskega zbora

**Spremembe v vodstvu Mešanega
pevskega zbora Avgust Šuligoj Društva
upokojencev Ilirska Bistrica**

*Na sliki z leve: zborovodkinja Anamarija
Surina, dosedanji zborovodja Dimitrij
Grlj in predsednica zbora Breda Poljšak
(foto: Mirjam Derenčin)*

V letošnjem letu je pri vodenju pevskega zbora prišlo do sprememb. Dosedanji zborovodja Dimitrij Grlj, ki je vodil zbor neprekinjeno 26 let, se je odločil, da iz zdravstvenih razlogov preneha z delom. Tako je zbor v letošnjem letu še zadnjikrat pod njegovim vodstvom nastopil na reviji Primorska poje, na občinski reviji pevskega zbora in na reviji upokojenskih zborov Primorske. Zadnji in poslovilni nastop pa je bil na Mašunu 16. julija 2010 na srečanju bistrških upokojencev, kjer so se predstavniki društva upokojencev in pevci poslovili od dolgoletnega zborovodje.

*Od zborovodje se poslavlja
predsednica zbora Breda Poljšak in
predsednik društva Franc Gombač*

D. G.

Zgodba treh gora

Raziskovanje sega daleč, daleč nazaj. To je v tiste čase, ko je BOG po svetu hodil in delal hribe in doline. Pot ga je zanesla tudi v naše kraje. Seveda je naredil najprej dolino, tako lepo in veliko, da je ni tako velike in lepe daleč naokoli. Nad dolino je najprej naredil 799 m visoko goro AHAC. A z njo ni bil zadovoljen. Samo številke je obrnil in naredil goro KOZLEK – 997 m visoko. Tudi s to goro ni bil zadovoljen. Odločil se je, da bo naredil še tretjo goro, ki bo tako visoka, da bo tako velika kot obe skupaj. Tako je šel naprej in med potjo ustvaril še toliko čudes (lazov, dolov, brezen in drugih naravnih znamenitosti), ki so še danes znane malemu številu domačinov. Nekatera čudesa pa so še danes neodkrita in se vedno znova in znova odkrivajo. Tako ga je pot pripeljala do mesta, kjer si je zamislil tretjo goro. Seštel je številke obeh gora in tako naredil 1796 m visoko BELO GORO, kot so jo imenovali naši davni predniki oziroma SNEŽNIK, kot jo imenujemo danes.

Šel je naprej in naredil brkinsko pobočje. Predvideval je, da bodo tu rasle češpe, ki bodo rodile tak sadež, da bo človek iz njega naredil tako žganje, ki bo tako dobro, da bo znano daleč naokoli. Bog se ni ustavil, šel je naprej in iz kamenja, ki mu je ostalo je naredil še KRAS.

Že sama beseda pove, da je to nekaj krasnega. Pot ga je vodila naprej do ljubljanskega barja. Vendar glej ga zlomka! Zmanjkalo mu je kamenja. Tako je tam ostalo barje. To pa nudi idealne življenske pogoje za življenje žab. Iz nekaterih teh žab se je kasneje razvil človek. Gen, ki ga je podedoval in je še danes prisoten pri teh potomcih se izredno dobro razpozna po izgovorjavi besede KVA.

To izredno težavno raziskovalno nalogo sta opravila Ado Muha in Vilko Grlj.

Viri:

- Sveto pismo-stara zaveza
- geodetska karta občine Ilirska Bistrica
- geodetska karta Slovenije
- drugo: raziskava ljubljanskega narečja
- pohodništvo in prepričanje na kraju samem

Opomba: prvič javno objavljeno samo za Jesenske liste

Avtorja vsem bralcem želiva obilo prijetnih trenutkov v sproščenem pohodništvu - je dobro za zdravje!

Vilko Grlj

Naša hiša

Naša stara hiša
na hribu ne vzdrži.

V brezdelju tu poseda,
da glava jo boli.

Nad njeno streho ptice
režejo nebo.

Krog nje sem rože nasadila,
da dolgčas ji ne bo.

Je to ne potolaži,
povsod jo kaj boli.

Vsak dan ji prigovarjam,
naj malo potrpi.

Kaj, če v dolino bi zbežala?

Zato pa nežno z malto,
namažem ji oči.

Danica Pardo

Ponujam

Ponujam ti svoje oči,
srce in sanje.
Ponujam svoje dlani.
Ponujam ustnice željne
poljubov.
Ponujam toplo telo,
ki čaka objem.
Ponujam ti vse kar imam,
smrt.

Danica Pardo

Lahkih nog naokrog, tokrat po naši nekdanji skupni državi

Skupinski posnetek na notranjem stopnišču hotela »Beli Drim« v Tirani

Od mojega zadnjega potopisa se je marsikaj spremenilo. Čas namreč neusmiljeno beži in leta se nam že malo poznajo, pa tudi bolezni puščajo za seboj marsikatero sled. Kljub temu pa poguma nikoli ne zmanjka in če imaš v sebi življenjsko vodilo, da ni nič tako slabo, da ne bi bilo lahko še slabše – potem je vse lažje in se vse tudi opravi. Le malo več strpnosti in solidarnosti je potrebno pa gre vse kot mora iti.

Kot običajno je bilo tudi tokrat potrebno pripraviti in napolniti našo popotniško kuhinjo za popotna kosila in seveda tudi dovolj različnih tekočin (proti žeji in ostalim potrebam). Letos je bilo večinsko delo priprave obrokov slonelo na Vidi, kajti kot prej povedano, je bolezen upočasnila delovanje moje malenkosti, popolnoma pa je onemogočila Almo. Sreča, da so med nami ljudje, ki so strokovni in jim ne manjka dobre volje za delo. Pri nas velja specializacija: za delitev hrane – Vida in Berta, za kuhanje kave Berta in Nevenka, za pijačo pri obrokih Stojan, da pa je bil naš korak lažji gre zasluga naši Milki, njeni poslovni kolegici Mariji in družbi Gewol. Svoje delo pri nadzoru je kot vedno natančno opravljala inšpektorica Nada.

Vreme nam tokrat ni bilo najbolj naklonjeno. Že pri odhodu je deževalo kot iz škafo. Na pot smo se odpravili v zgodnjem dopoldanskem času. Ker smo imeli odhod ladje iz tržaškega pristanišča ob 14,00 uri, nam ni bilo potrebno vstajati že sredi noči. Vstopnih postaj je bilo nekoliko več kot običajno, saj imamo srečo, da nam Nada z naše agencije to dopušča in ni malenkostna pri obračunu, imamo pa srečo našega voznika Edija, ki streže našim željam po postankih, nam vsak dan očisti avtobus in tudi lepo poskrbi za dobro voljo, kar pa ni lahko, če voziš v avtobusu 42 razvajenih potnic in potnikov. Res pa je, da smo tudi zelo disciplinirani.

Ladja ni bila luksuzna in poznal se ji je že zob časa. A je bila dovolj udobna, ker smo imeli dvoposteljne kabine s tušem in WC-jem. Ker običajno velja tisti rek, da ni nič tako slabega, da ne bi bilo lahko še slabše smo imeli tudi to smolo, da je odpovedal en motor in smo namesto ob 14,00 uri pripotovali v Albanijo v pristanišče Drač ob 19,00 uri. V glavnem smo bili zelo potrpežljivi in tolerantni in tudi delikatni posamezniki niso imeli moči, da bi spravili skupino v slabo voljo. V dobri, prijetni in

veseli družbi tudi čas hitreje mineva in tudi vzdušje je prijetno. Cilj naših potovanj je, da nabereмо nova spoznanja, doživimo druge kraje, spoznavamo drugačne kulture, ljudi, njihove običaje, kulinariko in zgodovino, o kateri smo se nekdaj učili v šoli pa jo le malokdaj tudi doživeli. To je bila tudi pot spominov naše moške družine saj jih je kar precej služilo vojaški rok po teh naših nekdanjih bratskih republikah.

Kot prej rečeno smo v večernih urah prispeli v Drač, ki smo si ga z avtobusom panoramsko ogledali. Prijetno presenečenje, saj smo Albanijo poznali v drugačni luči. Lepo obmorsko pristanišče, letovišče z lepimi in urejenimi plažami, širokimi ulicami, arheološkimi posebnostmi (raziskave in izkopavanja intenzivno potekajo), ki pričajo o nekdanji slavi in pomembnosti tega območja v antičnem in verjetno še v zgodnejšem obdobju. Srečo smo imeli z lokalnim vodičem, ki nam je zelo slikovito in poučno predstavil ta kratek ogled mesta. Ura nas je preganjala in hitro smo se odpravili v Tirano, kjer smo se v zelo udobnem, luksuznem hotelu namestili in po okusni in obilni večerji legli k počitku v razkošno urejene sobe. Tirana je glavno mesto Albanije od leta 1920 in je grajeno med rekama Erzem in Išmi.

Jutro – zopet deževen dan, ki pa ni pokvaril našega razpoloženja. Ogled Tirane je bil presenetljiv v vseh pogledih. Naša predstava, vsaj moja, o Albaniji je bila popolnoma drugačna od tega kar smo tu videli. Mesto je moderno, fasade hiš pobarvane v svetlih veselih barvah, moderno urejen osrednji trg s palačami, kjer so državni uradi, muzeji, univerza, modne trgovine, ogromno bančnih hiš, mogočen spomenik narodnemu junaku Skendebegu, Materi Terezi, steklena piramida, ki je bila svoj čas mavzolej voditelja Enverja Hoxe, mošėja Etëm Beya, ki je najlepši primer pozne islamske arhitekture v Albaniji ..., skratka vse kar mora imeti glavno mesto države, ki je ena zadnjih prekinila s svojo zaprtostjo proti zahodu. Sledilo je obvezno iskanje razglednic, znamk in seveda

znanega »Skendebeg« konjaka. Po odhodu iz mesta se srečamo s popolnoma drugačno deželo. povsod odpadki, po vsej pokrajini na stotine znanih betonskih zaklonišč – bunkerjev, ki so sicer nekaj posebnega, zagotovo pa niso v ponos in ne v korist krajini ne državi (okoli 700.000 jih je).

Denar, ki je bil porabljen za ta »čudesa« bi bil lahko zelo koristno uporabljen za potrebe in razvoj kmetijstva, ker so zato naravne danosti in ugodni pogoji. No pa kaj, vsaka dežela ima svojo politiko in svoje poglede na razvoj.

Dež je neusmiljeno padal in krušil kamenje, ki je padalo na ceste, reke in potoke so polnile vode hudournikov, ki so drveli z bližnjih pobočij hribov. Narasle vode so naplavile ogromne količine rabljenih plastenk in druge nesnage. Tu bi še kako prišla prav akcija čiščenja, ki pa bi morala potekati kar nekaj mesecev, če bi hoteli odstraniti vse smeti. Še sreča, da narava opravi svoj delež pri takih zadevah. Škoda je le v tem, da res lepo naravo kazijo te nemarnosti.

Srečno smo prispeli do albansko-makedonske meje in jo tudi brez posebnih pripetljajev prestopili. Namestili smo se v luksuznem hotelu Drim v turističnem mestecu Struga. Da ne bom kar naprej ponavljala o nastanitvah in o hrani naj že tu povem, da so bili vsi hoteli zelo lepo urejeni, čisti in razkošno opremljeni s polno mero dobrega okusa. Hrane je bilo povsod v izobilju, seveda pa ni manjkalo niti folklornih nastopov, ki so večino naših sopotnikov še posebej razveseljevali.

Ohrid, mesto z okolico in jezerom, ki je vpisano v svetovno kulturno dediščino pri UNESCO, je res ogleda vredno. Arheološke izkopanine, ki potekajo na območju večjega kompleksa pričajo o poseljenosti Ohrida že v prazgodovini od mlajše kamene in bronaste dobe. Že v 4. stol. pred. n.š. je na tem območju obstajalo mesto Lyhniidos (v grščini pomeni svetlo, blesteče). Enak pomen velja tudi za jezero. Ko so leta

148 pred n.š. mesto osvojili Rimljani, je mesto postalo zelo pomembno, ker je bilo to križišče na znameniti rimski cesti Via Egnata, ki je povezovala Jadransko z Egejskim morjem in pristanišča Drač, Solun in Carigrad. V času Rimljanov je bilo tu približno 90 gospodarsko zelo cvetočih mest. Tu je potekala tranzitna trgovska pot, ki je omogočala takratnim prebivalcem izredno bogatenje. O tem pričajo arheološka izkopavanja, ki se izvajajo na območjih Ohrida, Bitole in Stobija (le najpomembnejše).

se slovanski naseljenci oprli na predhodno antično kulturo. Po pokristjanjevanju v 9. stol. so makedonski Slovani prav v Ohridu dobili lastno cerkveno središče. Domnevno je postala takrat obnovljena cerkev sv. Sofije tudi sedež škofije. V samostanu sv. Pantelejmona (leta 893) je Kliment Ohridski, apostol makedonskih Slovanov, uredil književno središče s šolo. Drugo cerkev ob jezeru je dal zgraditi Klimentov sodobnik in sodelavec Naum (sv. Naum), ki se je imenovala samostan sv. Arhangela. Današnja cerkev sv. Nauma

Znana stavba muzeja na glavnem trgu Tirane, Albanija

Ohridsko jezero, ki je vulkanskega izvora je eno najstarejših v Evropi, ob jezeru pa je večje število kulturnih spomenikov, samostanov, protokolarnih, turističnih in drugih zanimivih objektov, ki s svojo nepopisno lepoto vabijo, da bi si jih človek kar naprej ogledoval. Omeniti velja, da tudi tu izvajajo velika obnovitvena dela na objektih kulturne dediščine. Vodič nam je povedal, da se je tu, po uničujočem potresu leta 518 in z vdorom slovanskih plemen na to območje, zapečatila usoda antične civilizacije. Ohrid je ostal ena od redkih pomembnih lokacij v Makedoniji, kjer so

izhaja iz turške dobe, domnevno iz 16. stol. Zanimiva je bila vožnja po jezeru. To so nepozabna doživetja, saj narava tu ni skoparila s svojimi darovi ne v jezeru ne ob jezeru.

Kosilo iz domače kantine smo imeli kar v središču Ohrida, pripomb na pripravljeno hrano in postrežbo res ni bilo, saj so naše pridne čebelice Vida in Berta v trenutku vse pripravile. Stojan pa tudi ni skoparil s pijačo. Ti trenutki druženja so na naših poteh nepozabni. Dobra volja prežene tudi kakšno pomanjkljivost, ki se na takih

potovanjih ob tako številčni družbi pač dogaja.

Po kosilu pa zopet na potep, tokrat ob jezeru na nasprotno stran Struge in sicer do samostanskega kompleksa sv. Nauma. Na tej strani jezera izvira reka Črni Drim, ki se izliva v jezero, nato pa kot reka zopet vznikne in se izliva v Jadransko morje. Celotno območje S. Nauma je lepo urejeno s parkovnimi nasadi, samostan pa je tudi nekaj posebnega, umirjenega in občutek dobiš, da si poln pozitivne energije. Tu smo

izkopavanja, ki znova in znova prinašajo nova spoznanja o bogastvu teh krajev v preteklosti. Ogled mesta Bitola, ki leži ob vznožju planine Pelister in je drugo najpomembnejše mesto v Makedoniji. V času turške oblasti je bilo to pomembno upravno središče. Ima imenitno ohranjeno mestno jedro s katedralo sv. Dimitrija in seveda obvezni bazar ter še druge zanimive stavbe in državne ustanove. Tu je služil vojaščino naš Stojan, ki pa je objekt vojašnice komaj našel. Leta pač naredijo svoje tako v mestih kot pri ljudeh.

Znani samostan Gračanica, Priština. Ob našem obisku je bil varovan od mednarodnih enot (Švedska).

se spomnili naše Alme in vsaka od njenih prijateljic smo ji z dotikom drevesa, ki je po skorajšnjem propadu zopet pognalo, zaželele ozdravitve. Pravijo, da se ob dotiku njegovega debla izpolnijo dobre želje, ki si jih takrat zaželiš. Naj bo karkoli – naše razpoloženje in počutje je bilo tu lepo.

Po vrnitvi v mesto še potep za nakupe. Saj veste – kako le priti domov brez enega bisera? No pa tudi to se zgodi. Sledi večerja, spanje in zjutraj po zajtrku pot pod noge in s postankom v Bitoli in v Herakleji Linkestis. Tu se vršijo velika arheološka

Ogled lokacije kjer se vršijo velika izkopavanja (Herakleja) – tu se bo zgodovina zagotovo še dopolnjevala na podlagi novih odkritij. Že sedaj se kažejo prekrasni mozaiki, ki jih restavratorji urejajo, zanimiv pa je tudi muzej, ki je urejen z dosedanjimi predmeti izkopavanj.

Po ogledih teh zanimivih krajev smo se odpravili proti Skopju. Namestili smo se v hotelu Continental, večerjali pa smo v eni prijetni domači restavraciji ob zvokih umirjene glasbe.

Skopje (nekdaj Skupi) glavno mesto Makedonije in pomembno središče starih kultur je središče sedanje samostojne države. Imeli smo lokalnega vodiča, ki je kar lepo govoril »skoraj«¹ slovensko, imel pa je eno slabo lastnost, da je izkoristil našo skupino za njegovo udeležbo pri pravoslavnem obredu, kjer je sodeloval v pevskem zboru. To ne bi bilo nič narobe, če ne bi mi želeli spoznati mesta z vsemi znamenitostmi. No pa saj je tudi to posebna dogodivščina, ki se ne dogodi vsak dan in, če jo gledaš s pozitivne plati, je lahko celo zabavna. Še sreča, da je bil obred na vzpetini kjer se vršijo arheološka izkopavanja in smo si tu lahko ogledali izkopane zadeve ter pripravili kosilo iz domače kuhinje.

Skopje ima, poleg državnih institucij, zelo pomembno vlogo pri kulturnem in akademskem življenju v državi. Tu se prepletajo moderne institucije in zgradbe in stari kulturni spomeniki. Stari in novejši del mesta povezuje stari kamniti most, ki je bil zgrajen v 6. stoletju, obnovljen pa v 1. polovici 15. stoletja. V starem delu so pomembne stavbe. Trdnjava Kale je bila zgrajena iz kamnitih blokov ruševin mesta »Scupi«² v času vladavine cesarja Bizanca Justinjana I., katero obdaja 121 m dolgo obzidje ter številne stavbe in spomeniki iz turških časov: Stara čaršija, Turško kopališče, Daut pašev hamam, Kušumli ham, Isa begova mošeja, pravoslavna cerkev Sv. Spasa, »Clock Tower«, akvadukt zgrajen iz opeke in kamna s 55 kamnitimi loki, mošeja mustafe Paše, ki je spomenik islamske kulture, zgrajena leta 1519 z visokim minaretom iz klesanega kamna in razširjenim spodnjim delom okrašenem z ornamentami.... Moderni del se ponša z Akademijo znanosti in umetnosti, Narodno in univerzitetno knjižnico, Dramo, Operno in baletno hišo, Filharmonijo, Makedonsko RTV, raznimi muzeji in drugimi kulturnimi in znanstvenimi ustanovami. Na osrednjem skopskem trgu je železniška postaja z urnim stolpom, ki kaže uro potresa leta 1963, ki je docela zrušil dobršen del mesta. Tu na osrednjem trgu je tudi kip Matere Tereze,

ki jo častijo prav tako Makedonci kot Albanci v Albaniji in na Kosovu. S spominskimi obeležji tej dobrotnici, revnih in zapuščenih prav z dna človekovega dostojanstva, ljudje iz dežel od koder Tereza izhaja, izražajo svojo hvaležnost in priznanje njeni dobrosrčnosti in njenemu posluhu tistim, ki so pomoči potrebni. Med ogledi je opaziti, da smo

uskladili s predstavniki naše policijske misije na Kosovu SLOVPOL. Predstavnik naše omenjene misije nas je počakal na mejnem prehodu in nas varno ter brez zapletov pripeljal v Prištino. Kako lepo je imeti poznanstva na ustreznih resorjih, da se lahko zelo varno počutiš v krajih, ki so zelo nemirni in nevarni. Prijaznost naših predstavnikov je res izjemna. Poleg

Pot smo nadaljevali v Novi Pazar, ki je kulturno in ekonomsko središče Sandžaka (nekdanja Raška republika). Tu je bila poselitev že v času kamene in bronaste dobe, ima burno preteklost, kjer so se srečale vzhodne in zahodne civilizacije. Današnje mesto pa je bilo ustanovljeno okoli leta 1641 na križišču transportnih poti, ko so povezovale vzhod in zahod. Bogato je s kulturnimi in zgodovinskimi spomeniki – samostan Sopočani (okoli leta 1640), stolp sv. Jurija iz istega obdobja, stari hamam (»hamam« pomeni kopališče), mestna trdnjava, Altun Alemova džamija ... Namestili smo se v hotelu Tadž, ki je presegel vsa naša pričakovanja glede razkošno urejenih sob in tudi hrane.

Pot smo nadaljevali na Zlatibor – znano letovišče in zimovališče, ter klimatsko zdravilišče, ki je tudi zelo pomembno za visokogorske priprave športnikov (imenovano tudi »mesto kraljeve vode«). Ime izhaja domnevno od rastline ruj, ki so jo uporabljali za barvanje usnja, ali pa od zelo redke vrste iglavca beli bor, tako imenovanega Zlati bor (*Pinus silvestris variegata - zlatiborica*). Tu je nacionalni park Bajina Bašta, tako imenovana dolina Tare po dolini reke Drine do Zvornika, kjer je urejen mejni prehod v BiH. Tu je poleg hotelov tudi precej veliko vikend naselje in seveda sejem z domačo in umetno obrtjo, kjer je lahko našel vsak nekaj zase. Seveda pa je bilo tudi tu kar nekaj sejemske »kičarije«. V razgovoru z enim od ponudnikov, ki so vsaj pri izdelkih domače obrti moški, smo izvedeli, da ženski del družine doma izdeluje ročna dela in ostale izdelke, ki jih potem moški tu prodajajo.

Tu so nam naše pridne čebelice pripravile kosilo iz domače kuhinje, ki nam je v tem prelepem letovišču zelo teknilo. Potem pa zopet pot pod noge in po poti speljani skozi nacionalni park do Tuzle.

Tuzla je tretje največje mesto v BiH in je sedež Turelskega kantona. Je tudi eno najstarejših naselij v Evropi na kar nakazujejo izkopanine od neolitskega

Eden od spomenikov Materi Terezi v Skopju, Makedonija. Enakovredno jo častijo tudi v Albaniji in na Kosovu.

Slovenci v Makedoniji dobrodošli in da tu ni zaslediti prav nobene nestrpnosti.

Večer v Skopju smo izkoristili za prijetno opravilo – z našimi letošnjimi jubilaranti smo nazdravili s penino, ki smo jo seveda prinesli s seboj. Kot je v navadi smo tudi tokrat zapeli in zaželeli slavljencem še obilo zdravja in lepih potovanj. Ta druženja so vedno nekaj posebnega in nas povezujejo v veliko prijateljsko družino.

Po zajtrku smo zapustili Skopje in se odpeljali v Prištino. Zaradi znanih dogodkov in nesoglasanja Srbije za neodvisnost Kosova smo naše potepanje prilagodili stanju, ki smo ga nekako

samostana Gračanica (objekt varujejo mednarodne sile) smo si ogledali še Kosovo polje in seveda mesto Priština. Mesto je moderno, precej obnovljeno, tudi tu je našel svoje mesto kip Matere Tereze in kip nacionalnega junaka Skendebega. Zanimivo je tudi tukaj videti raznolikost ver in verskih objektov in občutek imaš, da tu vsaj na videz ni velikih medverskih nesoglasij. Povedati velja tudi to, da smo na vsej naši poti videli zelo malo žensk, ki bi bile zakrite in ki bi sploh nosile muslimanska oblačila. Vsaj v mestih kjer smo hodili, ni bilo opaziti razlik v oblačilih med domačini in med nami. Tudi tu nam vreme ni bilo kdove kako naklonjeno in deževalo je kot za stavo.

Misli modrecev o govorjenju

obdobja dalje. Prvi znan pisni zapis o mestu pa datira v leto 950 n.š. Takrat ga je bizantinski zgodovinar in car Konstantin VII. Portirodženet v svojem opisu zabeležil kot mesto Salines (mesto soli). Mesto je bogato tudi s svojimi drugimi znamenitostmi, cerkvijo Sv. Petra in Pavla, pravoslavno cerkvijo Presvete matere, Soni trgom ...

Pot smo nadaljevali v Banja Luko, ki je glavno mesto entitete Republike Srbske. Leži ob bregovih reke Vrbas, ki se izliva v reko Savo. Mesto je kulturno in gospodarsko središče bosanskih Srbov. Tu ima sedež Skupščina Republike Srbske, medtem ko je sedež vlade na Palah. Mesto se ponaša z Univerzo in drugimi pomembnimi institucijami. Je lepo, čisto, zelo moderno in prav nič ne kaže, da bi bilo tu v zadnjem obdobju kaj narobe. Nobenih sledu pretekle vojne. Kosilo nas je čakalo v restavraciji »Miris dunja«, katere lastnica je bila tudi naša lokalna voditeljica. Tako zanimivega načina predstavitve mesta kot nam ga je podala ona ni mogoče opisati drugače kot bi dejala naša inšpektorica Nada – čudovito. Pozna se, da ima gospa kar dva doktorata.

Tu v Banja Luki se je naše potepanje zaključilo. Samo še pot proti naši lepi domovini. Sledil je še razvoz sopotnic in sopotnikov in ... na svidenje do prihodnjic.

Vojka Lenarčič

Kdor mnogo govori - ali veliko ve, ali laže. *Romunski pregovor*

Gostobesedni ljudje so prekletstvo naše zemlje. *Ralph Waldo Emerson*

Pametno govoriti je pogosto težko; pametno molčati je še težje. *Bodenstedt*

Ne govori zmerom, kar veš, toda zavedaj se, kaj govoriš! *Claudius Caecus*

Treba je govoriti kot večina in misliti kot manjšina. *Gracian*

Človek, ki ima mnogo govoriti s seboj, nerad govori z drugimi. *Božidar Knežević*

Muka in nesreča je, kadar človek nima dovolj duha, da bi dobro govoril, niti dovolj pameti, da bi molčal. *La Bruyere*

Govorništvo je umetnost varanja in laskanja. *Michel Montaigne*

Neprestano govoriti in ničesar povedati je bila od nekdanj največja odlika govornika. *Platon*

Kadar govornikom manjka globine, gredo v širino. *Montesquieu*

Po zvoku spoznaš kovino, po govorjenju človeka. *Gracijan*

Ko govoriš, morajo biti tvoje besede boljše od molka. *Arabski pregovor*

Često sem obžaloval, kar sem govoril, toda nikoli, kar sem molčal. *Ksenokrat*

Ena najusodnejših zmot je, če spretni govorniki mislijo, da so prav tako spretni politiki. *Sigmund Graff*

Kdor razumljivo govori, dobro govori. *Moliere*

Govor mora biti vaja možganov, ne pa jezika. *Avebury*

Ne čakajmo več in začnimo iz naših pogovorov odstranjevati vse, kar ljudi med seboj oddaljuje, kar jih napravlja tuje in sovražne. *Leon - Joseph Suenens*

Obstajajo molčeči ljudje, ki so bolj zanimivi kot najboljši govorniki. *Benjamin Disraeli*

Dejanja govore glasneje kot besede. *Flandrski izrek*

So ljudje, ki spregovorijo minute prej, preden pomislijo. *La Bruyere*

Ali si predstavljate tišino, ki bi nastala, če bi ljudje govorili samo tisto, kar vedo? *Karel Čapek*

Zbrala M. G.

Pogled v preteklost občinskih volitev

Konstituirana nova skupščina občine leta 1967 (sliko hrani avtor).

Slika prikazuje sestav odbornikov skupščine občine Ilirska Bistrica po volitvah v letu 1967. Med njimi je tudi prejšnji predsednik skupščine inž. Ivan Kukovec (v tretji vrsti, predzadnji z desne), ki je na konstitutivni seji predal funkcijo novemu predsedniku (v sredini prve vrste).

Takrat je še veljalo volilno pravilo, da se vsake dve leti zamenja polovica odbornikov.

Leta 1969 so bile tako ponovno volitve. Vendar se je volilna zakonodaja spremenila tako, da so bili vsi odborniki izvoljeni z enotnim mandatom, ki je trajal 4 leta. Torej so se volitve izvajale vsake 4 leta.

Novo vodstvo se je v mandatu 1967/69 srečalo z velikimi težavami. To obdobje so označevali problemi nezaposlenosti in odpuščanje delavcev, kot posledica prve gospodarske reforme v tedanji Jugoslaviji, ki je bila načrtovana in sprejeta leta 1965. Občinski proračun je zašel v težave zaradi znižanja dotacije iz republiškega proračuna. Zapadle so prve velike anuitete od kreditov za novi zdravstveni dom in novo osnovno šolo v Ilirski Bistrici.

Takratna občinska uprava je zaposlovala le okrog 48 uslužbencev, ki so obvladovali

tudi vse naloge sedanje upravne enote. Torej racionalnost je bila večja kot danes, ko beležimo enake finančne probleme, vendar ob veliko večji neskromnosti na vseh ravneh gospodarjenja in življenja.

Če se vrnemo k obravnavanemu obdobju je treba ugotoviti, da so se takratni problemi uspešno reševali. Nova skupščinska politika je omogočila, da so se uspešno odpirala nova delovna mesta z ustanavljanjem nekaterih novih podjetij, obratov in delavnic, asfaltirana je bila cesta do Podgrada in drugo.

Vse to je narekovalo drugačno predvolilno klimo za volitve v letu 1969. Zabeležen je bil edinstveni primer v takratnem sistemu v slovenskem in morda tudi širšem okolju, da se je spontano organizirala ljudska pobuda, ki je takrat krojila sestavo novega vodstva skupščine občine za naslednji mandat, mimo političnega vrha.

Akcija je potekala dokaj neopazno, zato ni bilo občutiti nasprotovanja v političnem vrhu, ki si je prisvajal pristojnost odločanja o kandidatih za opazne politične položaje, pa tudi za položaje v gospodarstvu. V tem primeru je bila ocena sicer skladna z voljo ljudi.

Namreč, z januarjem leta 1969 je bilo ustanovljeno podjetje IL-BI COLOR. Nastalo je iz obrtne dejavnosti, ki sta jo iz Z. Nemčije preselila v Ilirsko Bistrico zakonca Milković-Prosen skupno z okoli 40 mladimi dekleti iz naše občine. Ta dekleta skupno z vodstvom podjetja so sprožila akcijo zbiranja podpisov volivcev z zahtevo in podporo, da se ponovno izvoli predsednik skupščine občine za naslednji mandat 1969 – 1973.

Ta akcija sicer javno ni bila znana. O tem sem bil osebno seznanjen šele, ko so mi nosilci akcije izročili Spominsko knjigo z originalnimi podpisi 228 občanov iz Ilirske Bistrice in iz ostalih 25 vasi, ki segajo od Sušaka, do Koritnic, do Račic in do Prelož. Spominska knjiga pa vsebuje tudi naslednjo izjavo:

Predsedniku Skupščine občine Ilirska Bistrica

Tovarišu Vitomiru Deklevi

Poklanjamo, mi podpisani občani to Spominsko knjigo

v priznanje in zahvalo za dosežene uspehe in njegovo posebno skrb pri dosedanjem izvrševanju odgovorne dolžnosti.

Ko se podpisujemo, smatramo, da mu z naše strani dajemo iskreno in največje možno darilo – resnično zaupanje. Z njim želimo posebno poudariti njegovo mladostno energijo, vitalnost in vztrajnost, njegovo visoko socialistično vestnost pri opravljanju pravičnega dela v korist vseh prebivalcev naše občine.

Ker se nahajamo neposredno pred volitvami, na katerih se bo odločalo, kdo naj bo predsednik občinske skupščine, smo globoko, življenjsko zainteresirani, da za prvega občana naše občine ponovno izvolimo najboljšega in najsposobnejšega izmed nas.

General Anton pl. Valenčič 1796 – 1892

Dolžnost predsednika občinske skupščine, to sicer častno, toda odgovorno družbeno funkcijo, želimo, v cilju nadaljnjega napredka naše občine, ponovno zaupati Vam, tovariš Dekleva, in Vas prosimo, naj Vam bo ta Spominska knjiga kot pobuda za ponovno kandidaturo in tudi zaupanje v Vaše bodoče požrtvovalno delo v korist vseh občanov.

Mi podpisani bomo s polnim zaupanjem oddali naš glas za Vašo izvolitev.

Ilirska Bistrica, mesec marec 1969.

Ta akcija ni bila do danes javno obelodanjena. Tudi takrat ne, ko so nastali spori s političnimi veljaki v občini. Lahko trdim, da je bila široka podpora mojemu delu tudi kasneje. Omenjena akcija je bila še en »trn v peti« mojim takratnim političnim nasprotnikom, ki jim moj način dela neposredno med ljudmi ni ustrezal.

Vitimir Dekleva

Anton plem. Valenčič na sliki kot poveljnik 11. orožniškega polka žandarmerije v Ljubljani - številka je vpisana na čeladi pod cesarskim orlom. Na ovratniku svečane uniforme že ima polkovniške oznake. Nad levo ramo Valenčičev grb.

Družina Valenčič Grgurčevi v Ilirski Bistrici je bila pomembna posestniška in trgovska družina. Oče Anton Valenčič (1796–1837) Grgurc je v prvem letu Napoleonovih Ilirskih provinc leta 1809 prevzel poštno koncesijo in postal prvi c.k. poštni mojster na novo odprte pošte v Ilirski Bistrici. Zgradili so veliko poštno poslopje. Ob stavbi so odprli gostilno, uredili prenočišča in hleve za izmenjavo poštних konj. Bistriška pošta z gostilno in tujskimi sobami je postala pomembno središče kulturnega in družbenega življenja v kraju.

Znan je zanimiv zapis kako so tu Bistričani s pevsko dobrodošlico pričakali djakoviškega škofa Juraja Strossmayerja prav pred bistriško pošto in pridobili njegovo posebno naklonjenost.

Oče Anton se je poročil trikrat. Prvič z domačinko Marjeto Domladis (u. 1801). Imela sta že omenjena dva sina. Drugič se je poročil s Katarino Hodnik učiteljico. Imela sta sina Franca, ki je dosegel visoki vojaški čin v avstrijski konjenici. Tretjič se je poročil z Marijo Tripp.

Iz prvega zakona je prvorojenec Jožef (1794–1876), po očetu prevzel poštno koncesijo v Bistrici in razširil posestvo. Anton se je rodil kot drugi sin 17. marca 1796. Prva znanja je dobil doma, redno šolanje je nadaljeval v Ribnici, kjer se je izredno izkazal in bil vpisan v zlato šolsko knjigo skupaj s Francetom Prešernom.

Na našo prošnjo je slovenski raziskovalec dr. Jožef Jerko v Dunajskih Vojaških arhivih izbrskal številne dokumente, povezane z Valenčičevo vojaško kariero in Valenčičev grb, ki ga je dobil še kot major ob podelitvi plemiškega naslova leta 1846.

Sprejel je službo pisarja na okrajni pisarni na gradu Prem. Bistrega in vedoželjnega mladeniča takšna služba ni zadovoljila. Spomladi 1815 je v Postojni prisostvoval priходу slikovitih ogrskih huzarjev, ki so se vračali iz Italije. Že na prvi pogled se je navdušil za vojaški stan. Komaj devetnajstleten je pristopil k njim 15. maja tega leta in z njimi odpotoval na Ogrsko, ne da bi kaj sporočil svojim staršem. Že isto leto se je udeležil vojnega pohoda proti Franciji, kjer se je v bojih večkrat odlikoval. Kot husarski častnik 10. Husarskega regimenta se je v mestu Papa nad Blatnim jezerom poročil z Anno Roth. V zakonu so se mu rodila sinova, Anton in Alfred ter hči Marija. Oče Anton je kmalu v službi skokovito napredoval. Služboval je največ v Galiciji med Poljaki in gladko govoril poljski jezik.

Odhod pošne kočije izpred Valenčičeva pošte v Ilirski Bistrici, ilustracija Volk Romeo.

V mestu Rab na Ogrskem je postal vojaški poveljnik posadnih čet. Za velike vojaške zasluge mu je bil 4. aprila 1846 dodeljen plemiški naziv z pripadajočim grbom. Plemiški naziv je bil deden in nositi ga so imeli pravico tudi njegovi otroci.

Potem, ko so v avstroogrskem cesarstvu leta 1849 tudi formalno ustanovili žandarmerijo po vojaškem vzoru in je za območje Kraljestva Ilirije v katerega je spadala Kranjska, Koroška, Goriška, Gradiška, Istra ter mesto Trst, je Valenčič postal poveljnik 11. orožniškega polka s sedežem v Ljubljani. Tu je dosegel čin polkovnika. Anton Valenčič je uspešno izvedel reorganizacijo orožniške službe, ki je nato obveljala vse do konca 1. svetovne vojne. Tudi na Kranjskem so bili orožniki teritorialno razporejeni v raznovrstne enote. Celoten 11. orožniški polk je štel približno tisoč orožnikov in časnikov. Orožnik pa je lahko bil le oseba, ki je odslužila osemletno vojaško obveznost in bila brez vojaških zadolžitev. Orožniška postaja s petimi orožniki je bila tudi v Ilirski Bistrici in je spadala v peti orožniški oddelek s sedežem v Cerknici. Njegovo nadrejeno vodstvo tretjega voda je imelo sedež v Postojni in je spadalo pod Ljubljano. (Glej: Pavel Čelik: Orožništvo na Kranjskem (1850–1918), Ljubljana 2005).

Anton plem. Valenčič je bil leta 1855 upokojen s činom generalmajorja!

Oba Valenčičeva sinova sta dosegla visoko vojaško izobrazbo in položaje. Sin Anton je postal kraljevi ogrski ministerialni svetnik, sin Alfred pa je postal celo c.k. »feldmarschalleitnant in divizionar« v Gradcu. Hčerka Marija je postala soproga c.k. generalmajorja pl. Moravca, brigadirja v Pragi.

Antona pl. Valenčiča je zelo prizadela huda bolezen sina Alfreda, še posebej potem, ko se mu je omračil um in bil sprejet v blaznico brizu Gradca.

Po upokojitvi se je stari general preselil v Gradec kjer so bili tudi ostali člani družine in tu živel vse do svoje smrti. Živel je zelo skromno in vzdržno. Bil je tudi zelo pobožen. Kot piše Slovenski narod (13. 1. 1892) je Anton pl. Valenčič odrasel in živel v povsem drugih časih in »sedanjega časa in sedanjih teženj narodov ni umel in jih je celo obsojal.«

Pogosto se je vračal domov v Ilirsko Bistrico. Župnišču v Trnovem je poklonil bogat, z zlatimi nitkami okrašen mašniški plašč, ki je še ohranjen v župnišču.

Na Grgurčevem posestvu v Kozleku na vzhodnem obrobju Ilirske Bistrice je sredi velikega sadnega vrta dal narediti obsežen bajer z lepo izdelanim dotokom vode iz istoimenkega potoka. Na kamnitem podstavku je dal vklesati verze prijatelja duhovnika Janeza Bilca:

*»Kdor gasil bo žejo s Kozleško vodico,
Bister um in zdravo bo imel glavico.«*

S pripisom: *»Postavila brata Jožef in Anton
Valenčič.«*

Po pripovedi se je upokojeni general tu rad sprehajal in posedal v senci sadnih dreves, ki jih je dal sam zasaditi.

Velika zasluga Antona Valenčiča je tudi bila, da je nabavil semena in dal pogozditi goličave nad Bistrico. Žal kmetje niso upoštevali njegove prošnje naj ne vodijo ovac na pašo in te so uničile veliko delo Antona Valenčiča.

Anton pl. Valenčič je umrl pri 97. letih, verjetno kot najstarejši avstrijski general.

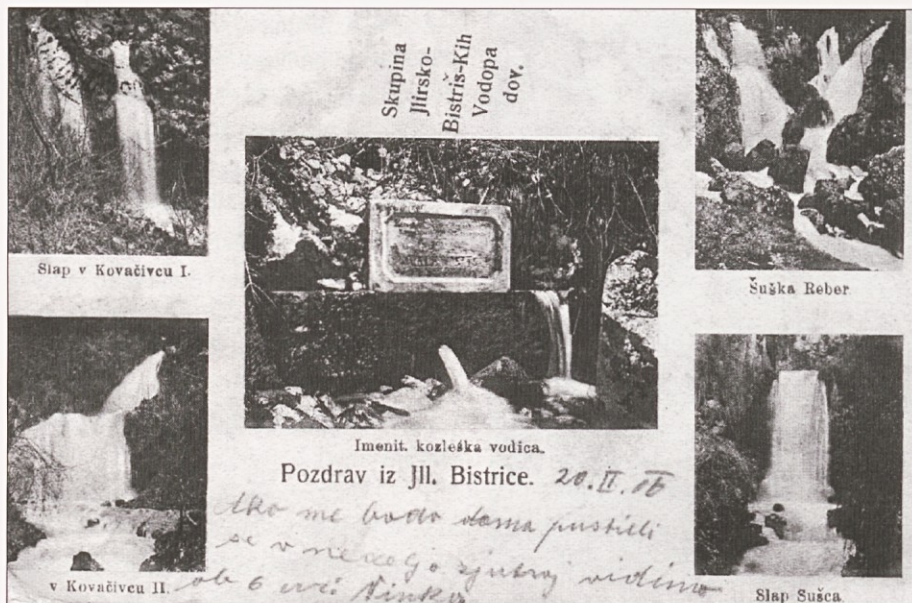
»Bleiweisove Novice« 1892 so v 3. številki tega letnika, pospremle dogodek z zapisom:

»General-rojak umrl. Jeden najstarejših generalov avstrijske vojske g. Anton pl. Valenčič je umrl v Gradcu. Porojen je bil l. 1796 v Ilirski Bistrici. Četudi je dosegel visoko dostojanstvo, ostal je vender zvesti sin svoje domovine. Lahka mu zemljica.«

»Dolenjske novice« so v svoji 3. številki, 1. febr. 1892 zapisale:

»Kakor so poročali listi, umrl je v Gradcu, dne 4. jan. g. pl. Valenčič, general v pokoju v visoki starosti; zapustil je Bistriškim ubožcem lepo svotico denarja, katerega so razdelili ubožcem minoli četrtek po sv. maši.«

Kmalu po smrti Antona pl. Valenčiča je umrl tudi njegov mlajši sin Alfred.

Bogastvo bistrških izvirov vode lepo prikazuje razglednica iz leta 1906, ki poleg znamenitih slapov Sušca in Kovačevca v središče slike postavlja prav ploščo obeh bratov Jožefa in Antona Valenčiča in dotok vode v njegov bajer. Pomenljiv je napis pod sliko: »Imenit.(na) kozleška vodica«.

»Novice« so v 6. št. letnika 1892 zapisale:

» Alfred pl. Valenčič, podmaršal v pokoju in sin nedavno umrlega generala Valenčiča, umrl je te dni v blaznici v Feldhofu pri Gradcu. Pokojnik se je rodil l. 1832 v Ilirski Bistrici in vstopil l. 1851 po dovršenih študijih v armado. L. 1866 udeležil se je vojske proti Prusom, l. 1878 pa okupacije v Bosni in Hercegovini. Povsod obnašal se je vrlo in junaško in bil pogosto odlikovan za svojo hrabrost. L. 1887, postal je podmaršal, a že leta 1888 je moral zaradi bolehnosti v pokoj.«

Oče Anton in sin Alfred sta pokopana v družinski grobnici na pokopališču St. Peter v Gradcu.

Vojko Čeligoj

Viri:

- Janez Bilc: »Generalmajor Anton plem. Valenčič, Življenjepis, Koledar Mohorjevo družbe, 1895.
- Košomatovi, Alenka Mikačič, samozaložba
- Jože Šlenc, Slovenski narod, 1892, Novice, 1892, Dolenjske novice 1892
- Ob 250 letnici rojstva generalmajorja Antona pl. Valenčiča, Ivko Spetič, Jesenski listi, št. 2, 1996
- Miha Preinfalk, SAZU, izjava o prejeti diplomi, 4. aprila 1846
- Vojna in vojaška zgodovina Slovencev, Janez J. Švajncar, Prešernova družba 1992
- Slovenski raziskovalec g. dr. Jožef Jerko, ki živi na Dunaju je v Dunajskih arhivih odkril vrsto pomembnih dokumentov o generalu Antonu pl. Valenčiču, tudi njegov grb.

Križ

Je že tako! Še tako dobronamerna šala lahko spremeni življenje, če ne nehaš, ko je še čas. Pa kaj bi nakladal, raje vam povem zgodbo, ki to potrjuje.

Nekaj fantov se je vrnilo domov, med njimi je izstopal Tone Kovačev. Pravili so, da se je bil tam za Karpati in da mu je poveljeval sam nadvojvoda Karel. Suhljati Kuše, drugače tudi Tone, a Ukovič po priimku, mu je pritrjeval na vsakem koraku, zlasti še v oštariji, saj je sledil kak glaž dobrega domačega, ki ga je ostareli oštir Pepo hranil za boljše družbe. Ti pa so bili, če ne boljša, vsekakor pa dobra družba. Nabralo se je namreč več tistih, ki so prišli iz vojske in pa tudi tistih, ki bi bili šli, a jih niso potrdili, ali pa se je že kaj vmes vtaknilo. Kakor koli že, družba je pod noč, po opravljenem vsakodnevem delu, klestila pametne in manj pametne v Mondetovi oštariji. Obilna Pepca je sem ter tja zamenjala moža za šankom, stregla in se smejala dovtipom, smešnicam in drugim prigodam. Je že vedela zakaj.

Zadnji, pogovora vreden dogodek je bil pogreb Matuljinega Ivana. Nane so ga klicali za časa življenja, a po pogrebu je bil Ivan. Morda se je to lepše slišalo, ali pa je bilo tako tudi prav, so razmišljali. Nič ni bilo narobe s pogrebom, pogrebci, mašo in pokopom. Vse je teklo, kot se spodobi. Vse, do položitve Ivanove truge v jamo. Tu se je malce zapletlo. Jama je bila namreč za nekaj centinov prekratka. Truga ni in ni hotela v jamo.

»Zelik buolj h sjebi! Če ne vidiš, de je odzad još vani, šturlo zebit!«

»Muči, sej ne cimitri guovori lipše. De bus znal, tudi odnaprt ne gre nutri. Porini mo je zelik naprd i potlje nazad.«

Trije nosači so trugo držali, mežnar in četrti nosač pa sta jo poskušala spraviti v izkopano jamo. Ni in ni šlo. Jama je bila očitno prekratka.

»Ljudje božji, pohitite, ukrenite nekaj, saj mrliča ne moremo porivati sem ter tja in ga držati celo večnost zunaj!« je priganjal župnik.

»Ki je kopl tu škulju?« je vprašanje zahtevalo odgovor.

»Sej znate. Ti, ki zmirom. Ti, ki jih plačamo!«

Tista, ki sta bila najeta, saj Matuljin Ivan ni imel bližnjih sorodnikov, sta zaslužene solde, ki jima jih je dal mežnar, ki je bil tudi vaški župan, pretapljala v žlahtno kapljico nekje v gostilni v sosednji vasi. Kdo bi ju našel, da bi svoje delo popravila. Ni bilo druge, kot poiskati kramp in lopato, dva fantalina pa sta dokončala slabo opravljeno delo. Pogreb se je nadaljeval po ustaljeni navadi, a tokrat brez tistega skorajda obveznega jokanja, saj je Ivan, imenovani tudi Nine živel bolj zase in tudi odšel bolj zase.

Imel pa je lep križ, tak z napisom ob imenu in letnicah, ki je mimoidoče opozarjal na to, da je bil Ivan cesarski vojak za Karpati v prvi vojni.

Ne vem zakaj se je prav tistega večera pogovor vrtel okrog Ivanovega pogreba, a vrtel se je in vsakdo je hotel nekaj dodati ali povedati v poduk ali kar tako.

»Ma križ pa je imil lip.« se je čulo iz kota.

»Lip in fin. Ki mu ga je neredil?« je bil radoveden drugi kot.

Prav tedaj je v oštarijo stopila Oštarova Rozina ali Zinka po domače. Zadnje besede je ujela med vrati, zato je kar od tam oznanila:

»O tim se ne govuori. Tuo je naredil niki, ki neče, da se zna ki!« je pribila.

Nihče se ni oglasil, saj so poznali Zinko. Z njo ni bilo dobro češenj zobati. Lahko si

si polomil zobe. Bila je namreč neverjetno močna za žensko. V mladih letih, ko se je še metala s fanti, je ni nihče vrgel po tleh kar tako. Le ta ali oni se je krepko namatral, da jo je spravil na tla. Vse druge pa je ugnala ona. Pozneje, ko je postala dekle, tega ni več počela. Dokazala pa se je tako, da je sama zvrnila zvrhan koš gnoja ali pa kamenja z voza. Le dva ali trije vaški fantje so to zmogli.

»Ej, Zinka, Zinka. Ti sje znaš i sje zmuoreš. Ki će se s tuobu.« se je spravil z njo dolgin ob šanku.

»Ma ze križ je trbi reć, de je lip i de takovega ni ne našem cimitru. Ala, ja bi ga još sda njesou ne cimitar, ko ga nebi blo ne gruobi.«

»Če sda, ponuoči? U ti uri? Ni ga trbada junaka, ki bi si tuo upou!« je kost navrgel bradač v kotu.

»Ki de si ne upa! Ja ću puoč, de vam dokažem, de smo ženske puno buolj korajžne od vas babcev!« je z gromkom glasom naznanila Zinka. »Neredite mi križ, još nejcu ću ga njest ne cimitar in zetaknit ne drugi kraj Nanetovega gruoba!«

Rečeno ni ostalo brez odziva. Oštarija se je razdelila na dva tabora. Eni so trdili, da si ne bo upala, drugi pa da si bo. Celo stave so začele padati.

»Neredimo ji križ, naka ga njese!«

Ni bilo potrebno veliko modrovanja in dogovarjanja. Par krepkih rok je privleklo pred oštarijo čok, drugi par je poskrbel za primerni deski in nekaj žebļev, sekira pa je izoblikovala pokončno in prečno desko, ki sta z nekaj zabitimi žebļi oblikovala križ.

»Još ušpiči ga zduola, de ga bu lahko zerila u zjemlju.«

Kar je rekla, je rekla, Zinka je bila mož beseda. Pograbila je križ in rekla.

»Ne bum hodila nazad. Zabuola ga bum u gruob, ujutro pa huote vidit, sej ponuoči si ne bu njedan upal!«

Navsezgodaj drugega dne je po vasi tekla vdova Johanca, ki je po navadi navsezgodaj obiskovala pokojnega moža na pokopališču, in kričala kot nora:

»Tjecte, huote gljedat na cimitar! Zinka tamo leži i stuče. Ja je nisam zestupila nanka besjedice.«

Slaba novica zbere ljudi prej kot dobra. Na pokopališču se je v hipu znašla kar lepa množica ljudi. Le kje so se vzeli?

Zinka je klečala ob Nanetovem grobu, čudno gledala skoz razmršene lase, ki so silili izpod rute in dokaj nerazločno ponavljala:

»Ni me spustil, ni me spustil.«

Šele tedaj so prisotni videli, da je njeno široko krilo pokrivalo del groba, vanj pa je bil zapičen križ.

Jasno je bilo, kaj se je zgodilo. Zinka je v temi našla grob, počepnila ob njem, široko krilo se je razprlo, ona pa je skozenj zapičila križ v zemljo. Ko je hotela vstati, krila ni mogla potegniti za sabo. V grozi je pomislila, da jo pokojnik vleče k sebi.

Ni bila več tista Zinka, ki je zvrčala gnojne koše in izzivala fante. Rekli so, da je drugačna, da pa bo že kako.

Napisal Franc Gombač - Frane Petrov

Mea culpa

Jože je bil suh razpotegnjen osemletnik. Bil je tarča posmeha članov družčine, s katero se je družil. Vsi v klapi so bili precej starejši, nogometno navdahnjeni, spretnější pri igrah, kot so bile »med dvema ognjema«, »tatovi in žandarji«, »zemljo krast« pravi specialisti pri plezanju na sadno drevje in sploh ... Dolgo se je le ponižno družil z njimi, bil na razpolago za drobne usluge, poslušal o njihovih smelih podvigih, ki so jih ušpičili v okolici, in ves srečen je vskočil v igro, ko so ga poklicali, ker je pač nekdo umanjkal. Največkrat je bil vratar, ko so igrali nogomet pred cerkvijo. Zagrizeno je branil vhod v zakristijo, kjer je bil gol. Tudi za ceno okrvavljenih nog, se je po »golmansko« metal po šudru. Želel je zrasti v očeh klape. Zgledoval se je po ostalih in bil željan njihovega priznanja.

Tisti dan je Jože »dozorel«. To je uvidel po pohvalnem izrazu Borisovega obraza, ko sta bežala med glasnim bentenjem gostilničarja Tineta. Uspelo mu je, ob prisotnosti priče, sosedovim razmetati razsušene sode, ki so se namakali na dvorišču.

Tiha pohvala Borisa ga je opogumila in vrstilo se je: gornjim Radetovim so zmanjkala jabolka z jabolane, Ivetovim je priletel kamen v straniščno okno, sladoledarju je odplaval po vodi hladilni sodček za sladoled ...

Sploh je napredoval. Manjkala je samo še pika na i. In prišla je ...

V nedeljo po maši je bila napovedana pomembna nogometne tekma med Gornjim in Dolnjim krajem. Ekipo je sestavljalo po 5 igralcev in vratar. Vsak manjko bi bil usoden. In ravno Emil, nogometni vele mojster Dolnjega kraja, je ves žalosten prikrevljal s povezano, zvinjeno nogo. Ko so to videli fantje Gornjega kraja so postali živahnejši in so veselo poskakovali na enem koncu ravnice poimenovane »Pri borovcih«. Zanesljivo so pričakovali zmago. Na drugi strani, kjer se je ogrevala ekipa Dolnjega kraja, je bilo precej klavirno.

Sledil je posvet. Boris je nekajkrat pomenljivo pogledal Jožeta, končno nekaj prišepnil soigralcem in mu nato pomignil. Jožetu je srce pričelo močno biti. Ali je mogoče? ... In zgodilo se je. Postal je peti igralec. Njegova naloga je bila, da z vsemi sredstvi zaustavi Toneta, napadalca Gornjega kraja.

Tekma je bila zagnana. Jože se je boril kot lev in v deseti minuti mu je uspelo nekaj neverjetnega. Tone je bil namreč zelo spreten in hiter igralec, toda preveč samozavesten in ko je hotel do skrajnosti osmešiti svojega nasprotnika, se je Jožetova noga, ob Tonetovem naglem obratu in volemju, nehote znašla v Tonetovem mednožju in Tone je bil »out«, Jože izključen, toda sile so bile izenačene. Tekma je sicer končala neodločeno 1:1, toda za Jožeta je bil, po klavnem uvodu, remi enak zmagi. Ponosno se je razgledoval po okolici, bil je pomemben.

Po končani tekmi so vsi igralci zdrveli po klancu navzdol do pokritega izvira, kjer so si ponavadi potolažili žejo. Jože je bil prvi, toda pri izviru je že nekdo pil. Bil je Kjudrov Frane, majhen in suhljat fantina, ravno pravi, da se Jože še dodatno izkaže.

»Umakni se, žejni smo.«

»Počakaj, da se napijem!« je bil trmast odgovor.

Jože je moral ukrepati, da je ohranil svojo pomembnost. Zagrabil je »trmo« za roko, ga zasukal in mahnil prav po kavbojsko, naravnost v nos. Curek krvi se je pocedil iz nosu. Na Franetovem obrazu se je prikazal čuden izraz. Zgrudil se je na tla in se čez trenutek pohlevno umaknil. Za hip je Jože obstal in začutil čudno tesnobo v sebi, toda direndaj ostalih je pregnal neprijeten občutek. Žejen pa ni bil več.

Tisto popoldne in nekaj naslednjih dni so minili kot v vrtincu. Sprejet je bil kot enakovreden član klape. Njegovo mnenje

je pridobilo na veljavi, njegove želje so se uresničevale, vendar je vzdusje motil Franetov obraz, ki se mu je tu in tam pojavil pred očmi – pohleven, začuden in s curkom krvi iz nosu. Celo sanjal je o tem obrazu. Postajal je vznemirjen in začutil je krivdo.

»K spovedi bom šel«, se je odločil. Ko je zmrmral svoje grehe in nato odžebiral naloženo pokoro, se je zdelo, da je vse v redu.

Naslednji dan je v vrsti, ko so čakali na mleko, zagledal Franeta. Frane je povesil oči in ponovno je bil videti pohleven, z nedoumljivim izrazom na licu, manjkal je le curek krvi. Tisto noč se mu je njegov obraz ponovno prikazal v sanjah.

Nekaj dni se je Jože umikal družbi, hodil po samotnih krajih, tuhtal in niti jabolčni zavitek pri kosilu mu ni teknil.

V soboto ob »zdravi Mariji« je poiskal Franeta. Ko je pristopil k njemu, se je le-ta umaknil in njegov pohlevni, zbeigan pogled je obtoževal. In kot nalašč se je tedaj priklatil mimo Boris s prijateljskima. Jože se je za trenutek obotavljal in nato le izdaval Franetu:

»Oprosti za tisto,« in še: »poznam »družeta«, ki naju bo jutri pretihotapil na kinopredstavo, igra nek ruski film. Prideš?«

Frane je obotavljal prikimal.

Drugi dan sta pred kino prišla hkrati. Frane je izgledal čisto drugače, bil je miren, samozavestnejši in tu in tam se je tudi nasmehnil. Stisnila sta se med znane vojake, ki so ju skrivoma pretihotapili v dvorano.

Oba sta se pozneje pridušala, da je bil film »Kameniti cvet«, najlepši film vseh časov, lepši od vsakega kavbojskega.

Rajko Grlj

Stara Nica - Babazouk

Stara Nica je stari del mesta Nice, kar pove že samo ime. To je področje, ki ga od ostalega dela mesta loči le zabrisana meja. Babazouk (iz arabščine : vrata na trg), je drugo ime za ta del mesta.

Leži med pristaniščem pod grajskim gričem, med sprehajališčem ob obali in plaži (La Promenade des Anglais) in središčem mesta s trgom Massena ter vzdolž cele struge hudournika Paillon.

Sestavljajo jo številne ozke, temne ulice, kjer je veliko različnih trgovin. Glavna trgovska ulica je ulica Pairolière, ki se začne pri trgu Garibaldi. Tu je veliko trgovin z oblačili, spominki, prehrano, rožami ...

Na vijugastih, ozkih ulicah Stare Nice je pogosto veliko ljudi. Prebivalci in prebivalke Nice se po njih sprehajajo, nakupujejo, turisti tukaj najdejo razne spominke. Najbolj živahno pa je mesto zvečer, ko ljudje obiščejo številne restavracije, slaščičarne, gostilne, diskoteke ... Obiskujejo jih domačini, zlasti študentje in številni turisti, kar vse ustvari prijetno in privlačno vzdušje.

Prijetno pa se je tukaj že samo sprehajati, da se ob kipih, vodometih, freskah, reliefih, arhitekturi ... naužiš vzdušja neke dobe, ki se počasi izgublja. Tu je katedrala svete Réparate, številne cerkve, med njimi znana Jezusova cerkev, bazen, muzeji, tržnice ... Najbolj znana je velika tržnica Cours Saleya, kjer je vedno veliko ljudi. Tu lahko najdeš vse : sadje, zelenjavo, rože, ribe, kruh ... in vse naokrog številne restavracije in kavarne, kjer lahko poseliš in vsrkavaš – izobilje in radoživi vrvež.

Življenjski utrip je tu poseben, kot je posebno to mesto ob prelepi Azurni obali, na meji med dvema narodoma, s posebno zgodovino, s svojim posebnim dialektom, s posebno kulturo, s posebno hrano, s posebnim široko nasmejanim obrazom, a tako človeškim, da ga lahko prepozna sleherni prebivalec planeta.

Serge Dotti

Serge Dotti je bil rojen v Nici leta 1952. Tu je študiral in končal univerzitetni študij iz klasične književnosti, poleg tega je diplomiral tudi iz provansalskih in regionalnih dialektov. V Nici živi in ustvarja.

Od leta 1981 - comédien marionettiste, komik marionetist, se ukvarja z lutkovnim gledališčem kot avtor in scenarist številnih del za lutkovno gledališče in kot sodelavec pri različnih uprizoritvah v Nici in v Provansi. Sodeloval je na številnih mednarodnih lutkovnih festivalih v Španiji

Contes du Vieux Nice (Z'édition 1995)
Gobi or not Gobi (Z'éditions 1998)
Contes d'Azur (Z'éditions 1998)
Contes du Vieux Nice (Ed. Serre 2002)
Estra-Presepi (Ed. Serre 2004)

Vsem delom je skupen življenjski utrip Nice, prikazan z veliko ljubezni in prijaznega humorja. Velikokrat zveni tudi v dialektu Nice. S svojim delom postavlja Stari Nici poseben spomenik iz hiš in ulic in ljudi z vsemi malimi in velikimi dogodki, ki jih nosi življenje, z vsemi pomembnimi in manj pomembnimi bitji in rečmi, ki oblikujejo njihov vsakdan in praznik.

Švici, Italiji na Češkem. V starem delu Nice je osnoval redno lutkovno gledališče (1985–1991) in drugega Théâtre Pois Chiche, ki ga vodi in zanj ustvarja od leta 2005. Je umetniški vodja različnih šolskih predstav, oblikovalec programa za animacijo v dialektu Nice v šolah in programa za umetnost in uprizoritve na univerzi v Nici. Oblikuje marionete za svoje gledališče in nastopa z njimi. Seznam predstav, kjer je bil avtor in režiser obsega veliko število del. Veliko jih je v dialektu Nice. Sodeloval je tudi pri realizaciji nekaj CDejev in filmov. Njegovo literarno delo obsega pet knjig:

Zgodbe iz stare Nice

Pancho Villa

Nosil je sombrero, a ni bil Mehikanec, igral je na kitaro, a ni bil glasbenik, ime mu je bilo Jeannot Merle – Jani Kos, a si je izbral ime Pancho Villa kot umetniško ime. Jeannot Merle je bil čuden ptič. Zvečer je šel s svojo kitaro proti terasam in restavracijam na morski obali in je pel svojo pesem, ki je imela je samo eno in vedno enako kitico:

» Jaz sem Pancho Villa,
Poglejte me, tu sem,
Pojem vam pesem,
Flamenco iz Mehike.«

Akordi niso bili preveč urejeni, ritem je bil negotov, melodija ni obstajala. Poleg tega so na instrumentu manjkale tri strune in da bi obvaroval zadnje, je Jeannot igral največkrat na obrnjeno kitaro tako da je udarjal na ohišje kot na tam-tam.

Jeannot je poskusil številne poklice: njegova majhna postava in šibko telo mu je preprečevalo težka dela. Vseeno pa je poskusil pri pristaniških delavcih. Pri prvi vreči moke, težke kakih 25 kilogramov, se je zrušil na pomol v pravi eksploziji belega prahu, se prikazal iz njega, opotekaje se iz svojega belega oblaka in končal v pristanišču, od koder so ga drugi delavci potegnili iz morja. Ven je prišel kot pomokan cmok v cvrtju iz alg in jezen zaključil življenje pristaniškega nosača.

Potem je preizkusil ribolov. Najel ga je izkušen mojster ribič. Prvi lov se je začel v najboljših okoliščinah: sonce je sijalo, morje je bilo mirno, vabe lahke.

Barka je plula s pomirjujočim brnenjem motorja in se usmerila proti Italiji.

Jutranja zarja je sijala nad hribi. Obala se je razkrivala obsijana z žarki rožnatega sonca, ki se je dvigalo izza Mont Borona. Za Jeannoja je bilo vse novo, kot bi bil prvi dan sveta. Temno področje borovega gozda se je obarvalo s celo lestvico zelene, ki se je bolj in bolj lesketala. Dvignil se je lahen vetrič in vse rastlinsko okrasje se je premaknilo. Življenje je prodrlo v pokrajino kot dihanje.

Pri rtu Nice sta pospešila, potem je ribič vrgel sidro v prostranem zalivu Villefranche. Potopitev mrež sta izpeljala brez zapletov, Jeannot je bil malo bolj samozavesten. Gospod Bego, ribič, mu je pripravil vrvico s plavcem, nataknil vabo na trnek in vse skupaj vrgel v morje. Palico je izročil Jeannoju: samo čakati je bilo treba, riba je že vedela, kaj mora storiti. V minuti, ki je sledila, je jata tun prečkala pot barki. Plavač se je v trenutku potopil, vrvica se je napela kot tetiva na loku, bambusova palica se je upognila in vse skupaj je odneslo: vrvico, ribiško palico in ribiča. Jeannot je naredil angelski skok, ki mu je sledilo še kakih deset metrov drsenja po vodni površini. Padec ga je potegnil naravnost med mreže. Gospod Bego ga je potegnil iz vode zavitega v mrežo kot salamo.

Od tega dne Jeannot ni prenesel več niti vonja po ribah.

Od vrnitve na trdna tla je Jeannot Merle držal spoštljivo razdaljo med sabo in morjem, kjer so se dvakrat končale njegove prve izkušnje v svetu dela. Ker se je bal svojega naslednjega padca v vodo, se je usmeril proti goram in se ponudil za pomoč pri pastirju v dolini Gordolasque. Tako se je znašel sredi poletja s čredo petnajstih krav, s psom pomočnikom, na višini 2000 metrov, odmaknjen od sveta in obkrožen z gorami. Življenje z živalmi v gorah v poletnem času so krojile krave, ki so prežvekovalle. Jeannot je okušal zeleni mir planin: podnevi je v senci ogromnega dežnika nadzoroval svojo čredo, vztrajno preganjal muhe s svojim klobukom, sombrerom in ko se je zvečerilo, je odgnal živali v mlekarno Merveilles. Vsak dan znova je našel svoje muhe, svoje krave in svojega psa; in ponoči svoje zvezde. Našel je srečo. Trudil se je, da je ne bi izgubil.

Nekega popoldneva pa, medtem ko je zaspal v družbi svojega psa na vzpetini nad jezerom, je nenadoma prihrumel vihar, kakor se to zgodi poleti v gorah. V nekaj trenutkih se je stemnilo, dvignil se je močan veter, ki je gnal oblake nad dolino in z neba se je zlivalo kot iz škafa prav nad čredo in še omotičnim pastirjem. Zaradi strel in bliskov so se prestrašene krave razbežale. Jeannot Merle je začel tekati, da bi jih zgnal skupaj. Vzpetina je bila strma. Zalet ga je zanesel in odkotalil se je prav do jezera ter končal svojo dirko s plavanjem. Bistroumno je zaključil: »Zdaj sem pa še v jezeru«.

Ko se je vrnil pod sonce civilizacije, je stregel v neki kavarni, a zla usoda mu je sledila: slabo ravnotežje je uničilo polovico naročil, slab spomin je uničil drugo polovico. Prodajanje časopisov mu ni nič bolj uspelo: že samo dotik tiskarskega črnila, mu je povzročil izpuščaje: dobil je alergijo na aktualne dogodke. Tedaj je tudi naletel na članek, ki je pripovedoval o junaških dejanjih Pancha Ville, mehiškega upornika. Zgodba je razvnela njegovo

domišljijo, oseba je postala njegov idol. Sklenil je, da bo za vedno zapustil svet dela, da bo šel na svoje in postal revolucionarni umetnik.

Izbral si je kitaro, kar se je še najbolje ujemalo s sombrero in začel novo kariero pouličnega pevca.

Prvi problem, ki ga je bilo treba rešiti, je bila pesem. Kajti Jeannot ni znal peti. Pel je slabo in narobe. Prava groza. Ljudje niso še ne videli ne slišali česa podobnega. Okoli njega je nastajal prazen prostor. Začel je na trgih in vogalih ulic, kot so to delali drugi umetniki, ki so se največkrat spremljali na harmoniko in hkrati prodajali partiture za glasbo in besedilo malemu krogu poslušalcev, ki so se zbrali. Namestili so se na majhnem trgu Penitents Blancs poleg kapele Sainte Croix. Jeannot jih je opazoval in naslednji dan se je sam postavil tjakaj.

Toda Jeannot ni imel ničesar prodati in njegov glas je zvenel tako točno kot glas prehlajenega krokarja. Vsaka pesem je bila izvedena na kratko. Kakor hitro je intoniral svoj refren, so se ljudje razbežali. Poskušal jim je slediti, a zavedal se je, da je tek za poslušalci utrudljiv in se ne spodobi posnemovalcu Pancha Ville. Zaradi zgrešenih koncertov in gledalcev,

ki so bežali, je izbral drugačno strategijo: glasbeno gverilo.

Imel je občutljive prste in krhke nohte. Da si jih ne bi poškodoval, je igral z južno žlico, s katero je udarjal po strunah in tako iz svojega instrumenta izvabljal regljanje mitraljeza. Pokrit s svojim sombrero, se je odpravil proti morski obali.

Tam so na terasah restavracij pri mizah sedeli turisti, ki so se odločili za mirno

večerjo in so uživali v prijetni noči in razgledu na Zaliv. Taktika Pancha Ville je bila enostavna in učinkovita: prišel je že pri predjedi in začel svoj recital. Ljudje so bili kot zavezani: niso mogli oditi pred koncem obroka. Nekateri so vljudno prosili umetnika, naj se malo oddalji; on pa se je delal gluhega in tulil najlepšo pesem:

*Jaz sem Pancho Villa
Poglejte me, tu sem
Pojem vam pesem
Flamenco iz Mehike!*

Ljudje so se najprej presenečeno smehljali in so se zabavali, ker so mislili, da imajo opravka s prismo, ki ima take muhe, da si nadene sombrero in se oboroži s kitaro, potem pa jo uporablja kot ponev, da po njej razbija in da gre samo mimo. A Pancho Villa je ostal. Na koncu neskončnih petih minut istega refrena, so bili zvoki jedilnega pribora vse redkejši, večina rok je ostala v zraku pred odprtimi usti in zbeganimi očmi: grla so se zožila, prebavne cevi so se skrčile, želodci so se zavozlali. Pancho je privoščil trenutek oddiha sebi in tišine svojim poslušalcem in potem spet začel:

*»Jaz sem Pancho Villa
Glejte, tukaj sem ...«*

Tedaj so začeli škripati zobje, mašili so si ušesa, nekateri s sredico od kruha, drugi s polovicami baget, najbolj prizadeti so si zatisnili nos, da ne bi več slišali in zaprli oči, da ne bi več videli, zavidali so gluhim, udarjali so z glavo ob zvočni zid, na plaži so galebi tulili od bolečine, prodni kamni so se metali v vodo in v okna, ščipalke za perilo so šklepetale z zobmi.

Ena sama rešitev je bila: plačati, da bi naredili konec trpljenju. Gostje, največji ljubitelji glasbe, četudi ne najbolj darežljivi, so izvlekli nekaj kovancev in z roko nedvoumno pokazali, naj odide čim prej. Pancho Villa, ki je bil ponosen, da je razjezil leno prebivalstvo in pokvaril košček njihovih počitnic, se je umaknil kot zmagovalec z glasbeno-bojnega polja. Odbil je še nekaj nedoločljivih tonov in odšel nadaljevat na druge terase in tako »preterasal«
celo noč.

Svojo turnejo je zaključil zgodaj zjutraj, potem ko je spanec premagal zadnje goste. Ko je bil začel in prekinjen njegov zadnji recital, se je rad ustavil v bistroju poleg opere, ki so ga obiskovali ponočnjaki in nespečneži. Vstopil je in odgovoril natakarnju, ki ga je povprašal, kako je šlo ta večer:

»Bil sem brez usmiljenja.«

In prešteval je izkupiček. Po vrsti noči je naraščal. Ljudje so reagirali vse hitreje in njegov sloves je pripravil lastnike restavracij, da so mu plačali še prej, ko je zapel prvi zlog. Čez določen čas mu ni bilo treba niti več peti: Pancho Villa je naredil revolucijo v petju. Bil je edini glasbenik, ki se je preživljal brez glasbe. On sam je dejal: »Jaz igram med notami in pojem med besedami.«

Potem je zamenjal ime: tu in tam so ga klicali »Pancho de Vielha Vila«
(iz starega mesta).

Philippe Claudel - Svet brez pravih otrok

Dober dan!

Ime mi je Wahid in sem toliko star kot ti.

Stanujem nedaleč od tebe v velikem mestu, ki se imenuje Bagdad. Morda misliš, da se norčujem, ko ti pravim, da to ni zelo daleč od tebe? Prav, pa vzemi zemljevid sveta, poglej, kje se nahaja Bagdad in videl boš, da ni zelo daleč. Še več, dobro veš, da danes po zaslugi letal, ki gredo zelo hitro, v resnici ni nič zelo daleč od česar koli. Lahko bi skoraj rekli, da sem tvoj mali sosed.

Bagdad je zelo staro mesto, saj obstaja že tisoče let. Njegovo ime pomeni 'od Boga dano'. Ne vem, če ti verjameš v Boga, jaz nič preveč ne verjamem vanj. Kajti če pogledam svoje življenje in svoje mesto, si pravim, da je Bog verjetno ali zaspal za vedno ali pa je tako star, tako gluhi in tako slep, da se sploh ne zaveda, kaj se dogaja pri ljudeh, ki jih je ustvaril.

Ker veš, pri meni, čisto blizu tebe, tam na drugi strani hodnika, tam je vojna. Ja, ja, vojna. Vojna kot v filmih na televiziji, le s to razliko, da je pri meni, v Bagdadu, vojna resnična in ni film. Veliko bobnenja je, dima in mrtvih, in ne mrtvih, ki spet vstanejo, potem ko odigrajo vlogo mrtvih. Ne, resničnih mrtvih, ki ostanejo mrtvi ves čas in za vedno.

Vsako jutro, ko grem v šolo, pravzaprav v tisto, kar je ostalo od šole, kajti streha in zidovi so preluknjeni kot kako rešeto, moram zelo paziti. Tako mi naroči moja

Ko eksplodira avto, to pomeni, da so ljudje nalašč dali vanj bombo, zato da bi ubili druge ljudi, in to je učinkovito, kajti v vsaki eksploziji je najmanj dvajset ali trideset mrtvih in kri je povsod in ranjeni možje, žene in otroci, ki kričijo in jočejo. Vsak dan eksplodirajo v mojem mestu dva ali trije avtomobili. Če znaš že množiti kot jaz, boš izračunal, da je to veliko mrtvih v enem mesecu.

Na poti v šolo moraš biti pozoren tudi na ljudi, ki nosijo puške, s katerimi lahko streljajo, te ustrelijo in tudi v tem primeru

bi učitelj preveč oštel. Vojaki so ga videli teči in so mislili, da beži, ker je naredil kaj slabega, torej so streljali. Bil je ranjen v nogo. Levo. Morali so mu jo odrezati.

Zelo rad imam Kamela, krasno se zabavava in za zmeraj bova prijatelja. Neprijetna nadloga je ta njegova noga, ker ne moreva več igrati nogometa in ne bova mogla postati svetovna prvaka, kot sva si obljubila. Dobro no, tako grozno pa spet ni, saj sedaj s Kamelom lahko kartava. Kasneje bova postala svetovna prvaka v kartanju, nihče ne bo mogel tega preprečiti, noben vojak, nobeno vozilo! Pa četudi izgubiva vse najine noge!

Veš, kljub vsemu, kar se dogaja, imam svoje mesto rad. Tukaj sem rojen in tu imam vse polno spominov. Pred vsem tem, ko sem bil še majhen, me je mama peljala zvečer na sprehod ob veliki reki. Veliko ljudi je bilo tam: lahko smo jedli kolače, poslušali zgodbe, ki so jih pripovedovali starci, poslušali pesmi, gledali akrobate in kače, ki so plesali ob zvokih piščali. Reka se imenuje Tigris. Res, res, ne lažem, Tigris. Ali poznaš kako lepše ime za reko? Jaz ne. Tigris ne poplavlja, lahko pa je divji, poln deročih voda, a tudi zelo majhen, nebogljjen kot otrok, kar je odvisno od letnega časa. Zadnje čase je vedno zelo narasel. Mama pravi, da ga polnijo solze vsega mojega ljudstva in bodo povzročile, da ga prestopil bregove.

Zdaj bom končal, ker se moje sestre v tej sobi ne nehajo glasno prepirati. Zelo hrupne so. Saj jih imam zelo rad, a je utrudljivo, če šest ljudi živi v enem prostoru: mama, sestre, stara mama Rhadija, ki ne more več prav misliti in se ves čas smehlja. In tu sem še jaz, seveda. Ponoči se stisnemo skupaj. Prijetno je. Grejemo se in tako nas je manj strah.

Ko postajam zaspan, mislim na očeta.
Poskušam znova najti njegov obraz.
Ne spomnim se ga več dobro, kajti odšel
je, ko sem bil prav majhen, na začetku neke
druge vojne. Mama pravi, da se bo vrnil

mama. Verjetno ti tvoja mama naroči isto, kar je samoumevno, saj so mame kar naprej zaskrbljene za svoje otroke.

Domnevam, da ko ti prečkaš cesto, moraš paziti na vozila, ki vozijo mimo. Tudi jaz, kot ti, moram biti pozoren nanje, paziti pa se moram tudi avtomobilov, ki se ne premikajo. Tisti ki so se ustavili, ki stojijo, v katerih ni nikogar, taki eksplodirajo vsak dan brez opozorila. Edini problem je, da ne moreš ločiti med vozili, ki naj bi eksplodirala in tistimi pravimi, ki niso nevarna.

si mrtev. Problem je v tem, da veliko ljudi nosi puške: domači vojaki in vojaki iz drugih dežel, ki so prišli v mojo deželo, da bi naredili mir, tako da se vojskujejo. Ja, saj vem, da je to čudno razloženo na tak način, ampak jaz samo ponavljam tisto, kar nam pravijo. Jaz nisem razumel nič več kot ti. So pa tudi ljudje, ki niso vojaki, a vseeno nosijo puške, da bi se branili, čeprav ne vem pred kom.

Ko vidiš vojake ali druge, moraš paziti, da ne tečeš, kajti če tečeš, včasih mislijo, da si sovražnik in te ustrelijo. Na tak način je moj prijatelj Kamel izgubil nogo: bil je pozen za šolo in je tekel, tekel, da ga ne

Potopis

nekega dne, a zdaj spi daleč, zelo daleč, v puščavskem pesku in da sliši, če vsi močno mislimo nanj, tako da se bo zbudil in vrnil k nam.

Saj to, kar pravi mama, je mogoče le zgodba, ampak veš, moje mesto je mesto zgodb, mesto Tisoč in ene noči, mesto Šeherezade in kalifa Haroun al-Rašida. Ja tisto, tisto in ne kako drugo. Nekoč, ko so ga krstili, so mu dali vzdevek: Madinat al-Salam, kar pomeni Mesto miru. Se ti ne zdi, da je škoda, ker se danes tega nihče ne spomni? A lahko jim boš ti povedal, vsem okoli tebe, majhnim kot sva midva in predvsem velikim. Saj jim boš povedal, moj mali sosed? Prosim, prosim ...

Močan objem in poljub.

Misli name, kot jaz mislim nate, kajti ko mislimo na druge, jih oživimo in tedaj ne more nobena vojna nič spremeniti.

Prevedla Danica Kirn

Naj bo vsaj naslov bahav. Pod tem naslovom si bralec lahko domišlja, da je bila pot, ki si zasluži opis, najmanj do Južne Amerike, Indije, Nepala, Kitajske ... do krajev, ki jih sodobni nomadi obiskujejo kar tako mimogrede. In potem slišiš pogovore o vseh teh potovanjih, o vseh avanturah, doživetih in umišljenih in o tekmovalnosti, kdo je bil dlje, čigavo potovanje je bilo zanimivejše in bolj avanturistično. Od prijateljev in znancev, ki jim v dokaz pokažejo fotke in filme s potovanj, pričakujejo eno samo čudenje in zavist, kajti vse je bilo SUPER, vse je bilo IN.

Tisto zoprn plat ponavadi zamočijo. Kar pozabijo povedati, da jih je neke v eksotičnih krajih prišla driska, ki jim je požrla pol dopusta, da so se jim zaradi predolgega leta ali celodnevnih in celonočnih voženj z avtobusom vnele krčne žile in tako razbolela kolena, da se skoraj premikati niso več mogli. Neka moja znanka je v pretiranem navdušenju nad jadranjem po celi jadranski obali pozabila povedati, da je moža, ki mimogrede ni več rosn mlad, tako zaštilal išias, da je prestajal neznosne bolečine in vse injekcije in tablete niso kaj prida učinkovale. Čakala pa jih je še pot domov. Pa še doma se nekaj tednov ni mogel prav zdraviti. Ampak bilo je KUL.

Jaz ne potujem - iz takih in drugačnih razlogov. Eden od teh je tudi moj kavč. Ta kavč je čisto navaden kavč, nič posebnega, ima pa eno lastnost, ki je zame bistvena, dovolj dolg in širok je, da mi lahko ob vsakem času nudi čudovit počitek. Ko me malce preveč zaskeli v križu, zaboli glava ali zapeče v želodcu, me sprejme v svojo mehko toplino. Torej, kako naj grem na potovanje brez svojega kavča, kdo me bo tam zdravil in me carljal. Da bi ga jemala s seboj, je pa kljub vsemu napredku tehnike, praktično nemogoče.

Lahko bi naštela še več podobnih razlogov, ampak potem bi že pretiravala.

Mogoče pa si vse te razloge izmišljam samo zaradi nevoščljivosti tistim, o katerih govorim.

Človek se pač mora vdati v usodo in se zadovoljiti s tem, kar ima.

No, in včeraj sem bila tudi jaz na potovanju, in prav je, da to potovanje opišem. Ni bilo dolgo, zato tudi moj opis ne bo dolg.

Na avtobus smo se vkrcali v Izoli. Po začetnem komolčenju, kdo bo prej – sploh ne vem, zakaj se upokojemcem vedno tako mudi, kajti mislim, da so še vsi toliko prisebni, da se zavedajo, da so z vsakim korakom bliže Matildi in če so ti koraki hitrejši, potem hitreje prideš do neželenega cilja – so se zadeve le umirile.

Pa še nečesa ne morem razumeti, zakaj dajejo upokojemcem vedno najbolj stare avtobuse, pa tudi stare šoferje, take, ki so že zdavnaj v penziji. Vedno bolj se nagibam k domnevi, da potovalne agencije sklepajo kakšen tih dogovor z Zavodom za pokojninsko zavarovanje. Bog si ga vedi. Saj tudi tisti vic, ki sem se mu v mlajših letih iz srca nasmejala, me sedaj spravi samo v kislino kremženje, če ga kdo pove. Pravzaprav naj bi bilo bolj priporočilo določenih institucij: – Do petinpetdesetega leta starosti moraš prečkati cesto pri zeleni, od petinpetdesetega do petinšestdesetega je to še priporočljivo, po petinšestdesetem pa moraš obvezno prečkati pri rdeči???

Začelo se je lepo, bili smo dobro razporeženi in smo veselo klepetali. Za zvočno kuliso našemu klepetu je poskrbel šofer, ki ve, kako se reči streže. Narodno zabavna glasba, kaj pa drugega za upokojemce. Mislim, da že v potovalni agenciji poskrbijo za ustrezno kompilacijo glasbe. Mogoče so napravili celo študije o tem, kakšno glasbo naj poslušajo določene ciljne skupine, ki jih prevažajo v svojih avtobusih. Upokojemci moramo začeti s Slovenija od kod lepote tvoje, potem si sledijo vse variante Avsenikov ... od

Koširja, Eme Prodnik pa preko obeh Jožic ..., do najnovejših izvedb, na izbiri imamo še vse mogoče, oziroma nemogoče druge ansamble, več ponovitev doživijo »majave zizike«, najbrž smatrajo, da nam je ta posebno po godu, ne manjka pa tudi Atomik harmonik z največjo brizgalno in pa »jaz mam novo trajno, šla bom s tabo v gmajno« ali nekaj podobnega. Tako z enim CD-jem, ki se kar naprej ponavlja, ubijejo več muh na en mah. Nisem si hotela pokvariti tako lepega dneva, zato sem muziko odmisli. Vseeno pa sem se zgrozila ob misli, kaj bi bilo, če bi potovali do Norveške ali še kam dlje. Tukaj je res imela prste vmes sama božja previdnost in nas peljala le do Stare Gorice.

Do nekdanjega mejnega prehoda v Rožni dolini je bilo vse v redu, tam pa se je pri nekem podhodu zalomilo. Avtobus pred nami je lepo zapeljal skozi, mi pa zaradi prevelike višine nismo mogli za njim, zavili smo naokrog in to je bilo usodno. Avtobusa, za katerim naj bi vozili, ni bilo nikjer več, kot da bi se v zemljo vdrl. In potem smo samo še krožili. Debelo uro. V začetku sem se vsaj po slovenskih ali italijanskih napisih orientirala, ali sem v Sloveniji ali v Italiji, vendar sem po toliko kroženjih čisto izgubila orientacijo. Majčkeno zoprn je bilo, da je tudi za šoferja veljalo isto. Našla pa sem v tem tudi dobro stran, kaj bi bilo šele, če bi bila še vedno mejna kontrola, kot nekoč, potem vse skupaj ne bi trajalo samo uro, ampak tri.

Končno se je nekomu le posvetilo, da bi bilo dobro, da koga povprašamo, kaj in kako. In to je obrodilo sadove. Italijanski karabinjerji, ki smo jih poprosili, so takoj sprevideli, za kaj gre. Rekli so, naj sledimo njihovem avtomobilu in nas pripeljali točno pred židovsko sinagogo, kamor smo bili namenjeni. Pa še za parkirišče so poskrbeli. Ko smo se končno dobili z drugim avtobusom, so pa oni ugotovili, da manjka ena potnica. Kolegica, ki jo je po mobiju vprašala: »Kje si?« je dobila odgovor: »Tukaj.«

Dan je bil resnično čudovit, sončen, topel, jesenski dan, ki nas je s svojo barvitostjo in mehko popolnoma prevzel, tako da nam vsi zapleti niso mogli skaliti dobre volje in počutja.

Resnično enkratni so bili razgledi z monumentalne kostnice nad mestom in z goriškega gradu. Na ravnini pod vzpetinama ležita mesti Nova in Stara Gorica, tako prepleteni, da ne vidiš, kje se eno konča in drugo začne. Stara Gorica, mesto, ki stagnira, skoraj propada, dokaj zanemarjeno, za katero je videti, da se njegova doba izteka in naša Nova Gorica, ki se vedno bolj širi v lepo, sončno in zelo urejeno mesto.

Dolino obkrožajo Sabotin, Sveta gora, Čaven, pogorji Nanosa in Hrušice, Goriška Brda in v daljavi zasnežene Alpe. Pa ves ta čar barv. Vedno znova se čudim čudežu jesenske narave. Ni ga umetnika, ki bi znal svoje platno poslikati s takšno paleto barvnih odtenkov, kot to počne v tem času narava. In res ni treba daleč po vso to lepoto.

Na poti v gostišče, kjer smo imeli naročeno večerjo, smo se še enkrat izgubili, ampak tokrat samo majčkeno.

In končno večerja in ples. Neverjetno, kaj naredita muzika in ples z ljudmi. Tistim, ki so se mi zdeli, da komaj hodijo, so v plesu zažarela lica, kolena, noge in hrbti niso več boleli, živahno so poskakovali in bilo je, kot bi jim nekdo odvzel 20 let.

Bilo je že skoraj polnoči, ko smo se odpravili proti domu, dobro voljo pa smo odnesli s seboj in se vso pot smejali vicem.

Za pripovedovanje le teh je bil specialist šofer:

- Na pošto pride nekdo, ki hoče oddati pismo. Poštarica mu da znamko, on jo poliže in pomotoma pogoltne. »Joj, kaj pa zdaj?« se zaprepaščen obrne k

poštarici. »Nič za to,« ga pomiri poštarica, »pogoltnite še pismo in se vrzite v nabiralnik.«

-V ogradi se pase krava, v sosednji ogradi pa bik z imenom Hanibal. Krava ga zapeljivo nagovarja, naj pride k njej. Bik vzame zalet, se zažene, preskoči ograjo in pristane pri kravi. »Joj, Hanibal,« se mu dobrika krava. »Klič me Hani, bale so ostale na ograji« zastoka bik.

Vodič nas je domov grede še opozoril, da takšnega panoramskega razgleda Gorice ne bomo nikoli več doživeli, da so posebno pazili, da smo vsako ulico prevozili vsaj dvakrat, v obeh smereh, da se ne bi nobena stran čutila prikrajšano za razgled, pa spremstvo karabinjerjev je bilo tudi poseben privilegij. In vse to GRATIS.

Šofer je spet poskrbel za zvočno kuliso. Mene pa še sedaj kar malo skrbi, da po toliko ponovitvah istega CD, nisem povsem razumela, kakšno zvezo ima gmajna s trajno, oziroma trajna z gmajno, o kateri tako vneto prepeva Atomik harmonik.

Drugič moram poslušati bolj zbrano.

Breda Grlj

Kotiček za križankarje

Tokrat objavljamo skandinavsko nagradno križanko.

Na označenih poljih v nagradni križanki boste dobili geslo iz dveh besed.

Nagradi - darilni bon, prispevata:

Gostišče s prenočišči Grill Danilo in Okrepčevalnica Bar Oranž

Rešitev napišite na priloženi kupon in jo do 1. decembra 2010 pošljite na naslov

Društvo upokojencev
Bazoviška cesta 28
6250 Ilirska Bistrica

Nagradna križanka

AVTOR: DIMITRIJ GR LJ	PERJE PRI REPI	AM, PISA- TELJ GEORGE	POPOLN NEUSPEH	GL. MESTO ARMENIJE	STAJA, OBOR	OSTANEK V TALILNICI	SPRH V USTIH	TRČENJE
STANJE NAPETEGA		2						
ČASTILEC								3
DOSKOK PRI SMUČ. SKOKIH								
JESENSKI LISTI	STANJE ŽA- LOSTNEGA ČLOVEKA	KROŽNIK OVALNE OBLIKE CINCAR, VLAH					NAVADA, OBIČAJ	IME TREH ITALSKIH KRALJEV
TAMARISKA								
SEČ					ZAKOVICA VAROVALO PRED VALOVI			
SKUPINA ŽUŽELK	5			TEHTNICA ŽGANJE IZ ŽITA				
OMAZ, OMAZILO				8		ALUMINIJ JED IZ JAJC		
NAPRAVA ZA BUJENJE						4	SILAŽA	OBRI
STROKOV- NJAKINJA ZA ANATOMIJO	6							
				SLADKORNI, ČOKO- LADNI ...	1			
				GRMIČASTA RASTLINA, CALLUNA				
				VNETJE SLUZNICE				
				KRONIKA, LETOPIŠ	7			

Jesenski listi 17/2010

Nagradna križanka

1	2	3		
4	5	6	7	8

Smeškov kotichek

V knjigarno vstopi moški in reče prodajalki: "Prosim, rad bi knjigo z naslovom "Moški, gospodar v hiši."

Prodajalka ga pogleda in reče. "Poglejte zgoraj, znanstveno fantastiko prodajamo v prvem nadstropju."

Adam je vprašal Boga:

"Bog, zakaj si naredil Evo tako lepo?"

"Zato, da jo ti lahko ljubiš!"

"Zakaj si jo pa naredil tako neumno?"

"Zato, da lahko ona tebe ljubi."

Dobrodošla!" pozdravi Marko svojo taščo na vhodnih vratih.

"Koliko časa boste ostali pri nas?"

"Dokler vama ne bom šla na živce."

"A samo tako na kratko ste se oglasili?"

Kaj ima mlada ženska med prsmi?

Obesek na verižici.

Kaj pa ima starejša ženska med prsmi?

Popek!

Mlada žena, poročena šele nekaj mesecev pri odvetniku zahteva ločitev.

"Stalno pije!" je povedala.

"Pa prej ni pil, ko sta se poročila?" vpraša odvetnik.

"Nisem vedela, da pije. Ko pa je včeraj prišel domov popolnoma trezen, sem to šele ugotovila!"

"Zakaj sta se Franc in Vera ločila?" zanima Janezka.

"Zaradi oči." mu odgovori sosed.

"Kako? Ne razumem! Zakaj, zaradi oči?"

"On je videl samo njo, ona pa tudi druge."

Zbral: D.G.

Predvidene aktivnosti Društva upokojencev Ilirska Bistrica v letu 2011

V Društvu upokojencev Ilirska Bistrica nameravamo tudi v letu 2011 nadaljevati z aktivnostmi, kot so srečanja in izleti, športna tekmovanja in kulturne prireditve in sicer:

Srečanja

- kopanje in družabni večer v hotelu Delfin v Izoli,
- občni zbor DU,
- planinski pohod na Kozlek in druženje s člani ostalih društev,
- piknik na Mašunu - srečanje upokojencev DU, MePZ Avgust Šuligoj iz DU Ilirska Bistrica, pevskega zbora DU Izola, upokojencev iz Trsta, MoPZ Fran Venturini Domjo ipd.,
- srečanje upokojencev PZDU in ZDUS
- martinovanje in
- prednovoletno srečanje na Transportu v Ilirski Bistrici.

Izleti

- dva izleta bomo organizirali v tujino (Italijo in Avstrijo), enega ali dva pa po naši domovini – Sloveniji.

Športna tekmovanja

- tradicionalni balinarski turnir ob občinskem prazniku,
- udeležba na Športnih igrah PZDU Izola,
- na meddruštvenih balinarskih turnirjih.

Kultura

Na tem področju bodo naloge izvedene v skladu s programom MePZ Avgust Šuligoj in sicer:

- sodelovali bomo na revijah, ki so organizirane na nivoju občine ali širše (Občinska revija PZ, Primorska poje, drugo),

- srečanjih upokojenskih pevskih zborov (Izola, Nova Gorica, Ljubljana ipd.),
- vseslovenskem srečanju PZ v Šentvidu pri Stični,
- prireditvah v občini in širše (proslave, komemoracija, druge prireditve),
- nastopi, ki bodo dogovorjeni med letom.

Sem sodi tudi sodelovanje posameznikov in skupin na kulturnih prireditvah, ki bodo organizirane v sodelovanju z drugimi in literarno udejstvovanje pri izdaji glasila Jesenski listi in prispevkih v druge medije v občini in širše.

Podroben plan bo na podlagi predlogov posamezne komisije sprejel upravni odbor in potrdil občni zbor društva.

Predsednica komisije za srečanja in izlete:
Angelca Vrh

Nekoč je bilo

Sedaj zapuščeni hotel Lovec v Ilirski Bistrici je bil zgrajen kot hotel Ilirija, kasneje preimenovan v Monte Nevoso – Snežnik in zatem v hotel Fagiano d'oro – Zlati fazan.

Po drugi svetovni vojni je bil nadzidan še za eno nadstropje in je posloval pod imenom hotel Zmaga.

Danes se počasi spreminja v razvalino.

Izdajo pričujoče številke
Jesenskih listov so podprli:

Gostišče s prenočišči Danilo
Ilirska Bistrica

Bar Oranž
Ilirska Bistrica

Društvo upokojencev
Ilirska Bistrica

Turistično društvo
Ilirska Bistrica

Javni sklad RS za kulturne dejavnosti
Območna izpostava Ilirska Bistrica

Uredniški odbor

Dimitrij Grlj
Franc Gombač
Ivko Spetič
Danica Pardo
Vojko Čeligoj

Oblikovanje
Edo Seles
Tisk
Lotos Postojna, oktober 2010

Občina Ilirska Bistrica